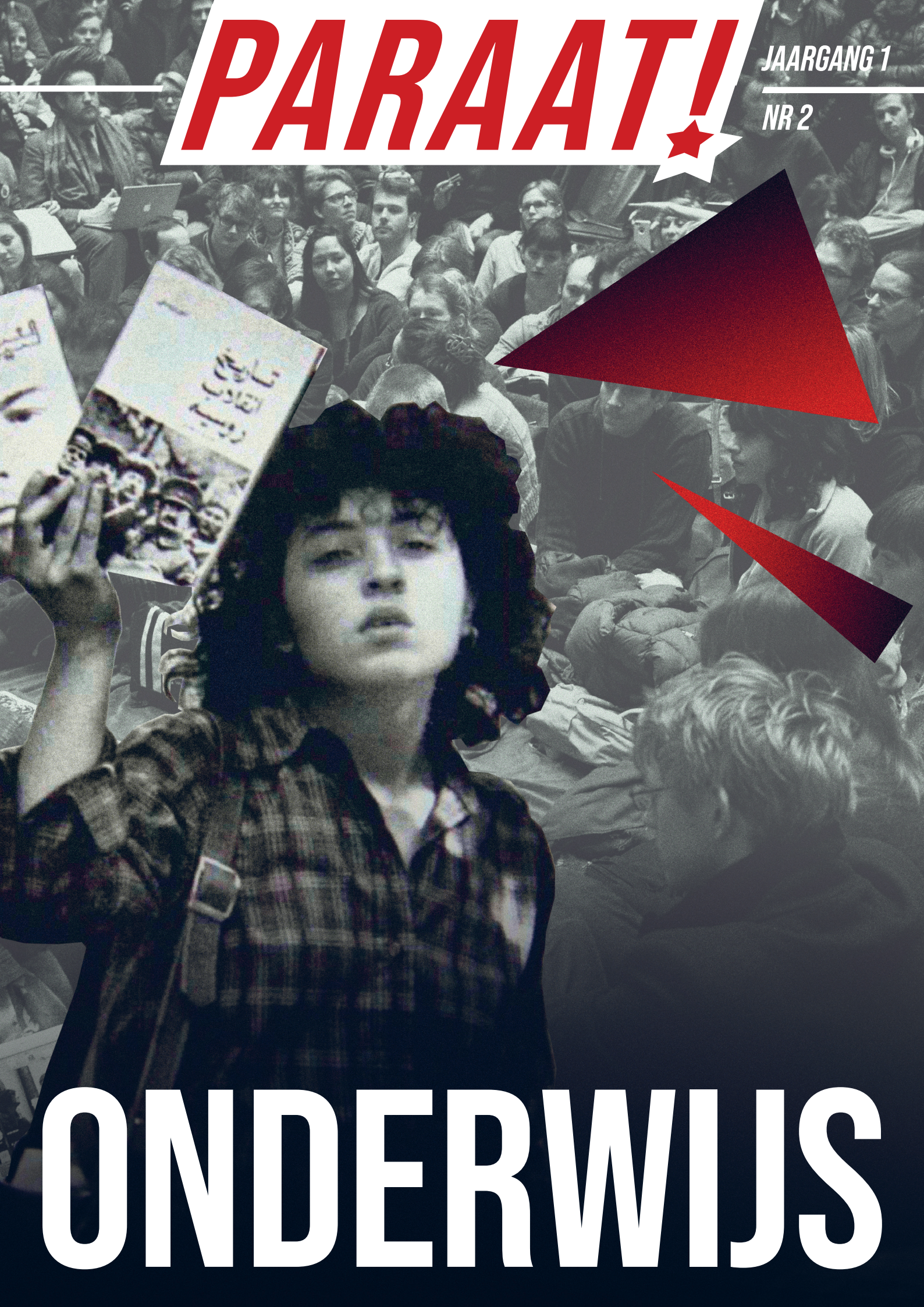

PARAAT!

JAARGANG 1

NR 2

ONDERWIJS

In deze Paraat!

	Redactioneel	
De onderwijzende partij en de renegaat Kautsky		5
	Actualiteit	
NAVO-tegentoppen en demonstraties		8
Zeven vragen over de censuurwet		11
Een studentenopstand in Servië		13
	Dossier Onderwijs	
De klassenpositie van de student		16
Hoe het Nederlandse onderwijs werkt voor de kapitalistische klasse		20
(Heel) Bijzonder onderwijs		22
Menstruatieproducten op de school-WC		25
Paulo Freires blauwdruk voor revolutionaire pedagogiek		26
Propaganda in het moderne onderwijs		28
De klassen uit, de straten op!		29
Socialistisch onderwijs in de Volksrepubliek Polen		36
Schijndemocratie op de Universiteiten		40
De perverse prikkels van onderwijsbekostiging		42
	Geschiedenis	
De strijd van de Arbeiders Jeugd Centrale		44
Het Verraad van '68		47
	Opinie & Updates	
Is de geschiedenisles propaganda?		50
Stagevergoeding is geen gunst, maar een recht		51
De (on)noodzaak van het MBO		53
Hoe brengen we socialisme over in onze tijd?		54
Een pleidooi voor Nedersaksisch onderwijs		56
Update kaderschelingen bij ROOD en RSP		57
	Cultuurkatern	
Recensie Bahoz		58
Recensie Good Will Hunting		60

Redactioneel

Voor extreemrechts Nederland is het onderwijs te links. Kinderen zouden er, zo stellen ze, geïndoctrineerd worden met linkse waarden. Dat was voor het 'wetenschappelijk' bureau van Forum voor Democratie de reden om een paar jaar geleden een meldpunt op te zetten. Ze zouden dagelijks berichten binnenkrijgen van ouders en kinderen die zich zorgen maken over de 'linkse indoctrinatie' in het onderwijs. Daar wilden ze wat aan doen.

Veel is er niet van gekomen. Als men vandaag de dag op de site kijkt, krijgt men een melding: 404. Site could not be found. Een rapport met alle kwalijke feiten is er ook niet van gekomen. Al met al lijkt het eerder een mediastunt te zijn geweest dan een serieuze campagne om 'linkse indoctrinatie' aan te pakken. Wellicht bleek zelfs dat het probleem niet bestond.

Op een enkel punt hadden ze echter gelijk: het Nederlandse onderwijs is vaak indoctrinerend. Het is echter geen linkse, maar liberale indoctrinatie. Bij economie krijg je een fictief ideaalbeeld van de markteconomie aangeleerd, bij geschiedenis leren kinderen over het 'totalitaire' communisme en bij maatschappijleer horen jongeren over de wonderen van de liberale staat en haar verkiezingen. Tegenwoordig rekruteert het ministerie van oorlog zelfs kinderen op middelbare scholen. De oorlogsmachine moet toch ergens aan nieuw bloed komen.

Het onderwijs mag daarom wel wat meer waarheidsgetrouw worden. Het falen van de vrije markt, de onderdrukking door het kapitalisme en de tekortkomingen van de 'democratie' waar wij in leven, horen uitvoerig aan bod te komen als men waarheidsgetrouw onderwijs wil geven. In een ideale situatie komt zelfs de omverwerping van het kapitalisme en het opbouwen van het socialisme voor in het curriculum.

Helaas kan het nog wel even duren voordat deze onderwerpen onderdeel zijn van het Nederlands curriculum. Tot die tijd is het aan de revolutionair-socialisten om deze onderwerpen kenbaar te maken. Te beginnen met het ontmaskeren van de leugens die men in het onderwijs verkoopt. Iemand overtuigen van het feit dat kapitalisme niet altijd goed is, of dat het socialisme niet altijd slecht was, betekent nog niet dat diegene overtuigd communist wordt. Daar is meer voor nodig. Diegene is nog blind voor de allesomvattende rol die het kapitalisme in onze wereld speelt; de oorlogen die het veroorzaakt, de genocides die het goedkeurt, en de onderdrukking die het tot stand brengt.

Daarin lopen de revolutionair-socialisten voorop. Verenigd in, nu nog, verschillende partijen zijn zij bezig met het opleiden van hun leden, die daarna de beweging ingaan om daar activisten op te leiden. Dat alles om uiteindelijk elke werker te overtuigen van hun taak: het omverwerpen van het kapitalisme.

In dit nummer hebben we het daarom over onderwijs. Natuurlijk over scholen en universiteiten, maar ook over geschiedenis, marxistische scholingen en onderwijs in een socialistisch land.

Hopelijk leer je er wat van!

Lees ons ook online!

ROOD & RSP

Terugblik op een strijdbare 1 mei
Tom Steenblok, 8-05

Nieuws

Activisten RSP kraken pand in het kader van wooncrisis
ROOD/RSP Utrecht, 10-05

Verslag

Het rode lijn protest: waarom NOG's niet de oplossing zijn
Lyam Geurts, 21-05

Verslag

Coalitie de Vonk trapt af
Mick, 27-05

Nieuws

Vierde congres RSP, leve de socialistische revolutie
Redactie Paraat, 2-06

Nieuws

Regering gevallen, de strijd gaat door
Evan Dokter, 8-06

Nieuws

Anti-ICE-protesten in de VS worden landelijk
Ivo Boksem 13-06

Opinie

SP en PvdD: voor vrede, voor oorlog
Tom Steenblok, 17-06

Satire

Massavernietigingswapens in Irak, massavernietigingswapens in Iran: Amerika wordt steeds luier met het script
Sterre Wichelaar, 20-06

Cultuur

Bouw je politieke toren in Disco Elysium
V.H.C. Witvliet, 2-07

Nieuws

Stakingsverbod KLM duidt op verdere afbraak stakingsrecht
V.H.C. Witvliet, 9-07

En veel meer op weesparaat.nl!

De onderwijzende partij en de renegaat Kautsky

Waarom de partij een onderwijsinstituut moet zijn

De redactie

Dit is het derde artikel in een reeks waarin de redactie verschillende aspecten van de communistische partij belicht. Deel 3: Waarom moet de communistische partij een onderwijzend instituut zijn?

Een communistische partij is geen politieke partij als alle anderen. Waar liberale partijen zo veel mogelijk zetels en baantjes willen scoren wil de communistische partij niet simpelweg hun stemmers vertegenwoordigen, maar een middel van de arbeidersklasse zijn. Ze wil de arbeiders mobiliseren zodat zij zichzelf kunnen bevrijden. Bevrijding vergt echter begrip. Waarvan moet zij bevrijd worden, en hoe ziet bevrijding eruit? Deze kennis is niet aangeboren, en ze komt ook niet uit de lucht vallen. De arbeider moet opgeleid worden in het begrip van hun situatie en hun intuïtie moet gescherpt worden in het ondermijnen van de kapitalist. Zonder dit begrip zal de werkende klasse blindvliegen waardoor ze fouten zal maken die de arbeidersbeweging historisch al zo vaak heeft gemaakt. Zonder begrip is het ook niet mogelijk om van deze fouten te leren. Kennis is dus noodzakelijk voor de werkende klasse om zichzelf te bevrijden. Het middel hiervoor is de communistische partij.

Goed nieuws

De bevrijding van de werkende klasse is dus niet de taak van een groep professionele revolutionairen, het is niet aan een communistische partij om de werkers te bevrijden, maar zij is enkel een middel dat de werkers kunnen gebruiken om henzelf te bevrijden. In de woorden van de Duitse socialist en 'paus van het marxisme' Karl Kautsky:

'de [communistische partij] is een revolutionaire partij, maar geen partij die revolutie maakt'. Revoluties worden niet gemaakt door relatief kleine groepjes maar door de massa's en een revolutie die leidt tot autonoom bestuur van de arbeider moet de werkers ook voorbereiden op dit zelfbestuur. Kautsky vervolgt door uit te leggen dat de rol van de partij is om het goede nieuws

De communist krijgt een opleiding in het vergaren van macht samen met de werkende mensen; het is een opleiding tot opleider.

te brengen dat werkende mensen zichzelf kunnen bevrijden. Dit soort kennis wordt werkende mensen systematisch ontnegd. Het is aan de communistische partij om werkers te leren hoe zij op wetenschappelijke wijze leren over de maatschappij, zodat ze niet belanden in samenzweringstheorieën die moeten verklaren waarom zij zich machteloos voelen.

De leden van de communistische partij zullen zich daarom bezighouden met het verspreiden van de nodige ervaring en kennis. Zij zal het goede nieuws verspreiden. Dit kan door avondscholen (of natuurlijk Paraat!), maar ook door het met andere werkenden te hebben over politiek en het marxisme. Door andere mensen bewust te maken van de tegenstellingen die het kapitalisme kenmerkt en waar hun oorsprong ligt, zien zij steeds meer het falen van het huidige systeem.

Het gaat daarbij niet om het ongelijk van de oude ideeën van de werkers te bewijzen; integendeel, het gaat om het aanscherpen van de eigen politieke intuïtie. In plaats van enkel over de glorie van het socialisme te brabbelen moet men aanvoelen waar de intuïtie van de arbeider zit en deze logica uitbreiden naar begrip van de maatschappij om ze vervolgens aan te moedigen om zelf actief de strijd aan te gaan; zo komen mensen tot hun eigen wetenschappelijke antwoorden op vragen in hun leven.

Het uiteindelijke doel is de communist overbodig maken. Werken naar het moment dat de werkers de communistische kaderleden niet meer nodig hebben om zichzelf te besturen en bevrijden. De onderwijzende functie van de communistische partij komt dus niet uit de hoogte. Het is niet het idee dat men het beter weet, de onderwijzende partij is het gereedschap voor de zelfemancipatie van de werkende klasse

Avonturisme: gebrek aan gereedschap

Om deze opleiding algemeen te maken is het belangrijk om in contact te blijven met de echt bestaande beweging

van opstandige arbeiders. De mensen die nog minder bewust zijn van hun positie moeten worden meegenomen in de strijd voor de rechten van de arbeidersklasse. Ze moeten zelf ervaren hoe de staat en de kapitalisten reageren als ze bevraagd worden op ondemocratische praktijken. De strijd kan niet voor ze gevoerd worden. De afwezigheid van een onderwijzende partij in de strijd wordt gekenmerkt door avonturisme: risicovolle individuele acties die geen duidelijk doel hebben naast het uiten van politieke wanhoop. Niemand leert iets van het doodschieten van een wrede CEO die zijn geld verdiende met het uitpersen van wanhopige zieke mensen en hun nabestaanden.

Wanneer je er steeds in je eentje op uit gaat en in de meest extreme manier verzet pleegt, zal de staat door niemand tegengehouden worden om volledige repressie tegen de einzelgänger uit te voeren. Je hebt geen *safety in numbers*, en zelfs al is de onderdrukking niet populair, hebben de werkende mensen niet de ervaringen en structuren opgebouwd om je te verdedigen. Hoewel de communistische partij natuurlijk altijd deze politieke repressie zal moeten bestrijden, is het alleen door de mobilisatie van de gehele klasse dat dit kan lukken.

Zelfs als men de arbeidersklasse niet hoeft op te leiden om de strijd te winnen tegen het kapitaal, wat doe je dan als je wint? Zelfs al geeft de machthebber zich over en draagt het de macht over aan de activisten die de val teweeg hebben gebracht, wat dan? De werkers hebben niet geleerd hoe zij hun eigen beweging vormgeven en ze hebben niet geleerd waarom je acties en beleid juist zijn. Er is vervolgens niemand die je nieuw gewonnen macht uit kan voeren en het kapitalisme zal weldra weer ingesteld worden, waarna kapitaal haar wraak zal nemen op de revolutionairen.

Dit is extra belangrijk omdat de partij uiteindelijk ook zelf een lerend orgaan is. Ze geeft niet alleen kennis aan de arbeidersklasse, maar leert juist ook van de werkers en hun strijd. Dit is precies hoe de partij de kennis verzamelt die ze vervolgens doorgeeft aan haar eigen leden en de rest van de klasse in de vorm van de communistische theorie.

De partij als school

Maar wie zijn degenen die deze kennis opslaan, en vervolgens als goed nieuws verspreiden onder de werkers? En hoe komen zij aan hun kennis? Dit zijn de

leden van de communistische partij, en zij krijgen deze kennis van de opleiding die ze zelf genieten bij de communistische partij. De communist krijgt dus geen opleiding in het heersen over, maar in het vergaren van macht samen met de werkende mensen. Het is een opleiding tot opleider.

De communistische partij biedt leesgroepen, scholingen en praktijklessen aan voor haar leden, die ze baseert op deze historische ervaringen. De partij is een lerend orgaan dat de ervaring van alle kameraden, ongeacht tijd en plaats, in zich op kan nemen; een collectieve kennis. In de communistische partij maakt het nieuwe lid kennis met de wetenschap die het communisme onderbouwd om zo stevig in de schoenen te staan en een voltallig begrip van hun omstandigheden te verkrijgen. De ervaren leden, en dus de partij als geheel, leren op hun beurt van de specifieke kennis van het nieuwe lid en van de nieuwe discussies die zullen worden gevoerd, een wisselwerking van informatie.

Een nieuw lid wordt onmiddellijk in contact gebracht met ervaren communisten, die de ervaring van de communistische partij delen met het lid. Enthousiast moeten de ervaren kaderleden delen wat de communistische partij uniek maakt, hoe het werkt, wat het doet en wat het vindt. Ze moeten de discussie aangaan en open over hun politieke activiteit spreken, maar ook de tijd nemen om hun kennis uit te leggen. Ook hier gaat het wederom om het aansterken van de eigen intuïtie en zelfvertrouwen. De nieuwe ervaringen die het nieuwe lid meebrengt versterken wederom de flexibiliteit van het ervaren lid. Hiermee kunnen zowel het ervaren als nieuwe lid vervolgens niet alleen zelf beter inschattingen maken over de politiek van de communistische partij, maar ook deze politiek zelfverzekerd uitdragen.

Zo leren leden hoe het socialisme het logische eindpunt van de strijd voor de rechten van werkende mensen is, wat de oorzaken zijn van crises of imperialisme, en hoe zij tactische besluiten kunnen nemen in het belang van werkende mensen, kortom: wat er moet gebeuren.

De opgeleide activist

Het collectieve onderwijs van de partij maakt de communisten de meest

bewuste en politiek opgeleide figuren in de arbeidersklasse, die zich flexibel in de arbeidersbeweging kunnen opstellen. Door deze opleiding worden communisten de meest effectieve organisatoren voor de werkende klasse. Idealiter tot zo'n punt dat arbeiders en vakbonden het vertrouwen hebben dat de titel "lid van de communistische partij" een kwaliteitsgarantie is.

De grootste leerervaring van de communist is echter niet de boeken, dat is enkel de basis. Als men de schoolslag kent, gaat men naar het diepe. Het is uiteindelijk door het te doen dat men begrijpt hoe de daad gedaan is of het nu zwemmen of actie ondernemen is. De enige plek om die praktijkervaring op te doen is de arbeidersbeweging, in de vakbond en op straat.

Dat wil niet zeggen dat wat de leden geleerd krijgen van andere kameraden of boeken helemaal niet belangrijk is. De ervaringen die opgeslagen zijn in theorie behoeden ons van het leren van de foute lessen uit de praktijk en wijzen op gevolgen van keuzes die we in het diepst van de strijd wellicht niet overzien. De theoretische basis is nodig om efficiënt te kunnen leren van de revolutionaire praktijk en om ons de weg te wijzen in situaties die we nog nooit gezien hebben.

De partij als democratische republiek

Opleiding van de leden is ook belangrijk voor de ledendemocratie van de communistische partij. Iedere arbeider die dat wil, moet mee kunnen beslissen over de koers van de politiek van de werkende mensen. Om mee te kunnen doen, moet een arbeider echter een beetje verstand van zaken en, nog belangrijker, zelfvertrouwen ontwikkelen in hun eigen begrip van de politieke situatie. Een orgaan voor de bevrijding van alle mensen kan niet aangestuurd worden door enkel de opgeleide elite. Omdat deze groep, zelfs met goede bedoelingen, slechts zou kunnen heersen over de massa's, daar ze de massa's niet hebben opgeleid om over zichzelf te heersen. Dus de partij die strijdt voor deze zelfbevrijding van alle mensen moet een rol hebben voor ieder die dat wil, in een extreme democratie. Zo belichaamt de partij de sociale structuur van een arbeidersstaat. Een structuur die daadwerkelijk ingezet kan worden om allen te bevrijden.

emuleren de burgerlijke staat. Bij burgerlijke partijen wordt deze kennis over besluitvorming actief achter gesloten deuren gehouden. 'Experts' uit het bestuur geven professioneel uitzijnde adviezen over de koers van de partij die de leden slechts performatief goed hoeven te keuren. Met 'experts' aan het roer is het geen wonder dat alle burgerlijke partijen de link met de bevolking compleet zijn verloren.

Maar ook partijen die hopen op te komen voor de arbeidersklasse maken deze fout. Zo viel zelfs Kautsky, die we eerder aanhaalden, in deze val. Toen in Duitsland een moment aanbrak dat de werkers een sterkere kracht vormden dan de ondemocratische staat van de keizer, keken de Duitse arbeiders massaal naar de bureaucratie van zijn partij, de SPD, voor aanwijzingen. Zij hadden de werkenden niet het goede nieuws geleerd dat ze zichzelf konden bevrijden, maar gezegd dat ze de strijd voor hen konden voeren. Dit legde de basis voor het verraad van de werkers door de SPD, wat uiteindelijk tot het regime van Hitler zou leiden. Kautsky geeft dus zelf het voorbeeld van wat er gebeurt als een socialistische partij zijn eigen advies niet opvolgt. Hij is een afvallige, een renegaat, van zijn eigen leer. Het falen van Kautsky is nog een les die de communistische partij toe kan voegen aan haar bibliotheek van lessen. Ook al heeft hij zelf zijn laatste jaren op deze aarde gebruikt om zich zonder ophouden te verzetten tegen arbeidersmacht.

De communistische partij moet dus het lerend en onderwijzend centrum van de beweging naar het socialisme zijn. Het houdt de kennis van voorgaande strijd vast en verdeelt die over het nu en over de wereld. Het geeft activisten de kennis en macht om collectief te kunnen beslissen. Het geeft leden het zelfvertrouwen om voor socialisme te agiteren en de communistische partij te vertegenwoordigen in de bredere arbeidersbeweging. Het geeft de arbeiders een orgaan dat de geschiedenis van hun strijd opslaat en de lessen daaruit in leven houdt. Op deze wijze vindt in het onderwijs van de communistische partij de activiteit van alle voorgaande kameraden, zelfs het falen van de renegaat Kautsky, hun plek. •

NAVO-tegentoppen en demonstraties

Verslag van een anti-imperialistisch weekend

Tom Steenblok

Op 21 en 22 juni kwamen duizenden activisten bij elkaar voor verschillende evenementen tegen de NAVO. De Revolutionair Socialistische Partij en ROOD organiseerden een aantal van deze. Een verslag van het weekend.

De zaterdag begint rustig. In het Social Forum in Den Haag worden de stoeltjes opgesteld, de bandjes om de polsen gedaan en de perskaarten verdeeld. Alles staat klaar om driehonderd mensen te ontvangen voor de anti-NAVO-top.

De aanwezigen vormen een bont gezelschap. Er zijn pacifistische vredesduiven met ervaring uit de vredesbeweging van de jaren 80, doorgewinterde communisten en mensen uit de Palestijnse Beweging die eerder hun schoenen zouden opeten voordat ze hun steun voor het gewapend verzet zouden opzeggen. De keffiyeh is echter bij elk van deze groepen te zien; naast hun gezamenlijke standpunt tegen de NAVO, lijkt het gezelschap eenduidig in hun steun voor de Palestijnse zaak.

Sleutelsprekers

De dag begint met een drietal keynote speakers: Jeremy Corbyn, linkse politicus uit het VK, Peter Meters, politicus van PVDA België, en Varsha Gandikota, Co-Algemene coördinator van de Progressive International. Ondanks dat Corbyn inbelt geven ze alle drie vurige speeches, maar de toespraak van Peter Mertens springt eruit.

‘De 5%-norm is geen NAVO-norm, maar een Trump-norm’, stelt hij. Het zou niet komen vanuit de landen van de NAVO, maar enkel vanuit de VS en haar leider. Hij vervolgt zijn verhaal met een aantal voorbeelden van de fratsen die

de NAVO uitaalt, om uiteindelijk bij het imperialistische doel ervan aan te komen. Volgens Mertens heeft de ophoging van de NAVO-norm namelijk een ander doel dan de wereldleiders in het openbaar laten zien: ‘Het echte doel van wat er nu gebeurt, is de militaire omcirkeling van China.’

Richting het einde van de speech wordt hij vuriger en vuriger. ‘De NAVO was nooit defensief, het is een oorlogsmachine’, stelt de politicus. Hij haalt een citaat aan van Mark Rutte, waarin hij stelt dat de NAVO sterker is dan het Romeinse Rijk en Napoleon’s Frankrijk. Een komisch citaat waarin Rutte zijn NAVO vergelijkt met enkele imperialistische rijken uit het verleden.

‘De NAVO is de oorlogsmachine van de Verenigde Staten’, aldus Mertens. Via de NAVO breidt de VS haar wereldorde uit. Maar hij ziet een alternatief: ‘Wij zijn de vredesmacht’, waarbij hij voorbeelden geeft over de vredesbeweging en de werkende mensen die zich verzetten tegen imperialisme. Hij sluit af: ‘Geloof in jullie collectieve macht, en geloof in het socialisme.’

Workshops en panels

Voor de volgende drie rondes van de tegentop zijn er panels in vijf verschillende kamers. De thema’s zijn zeer gevarieerd: van de politieke staat van Nederland tot *feminism as an alternative to horny capitalism*, kortom: er is voor ieder wat wils.

Wat opvalt is dat de verschillende groepen in het publiek zich lijken te sorteren naar onderwerp. Bij het panel over de Nederlandse politiek voeren bijvoorbeeld de pacifisten in het publiek de boventoon. Een aantal oudere men-

sen staan zelfs op om te schreeuwen tegen de voorzitter van de RSP wanneer hij stelt dat hij geen pacifist is wegens de onmogelijkheid van vrede onder het kapitalisme. ‘En dat noem je dan revolutionair’, stelt de toeschouwer, blijkbaar overtuigd van de vreedzame machts-overname van het proletariaat.

De toon bij het panel over imperialistische oorlog en mondiaal verzet kan er niet meer van verschillen. Austin Cole voor de Black Alliance for Peace stelt bijvoorbeeld het volgende: ‘We moeten mensen laten weten dat een stoot tegen imperialisme [in Palestina] een stoot tegen imperialisme hier is.’ Dat kan op luid geklap rekenen, evenals uitspraken over het gewapend verzet.

De verschillen blijken niet enkel duidelijk als het over pacifisme gaat. Ook de strategie van de vredesbeweging blijkt een heet hangijzer. Tijdens het panel over Nederlandse politiek zegt een van de toeschouwers bijvoorbeeld dat we mensen naar demonstraties moeten trekken met brede eisen en slogans. We zouden niet onze analyse moeten versterken, want dat zou mensen vervreemden. Bij het panel over imperialistische oorlog en mondiaal verzet hoor je een ander geluid: daar stellen de meer marxistisch-georiënteerde panelleden dat we juist onze analyse moeten uitdiepen om een sterke vuist te vormen. Wie heeft er gelijk?

De alternatieven

We zijn bij de laatste sessie van de tegentop aanbeland, over alternatieven op de NAVO. Hier zullen de verschillen tussen de ideologische visies het meest

RSP-penningmeester Michel Eggermont op de anti-NAVO-demonstratie zondag 22 juni. Foto Thimo Vijfschaft

naar voren komen. De pacifistische hoek wordt breed vertegenwoordigd door Jan Schaeke van Vredesmagazine, Henk Baars van Kerk & Vrede en Marlies Tjallingii, lid van de Quakers. Olaf Kemerink, actief in ROOD en de Revolutionair Socialistische Partij (RSP) en Kees Kalkman van antimilitaristische onderzoeksgroep VD Amok vertegenwoordigen de niet-pacifistische hoek, waarbij Kemerink een revolutionair perspectief inneemt.

Schaeke trapt van wal met een pacifistisch praatje over 'inclusieve veiligheid'. Die vat hij als volgt samen: 'Zoek uit waar de ander zich door bedreigd voelt, en neem die zorg weg.' Het klinkt allemaal heel simpel, maar het is nog maar de vraag of zoiets ook tot vrede kan leiden.

Kemerink biedt een sterk tegengesteld. Hij stelt dat de benadering van RSP uit twee punten bestaat. Ten eerste de grondoorzaak aanpakken van de oorlog: het kapitalisme. Hij legt die oorzaak als volgt uit: 'We leven op een eindige aarde, met een systeem dat oneindige winst vereist.' Dat zorgt volgens Kemerink voor conflict. 'Landen concurreren met elkaar voor winst. Soms op een economische manier, soms op een politieke manier, maar soms ook op een militaire manier.' Hij zegt daarna dat de RSP daarom ook geen pacifistische club is die focust op diplomatie of internationaal recht. 'Dat pakt de onderliggende oorzaak niet aan', aldus Kemerink. 'Daarom moeten we uit de NAVO. Onze belangrijkste tegenstander zit niet in Moskou of in Beijing, maar

in Den Haag en Washington. Het is aan ons om met hen af te rekenen, en het is aan de Russen om af te rekenen met Poetin.'

Ten tweede moeten we op korte termijn defensie tot een collectieve taak maken. Omdat zolang kapitalisme bestaat, oorlog bestaat, moet je jezelf kunnen verdedigen, aldus Kemerink. Hij stelt dat we defensie daarom een collectieve taak moeten maken. Dat is op dit moment niet het geval: 'We hebben een beroepsleger met soldaten die afgezonderd worden opgeleid. Ze zitten in een militaire bubbel.' Dat is makkelijk te gebruiken voor externe missies, stelt hij.

Wat betekent het om defensie een collectieve taak te maken? Kemerink stelt dat we het staande leger moeten omvormen tot een volksmilitie. Dat defensie niet een taak moet zijn voor een groep (meestal) mannen, maar een taak van ons allemaal. 'Iedereen krijgt een korte basistraining', vertelt hij. 'In een geval van een invasie kunnen we ons dan krachtig verdedigen.' Dan zullen we ons volgens hem niet mengen in imperialistische oorlogen: 'Normale mensen willen helemaal geen oorlog.' Hij sluit af met het volgende: 'Het is belangrijk dat we beslissingen terugbrengen bij de werkende mensen. Dat geldt voor onze economie, maar ook voor onze defensie.'

Kalkman vertegenwoordigt, zo stelt hij, 'een positie die het verst weg staat van de huidige vredesbeweging.' Wat dat alternatief dan moet zijn, laat helaas op zich wachten. Hij stelt dat hij een militaire strategie gaat verdedigen, maar steekt dan van wal over de geschiedenis van de vredesbeweging. Zo gaat hij even door, totdat hij uiteindelijk uitkomt bij de conclusie: 'het idee is om een gedemilitariseerde regio op te stellen in een zone van 50 kilometer rondom de grens.' Maar vergis je niet: dit is niet de positie van Kalkman, hij vertelt het slechts.

Tjallingii is de laatste die haar alternatief tentoonstelt. Ze begint over een Quaker bijeenkomst die ze regelmatig bijwoont waarin een uur stil wordt gehouden. 'Ik heb geen alternatief, maar ik ben blij dat mensen nadenken over een alternatief', vertelt ze. Daarna begint ze met het vertellen van een lang verhaal over haar zoon, die in Israël woont. Ze vertelt over de gevoelens die ze heeft bij de gesprekken die ze met haar zoon en zijn familie voert. Het is

een persoonlijk verhaal waarin alternatieven op de NAVO niet aan bod komen. Het doet men toch afvragen wat de rol van het verhaal is voor het panel.

Hierna gaat het naar de zaal die met alternatieven mag komen. Er blijken veel vragen te zijn over het standpunt van de RSP. 'Ik ga ook in een volksleger dienstweigeren', stelt de een, en 'waarom zetten we niet in op diplomatie?', vraagt de ander. Kemerink komt met snelle antwoorden: 'Een alternatieve sociale dienst is mogelijk', stelt hij ten eerste, en voor zijn tweede antwoord komt hij terug op de oorsprong van oorlog: het kapitalisme, dat niet weg wordt gehaald door op diplomatie in te zetten. 'Verder kan men in Palestina bijvoorbeeld niet vreedzaam tot een oplossing komen', aldus Kemerink.

Schaeke valt terug op de bedreiging wegnemen. 'Poetin voelt zich ook bedreigd door ons', vertelt hij. 'We moeten die dreiging wegnemen.' Hoe hij dan zou omgaan met agressie en de drang tot expansie, bespreekt hij niet. Hij stelt daarnaast dat geweldloos verzet ook mogelijk is: 'In de Tweede Wereldoorlog verzetten mensen zich op een pacifistische manier door mensen op te nemen', geeft hij als voorbeeld. Hij vervolgt met een pleidooi voor een pacifistisch volksleger, alhoewel de manier waarop dat zou werken niet aan de zaal wordt uitgelegd.

Daarmee komt de tegentop ten einde. Er volgt een kort statement met eisen, en de activisten gaan naar een restaurant om verder met elkaar kennis te maken.

Zondag

De zondagochtend is volgens het officiële programma leeg. Voor sommige leden van de Revolutionair Socialistische Partij blijkt er echter toch wat te doen: zij hebben een meeting georganiseerd voor de aanwezige socialistische partijen. Uit alle hoeken van de wereld zijn kameraden aanwezig: natuurlijk uit Nederland en België, maar ook Guinee-Bissau, Turkije, de Verenigde Staten en Brazilië zijn bijvoorbeeld vertegenwoordigd.

De aanwezigen stellen zich kort voor. De een beschrijft hun organisatie als marxistisch, de ander als trotskistisch, en de ander weer als marxistisch-leninistisch. Het is dan ook een gezelschap dat, in elk geval voor linkse kringen, enigszins eclectisch is; het gebeurt niet vaak dat deze verschillende ideologieën in een kamer zitten zonder elkaar de tent uit te vechten.

Tijdens de vergadering hebben de aanwezigen het vooral over de situatie in hun land en wat we van elkaar kunnen leren. De ene organisatie is bijvoorbeeld druk bezig met het studentenverzet koppelen aan het verzet van werkende mensen, en de ander heeft een grotere focus op educatie. Wat echter bij velen terugkomt is het volgende: het socialisme is nog klein, maar groeiende.

De komende tijd zal de RSP verder in contact blijven met de aanwezige organisaties. Er zal een verslag gestuurd worden en een statement dat mogelijk door de aanwezigen ondertekend wordt. Hou de site in de gaten om op de hoogte te worden gehouden.

Demonstratie

Vijfduizend mensen verzamelen zich 's middags op de Koekamp in Den Haag. De tegentop coalitie voor Vrede en Rechtvaardigheid, waar de Revolutionair Socialistische Partij (RSP) en ROOD deel van uitmaken, organiseert een massaal protest tegen de NAVO-top. Deze zal twee dagen later plaatsvinden in dezelfde stad, wanneer meer dan honderd oorlogshiters bijeenkomen om het te hebben over wapens, winst, en oorlog.

Het grasveld stroomt kort voor tweeën vol met allerlei gekleurde vlaggen en borden. Palestijnse en Iraanse vlaggen zijn alom te zien, maar ook grote borden met tekeningen van strijdende werkers sieren het veld. Eén kleur overheerst: rood. Een groot aantal socialistische en communistische organisaties zijn namelijk in grote getale komen opdagen. De RSP en ROOD zijn als mede-organisatoren van het protest uiteraard met meer dan honderd kameraden aanwezig, maar ook onder andere TIP, TKP, NCPN, CJB, JCB en IS steken hun vlaggen of bordjes de lucht in. PVDA België is zelfs met meerdere bussen vol kameraden komen opdagen.

'Met [de NAVO] bestaat geen vrede, maar alleen oorlog', stelt Jos D'Haese van PVDA België vanaf het podium. Uitspraken als deze zetten de toon voor de rest van het podiumprogramma, waar NAVO-kritiek veelvuldig aan bod komt. 'Wat betekent het verdedigen van onze veiligheid, als we die moeten bekopen met de veiligheid van anderen?' vraagt Stevie Nolten van BIJ1 zich bijvoorbeeld af. Ook vanuit de RSP is er een spreker die de NAVO op de korrel neemt. Kayleigh Hofstede, lid van het algemeen bestuur van de RSP: 'Ze zeggen dat de NAVO defensief is. Maar alles wat ze doet is offensief. Ze maakt een miljoen

mensen dood in Irak, ze laat Afghanistan achter in puin, verandert Libië in de grootste slavenmarkt ter wereld, en steunt nu de genocide in Gaza.'

Een opvallend puntje is de kritiek die Hofstede uit op Jimmy Dijk van de Socialistische Partij. Want alhoewel Dijk in zijn toespraak stelt 'echt klaar te zijn met deze NAVO', uit het programma van zijn partij komt echter een ander beeld naar voren. Zoals Hofstede in haar speech zegt: 'In 2023 heeft SP uittrede uit het programma gehaald, en in 2022 stemde ze zelfs voor uitbreiding van de NAVO-oorlogsmachine!' De stelling dat Dijk klaar zou zijn met 'deze NAVO', moet dus nadruk bevatten op deze: een andere NAVO is volgens het partijprogramma prima.

Na het podiumprogramma beginnen de demonstranten aan hun lange mars langs de instituties van Den Haag. Vergezeld door media uit binnen- en buitenland lopen de demonstranten langs het Binnenhof en het Vredespaleis. Voor de pacifisten in het gezelschap zijn dit wellicht de instituties waar ze actie van vragen, maar voor de socialistische en communistische demonstranten zijn het eerder symbolen van de liberale wereldorde die oorlog niet kan oplossen. Hun rode blokken roepen leuzen als 'Niet defensief maar offensief, de NAVO dient de vrede niet' en 'hun strijd, onze strijd, internationale solidariteit' terwijl ze langs de gebouwen lopen.

Bij het vredespaleis wisselen de revolutionair socialistische van de RSP hun leuzen in voor gezang. Gezamenlijk zetten ze de internationale in, het belangrijkste strijdlid binnen de socialistische traditie. 'Strijd niet meer voor ander twisten; breek de rijen, hier is uw kamp' schalt door de straten van Den Haag. In de stad van de vrede klinkt een oproep aan alle werkende mensen op de wereld om niet langer te vechten voor imperialistische oorlogen, maar enkel voor het socialisme: de strijd voor de bevrijding van alle werkende mensen. Een strijd die nog lang niet klaar is, maar die wel steeds heftiger gestreden wordt. •

Dit stuk is gebaseerd op het tegentop-liveblog en andere verslagen die eerder op weesparaat.nl verschenen. Lees ons ook online!

Drie jaar cel voor steun aan Palestina?

Zeven vragen over de censuurwet

Roshan Tonnoir

Het demissionair kabinet kondigde 20 juni aan met een wet te komen die 'het verheerlijken van terrorisme' en het 'betuigen van steun aan terroristische organisaties' strafbaar moet stellen. Wat zal deze censuurwet voor ons als socialisten betekenen, en hoe kunnen wij ons daartegen verzetten?

Wat gaat de wet verbieden?

Het 'in het openbaar, mondeling of bij geschrift of afbeelding' verheerlijken van 'een terroristisch misdrijf waarop een levenslange gevangenisstraf is gesteld' is straks verboden, op straffe van ten hoogste drie jaar cel of een geldboete van de derde categorie, tot 8.700 euro.

Om in de problemen te komen hoeft je die geschriften en afbeeldingen niet zelf te hebben gemaakt. Ook op het verspreiden, tentoonstellen, ten gehore brengen of zelfs maar in voorraad hebben van dit soort teksten en afbeeldingen staat straks dezelfde straf.

Ook het vergroten van de 'ruchtbaarheid' die aan zulk materiaal wordt gegeven wordt straks strafbaar, met een celstraf van ten hoogste twee jaar. Daarbij kun je bijvoorbeeld denken aan het reposten van een bericht op sociale media.

Als laatste zal er, als de wet wordt ingevoerd, een gevangenisstraf van ten hoogste drie jaar komen te staan op het in het openbaar steun betuigen aan een organisatie die als terroristisch is bestempeld.

Voor zowel het verheerlijken van zogenaamd terroristische daden als het betuigen van steun aan zulke organisaties geldt dat dit niet expliciet hoeft te gebeuren, zo blijkt uit de memorie van toelichting. Ook het gebruiken van met 'terrorisme' verbonden symbolen, vlaggen en leuzen wil het kabinet met deze wet verbieden.

Zijn er niet allang wetten tegen het ondersteunen van terrorisme?

Ja, er is in Nederland al strenge anti-terroriswetgeving. Zo worden misdaden met een terroristisch oogmerk zwaarder bestraft, heeft de staat veel ruimere opsporings- en vervolgingsmogelijkheden bij vermoed terrorisme en

zijn er allerlei wetten die financiering van terroristische activiteiten strafbaar maken.

Deze wetten zijn al zeer verreikend, té verreikend, met ingrijpende gevolgen voor bijvoorbeeld ouders die worden vervolgd omdat ze een paar tientjes sturen naar een kind dat vastzit in IS-gebied, of voor de tienduizenden mensen die vanwege iets kleins als hun aanwezigheid bij een dierenrechtendemonstratie op internationale terreurlijsten worden geplaatst.

Wat voegt deze wet toe?

Ondanks de verregaande repressiemogelijkheden die de staat al heeft wanneer ze het toverwoord 'terrorisme' gebruikt, is het huidige kabinet niet tevreden.

Het uiten van een het kabinet onwelgevallige mening over zogenaamd terroristische organisaties of daden is op dit moment op zichzelf namelijk nog niet strafbaar. Er moet 'sprake zijn van haat zaaien of opruiing om iemand daadwerkelijk te kunnen vervolgen' zo betreft justitieminister Van Weel in de Telegraaf.

De voorgestelde censuurwet moet die beperkingen wegnemen door een nieuw delict in het leven te roepen, het 'verheerlijken van terrorisme'. Daarmee kan de staat eenvoudiger 'een norm stellen' over welke meningen wettelijk zijn toegestaan, en welke meningen verboden, want terroristisch, zijn, tot Van Weels genoegen.

Wat verheerlijken en steun betuigen precies is, blijft in dit wetsvoorstel vaag. Voor de hand liggen het expliciet prijzen van onbetwiste gruweldaden als 9/11 of IS-onthoofdingen en het steunen van hun daders, maar de staat zou het zomaar zo breed kunnen interpreteren dat ook een steunbetuiging aan Gazaanse doktoren, die immers voor het ' Hamas-run' Gazaanse ministerie van volksgezondheid werken, daaronder zou vallen.

Centraal staat dus de vraag:

Wie zijn voor deze wet 'terroristen'?

In artikel 83 van het wetboek van

strafrecht zijn een aantal misdaden, zoals het ombrengen van de koning, het uiteenjagen van de ministerraad of een aanslag plegen met nucleair materiaal, gedefinieerd als terroristisch.

Daarnaast kunnen misdaden terroristisch zijn wanneer zij een terroristisch oogmerk hebben; 'Onder terroristisch oogmerk wordt verstaan het oogmerk om de bevolking of een deel der bevolking van een land ernstige vrees aan te jagen, dan wel een overheid of internationale organisatie wederrechtelijk te dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden, dan wel de fundamentele politieke, constitutionele, economische of sociale structuren van een land of een internationale organisatie ernstig te ontwrichten of te vernietigen.'

Een erg brede en vage definitie, en daardoor vrijwel onbruikbaar. In de praktijk is de definitie van een terreur dan ook meer een kwestie van politiek dan van wetsexegese.

Zo kan het dat de Nationaal Coördinator Terrorismen en Veiligheid bij haar dreigingsbeeld verduidelijkt dat een organisatie als Farmers Defence Force niet als extreem, maar als activistisch moet worden gezien, ook wanneer ze spreken over het 'afrekenen' met 'Judasen' en een provinciehuis ramden om politieke verandering af te dwingen, terwijl niemand gek opkijkt wanneer de NOS kopt dat betrokkenen bij voetbalrellen best wel eens schuldig zouden kunnen zijn aan terreur, simpelweg omdat het andere team Israëliësch was.

Overzees zijn de bestempeling als terroristisch van de breed gevierde moord op de CEO van United Healthcare, een bedrijf dat door het afwijzen van verzekeringsclaims verantwoordelijk is voor de sozialer Mord op vele Amerikaanse zieken, een goed voorbeeld van het politiek-rhetorische nut van het stempel 'terrorisme'.

Dichter bij huis valt te denken aan het gebruik van terreurwetgeving om de britse organisatie Palestine action te verbieden, nadat ze een aantal bij de genocide in Gaza betrokken vliegtuigen besmeurden met rode verf.

Naast het verheerlijken van daden,

moet de wet ook steun betuigen aan zogenaamd terroristische organisaties verbieden. Daarbij wordt niet de Nederlandse terreurlijst gehanteerd, maar de Europese lijsten en de door de EU overgenomen VN-lijst. Zo staat het op een armslengte van de Nederlandse regering, en kan de minister niet zomaar eenzijdig het prijzen van een organisatie die hem persoonlijk niet aanstaat verbieden als terroristisch.

De Europese lijsten van terroristische organisaties zijn echter niet minder politiek gekleurd dan de Nederlandse definitie van terreurdaden. Zo is een derde van de organisaties op de eigen lijst van de EU onderdeel van het Palestijnse verzet, en is het exemplarisch dat het aan IS- en Al Qaeda-gelieerde HTS van de VN-terreurlijst lijkt te worden gehaald nu die organisatie Syrië zover heeft verzwakt dat Israël haar grensregio's begint in te lijven en HTS belooft het land te integreren in de mondiale vrijhandelseconomie.

Waarom komt het kabinet nu met deze wet?

Hoewel in de memorie van toelichting van de censuurwet de woorden 'Palestina' en 'Israël' niet voorkomen, en de minister daar vooral spreekt over de 'professionalisering van Jihadisme' en rechts extremisme dat 'steeds meer voet aan de grond' krijgt onder jongeren, is de werkelijke motivatie duidelijk: het smoren van pro-Palestijnse stemmen.

Zo wil Van Weel al lang de Palestinasolidariteitsorganisatie Samidoun verbieden. Tot nu toe moest hij zich in zijn strijd tegen deze organisatie bedienen van noodgrepen, zoals inreisverboden. Een verbod op de organisatie kreeg hij juridisch nog niet rond. In de memorie van toelichting valt daarom te lezen dat hij vol jaloezie naar Duitse wetgeving rond 'verheerlijking' kijkt, waarmee zijn Duitse collega Samidoun al in november 2023 heeft kunnen verbieden.

Ook de Tweede Kamer is wanhopig om de repressiemogelijkheden tegen pro-Palestijnse geluiden uit te breiden. Het gebruik van de populaire leus 'from the river to the sea, Palestine will be free', die al decennia wordt gebruikt om duidelijk te maken dat men streeft naar een democratisch, multi-etnisch, ongedeeld Palestina, is de Kamer bijvoorbeeld een doorn in het oog. Ze nam daarom eerder al een motie aan waarmee werd uitgesproken dat de leus een oproep tot geweld, en daardoor verboden, is, maar tot nu toe heeft dat niet geresulteerd in vervolgingen. Met het invoeren van de censuurwet zou slechts de associatie van de term met zoge-

naamd terroristische organisaties al genoeg zijn om het gebruik te verbieden.

Wat gaan wij hiervan merken?

Hoewel de censuurwet in praktisch beleid zal worden omgezet, is nog lastig te voorspellen. Maar ben je een activist die de politie in het vizier heeft, dan kun je bijvoorbeeld een zogenaamd stopgesprek verwachten wanneer je in hun ogen online een keer te ver bent gegaan. Daarmee biedt de wet de politie een nieuwe manier om de intimiderende onaangekondigde bezoeken die ze tot voor kort regelmatig uitvoerde bij demonstranten, weer op te starten.

Een ander gevaar is dat de politie het nieuwe delict inzet om zich te kunnen bedienen van grotere bevoegdheden. Verheerlijking en steunbetuiging moeten namelijk zogenaamde artikel 67-delicten worden, een zware categorie misdrijven. De politie mag al bij een vermoeden dat mensen zich schuldig zullen gaan maken aan zo'n delict bijvoorbeeld telefoontaps plaatsen, inbreken op computers of zelfs groepen infiltreren. Dat zet de deur wagenwijd open voor situaties als het Britse spycops-schandaal, of, dichterbij huis, het hervatten van de infiltratie van gemarginaliseerde religieuze groepen, zoals dat eerder in Almere gebeurde.

Ook kan de wet de staat goed van pas komen om het demonstratierecht nog verder uit te kleden. Zo kan een burgemeester het roepen van een zogenaamd 'terroristische' leus aangrijpen om te spreken van 'ernstige wanordelijkheden' en daarmee een demonstratie verbieden, en kan een agent het vermoeden van terroristische uitingen gebruiken als excuus om in te rammen op actievoerders zodra hij ergens een hem onbekende vlag of tekst in taal die hij niet machtig is ziet.

De wet beperkt zich bovendien niet tot het verbieden van de verheerlijking van recente 'terreurdaden'. Het valt niet uit te sluiten dat de staat haar ook zal gebruiken om bespreking van historisch verzet te criminaliseren, zoals de Spanjestrijders en hun strijd tegen Franco, of de anti-apartheidsacties van de RaRa. Zelfs herdenkingen van verzetsstrijders als Hannie Schaft zouden, net als tijdens de koude oorlog, op basis van deze censuurwet in principe weer uiteengeslagen kunnen worden.

Ook academici en journalisten kunnen in het vizier van de overheid komen, als ze, door onderzoek te doen naar of verslag te doen van een uiting van een zogenaamd terroristische organisatie 'meer ruchtbaarheid' geven aan

terrorismeverheerlijkend materiaal.

Of al deze zaken standhouden bij de rechter, is een andere vraag. Dat zullen we pas zien wanneer er een paar proefzaken zijn geweest en er jurisprudentie ligt. Maar hoewel het bewijzen van terroristisch oogmerk notoir lastig is, zal het recht ons niet kunnen beschermen. Immers, een demonstratie die uit elkaar geslagen is, de gebroken botten van een demonstrant, het gebroken vertrouwen binnen een organisatie die is geïnfiltreerd, dit alles heelt niet wanneer een rechter jaren later toetst dat het beroep op terreurwetgeving waarop de repressie steunde onterecht was.

Misschien nog belangrijker dan de directe effecten van toenemende repressie op basis van deze wet is het chilling effect dat ervan uitgaat. Mensen die besluiten dan maar niet naar een demon-

Zo kan een burgemeester het roepen van een zogenaamd 'terroristische' leus aangrijpen om een demonstratie te verbieden

stratie te gaan, journalisten die dat ene artikel toch maar niet schrijven, activisten die hun toon matigen, en alle andere censuur die mensen zichzelf zullen gaan opleggen uit angst voor de harde hand van de staat.

Wat kunnen we hiertegen doen?

Politieke vrijheden, waaronder de vrijheid van meningsuiting, zijn 'licht en lucht' voor de arbeidersbeweging. Ze heeft die ademruimte nodig om zich te kunnen organiseren. De RSP eist dan ook in haar minimumprogramma een einde aan alle anti-terreurwetgeving en aan alle censuur, die worden ingezet om onze ademruimte te beperken. Het spreekt dan ook voor zich dat socialistische mensen zich moeten verzetten tegen het aannemen van deze wet.

Het wetsvoorstel is nog in een vroeg

stadium. De internetconsultatie, een periode waarin de politiek input ophaalt uit de maatschappij, is net geopend, de raad van state zal nog moeten oordelen, en daarna zullen zowel de Tweede als Eerste Kamer zich nog buigen over dit voorstel. Voordat deze wet daadwerkelijk in werking treedt, zullen er dus nog flink wat maanden verstrijken.

Deze maanden moeten worden benut om verzet tegen de wet op te bouwen. Houd bijvoorbeeld organisaties als Amnesty in de gaten, die ongetwijfeld met reacties zullen komen, uit je kritiek via de internetconsultatie, mail je zienswijze aan de kamerleden die dit dossier beheren en sluit je aan bij demonstraties.

Dit soort druk is zeker niet kansloos. Eerder stierf bijvoorbeeld het wetsvoorstel toezicht informeel onderwijs een stille dood na overweldigende kritiek via de internetconsultatie, en strandde de wet bestuurlijk verbod ondermijnende organisaties in de Eerste Kamer nadat organisaties als Amnesty waarschuwden voor de gevolgen voor het recht op vereniging. Ook wetten die qua inhoud erg vergelijkbaar zijn met de voorgestelde censuurwet hebben het eerder niet gehaald door dit soort kritiek en druk, zoals het Apologieverbod dat in 2005 werd ingetrokken en een eerder Verheerlijkingsverbod dat in 2016 strandde.

Toch moeten we onder ogen zien dat in het huidige politieke klimaat druk vanuit het maatschappelijk middenveld en rechtsstatelijke argumenten geen garantie bieden. Het risico dat de wet wordt aangenomen en we met repressie te maken krijgen, moeten we dus zeker serieus nemen.

Het kan nooit kwaad om je digitale hygiëne te verbeteren en te doen aan security culture; gebruik Signal, zet verlopende berichten aan, deel niet je complete leven op social media. Maar censureer jezelf ook niet onnodig uit angst, en probeer zeker niet je kameraden het zwijgen op te leggen. De politie heeft simpelweg niet de capaciteit om alle 1000 man die 'from the river to the sea' chanteert op een demonstratie te vervolgen, of om alle online steunbetuigingen aan het Palestijnse volk te traceren. Hoe groter de groep mensen die dit gewoon blijven doen, hoe veiliger het is voor ieder individu. There's safety in numbers.

Don't comply in advance.•

Dit stuk verscheen eerder op weesparaat.n.
Lees ons ook online!

Een studentenopstand in Servië

Revolutionaire mars of liberale dwaaltocht?

Milica Krunić, vertaling Aldin Gutić

Acht maanden na de start van grootschalige protesten in Servië is de politieke situatie instabieler dan zij is geweest sinds de val van voormalig president Milosevic. De Servische Progressieve Partij (SNS), een conservatief nationalistische partij die geleid wordt door president Aleksandar Vučić, heeft sinds het fatale jaar 2012, toen ze voor het eerst de verkiezingen wonnen, nog nooit zo dicht bij het verliezen van de macht gestaan. Toch lijkt er niets significant te zijn veranderd in deze buitenpost aan de rand van het Euro-Atlantische rijk en haar liberale kapitalistische orde.

De tragedie in Novi Sad

Op 1 november 2024 stortte de luifel van het treinstation van Novi Sad in. Het hele land rouwde om de zestien onschuldige levens die bij dit ongeluk verloren gingen. Tevens legde dit incident de omvang van de Servische corruptie bloot. Zo blijkt weer dat corruptie leidt tot nalatigheid en nalatigheid kost levens.

Onder de Servische studentenpopulatie wakkerde het ongeluk een vuur aan. Binnen korte tijd ontstond er een strijd-bare studentenbeweging. Massaal trokken ze de straten op; door het hele land bezetten ze universiteitsgebouwen. Alles met de eis dat de regering haar verantwoordelijkheid neemt.

De reactie

In beginsel verrasten hun bezettingen de bevolking, maar ze kregen vrijwel direct massale aanhang. De studenten besloten openlijk te kiezen voor een direct-democratisch methode van organiseren. Op de faculteiten ontsproten zogenaamde Plenums, plenaire vergaderingen waarin alle aanwezigen de macht hebben om voorstellen in te die-

nen en te stemmen. Ze verwierpen daarbij alle vormen van hiërarchie en autoritaire politiek binnen de beweging. Dit resulteerde in een sterke groei van de beweging van, vele mensen zagen een mogelijkheid om bij te dragen aan een strijd die hen aanging. Met behulp van wat literatuur – met name het Blokadni Kuvar, het bezettingskookboek – en een steile leercurve leerden de studenten hoe directe democratie werkt, wat de rol van het plenum is en hoe de werkgroepen werken. De beweging groeide al snel door naar complexere structuren: het interuniversitaire plenum, wat bestaat uit een roulerend groep van afgevaardigden die de voorstellen en beslissingen van hun eigen plenum vertegenwoordigen, en gespecialiseerde werkgroepen voor strategie en communicatie. De studenten bouwden aan de fundering voor een onafhankelijke grassgrootsbeweging.

Zoals verwacht, probeerden vele partijen en politieke organisaties gebruik te maken van de gebeurtenissen op de faculteiten. Onder het mom van deskundigheid probeerden vele professoren en bekende gezichten uit de academische wereld zich op posities van macht te plaatsen in de veronderstelling dat de studentenbeweging hen zou steunen. Het is belangrijk om hierbij te bedenken dat professoren op Servische universiteiten, net als in alle burgerlijke samenlevingen, niet de belangen van de studenten of de werkende klasse dienen. Dit werd verder duidelijk gemaakt toen, na drie maanden zonder salaris en de dreiging van privatisering, de professoren van nagenoeg alle faculteiten besloten de bezettingen te verlaten.

Politieke stromingen

Plenums, die mysterieuze, schijnbaar almachtige lichamen die de universiteiten praktisch onder controle hadden, werden door velen bewonderd en gerespecteerd. De studenten hadden een groot deel van Servië achter zich. Graffiti door het hele land verkondigde het volgende: 'Het zal zijn zoals het Plenum zegt'. Maar, hoewel ze qua werking en structuur eenvoudig lijken, zijn plenums geen eenvoudig lichaam.

Integendeel, zij bestaan uit verschillende ideologische stromingen die dagelijks strijden voor dominantie in de vergaderingen. Men stelt verschillende acties voor en probeert anderen te overtuigen van hun posities. Men doet alles wat de structuur van het plenum toestaat om hun politiek door te duwen. Ondanks dat factionalisme bijvoorbeeld toegestaan zijn, komen alsnog buiten de plenums gelijkgestemden samen om ideeën uit te wisselen om strategieën te bepalen. Tijdens de plenums heeft iedereen het recht om hun meningen en ideeën te uiten. Des te meer mensen meedoen, des te effectiever het plenum wordt. Ten slotte wordt er een consensus bereikt door middel van debat, discussie en uiteindelijk stemmingen. Thema's en punten die besproken worden zijn bijvoorbeeld voorstellen voor acties, samenwerkingen tussen faculteiten, belangrijke standpunten en openbare mededelingen.

De stromingen binnen de plenums deden ook andere dingen. Zo heeft de linkse stroming op de faculteitplenums zich geprofileerd door het organiseren van volksvergaderingen en groeiende samenwerking met arbeiders en vakbonden. Volksvergaderingen zijn overblijfselen van de socialistische structuren, oorspronkelijk bedoeld waren als raadgevend of besluitvormende instanties op lokaal niveau en die opzettelijk overbodig zijn gemaakt. De herinvoering van deze instantie werd bedoeld om de macht terug te geven aan het volk en werkt in principe hetzelfde als de plenums, maar dan bedoeld voor iedereen.

De liberale stroming pleitte voor deelname aan landelijke parlementaire verkiezingen met de steun van politieke partijen. Oftewel: het vormen van een lijst met 'partijloze deskundigen' die een overgangsregering zouden vormen. Deze overgangsregering zou een overgang vormen van een kapitalistisch systeem naar een kapitalistische technocratie waarin zogenaamde experts zonder politieke kleur moeten weten

wat het beste is voor het land. De dubieuze claim van politieke neutraliteit is niet alleen ongegrond en onwaar, maar vormt een gevaarlijk beeld dat deze kapitalistische technocratie apolitiek zou zijn. Ten slotte garandeert expertise in een vakgebied niet dat een land succesvol geleid kan worden.

Dan is er ook nog de rechtse stroming, nog rechtser dan president Vučić, die in de bezettingen een mogelijkheid zagen voor de heropleving van hun nationalistisch narratief, voornamelijk rondom territoriale conflicten aangaande Kosovo en de Servische republiek, waarvan de laatste een van de twee entiteiten is die onderdeel uitmaakt van Bosnië en Herzegovina.

Tussen solidariteit en interne verdeling

Van buiten leek de studentenbeweging

eensgezind, haast monolithisch. Zolang ze in strakke lange marsen door de steden bewogen, straalden ze eenheid en solidariteit uit. Het riep zelfs beelden op van het volksbevrijdingsleger van Joegoslavië. Met deze marsen wist de studentenbeweging diepe maatschappelijke kloven te overbruggen door de mensen bij elkaar te brengen in een gezamenlijke strijd. Misschien het duidelijkst in Novi Pazar, een stad in het zuid-westen van Servië met een moslimmeerderheid. Daar gaven oorlogsveteranen een speech over het belang van de verzoening en harmonieuze co-existentie van religieuze gemeenschappen.

Voor hen met een kien oog was de verdeling binnen de beweging al te zien in de vorm van onenigheid over tactiek en doelen binnen de plenums. Terwijl een deel van de studenten samen met vak-

Blokkade van het Mostar-knooppunt, 10 januari 2025.
Foto Alissa Saljnikova

bonden een protest organiseerde voor 1 mei, is het andere deel gaan fietsen naar Straatsburg en Brussel om te smeken om hulp bij de Europese instituties.

Verkiezingen

Het protest dat de studenten op 15 maart hielden was het grootste was in de geschiedenis van Servië. Volgens schattingen van het Archief van publieke manifestaties gingen tussen de 275.000 en 325.000 mensen de straat op. Het had het begin moeten zijn van oppositionele strijd met de omverwerping van de regering tot gevolg. Mensen spraken er zelfs over dat 15 maart de nieuwe 15 oktober zou worden, de dag dat de regering van Milosevic viel. Dit werd helaas geen werkelijkheid.

De onwil van de studentenbeweging om een anti-systeem-karakter toe te ei-

genen heeft geleid tot het omarmen van de parlementaire politiek binnen de plenums. Van vermoeidheid, druk van het universiteitsbestuur en een tekort aan bewustzijn onder de bevolking en de studenten over de aard van de strijd die wordt gevoerd, raakte stapsgewijs het doel van systeemverandering uit het oog verloren.

Wie niet springt is een Ćaci

Met het zaaien van verdeling in de studentenbeweging tussen de 'bezetters' en de 'ćaci', een geuzennaam die voortkomt uit de foute spelling van het woord student en die nu staat voor aanhangers van de SNS, is de regering erin geslaagd om van dit maatschappelijk conflict een cultuuroorlog tussen de burgerlijke bevolking en de Vučić-supporters te maken. De liberale oppositie die met hun leuzen het luidst aandringt op deze verdeling, heeft gefaald om in te zien dat dit hen vervreemd van hun belangrijkste doelgroep. In plaats van solidariteit, heeft zich een elitaire cultuur gevormd op de bezetting wat hen uiteindelijk de overwinning zal kosten.

In de laatste vier maanden steunden de studentenplenums het idee om aan de verkiezingen mee te doen en stelden ze een lijst van kandidaten op. Aangezien Vučić weigert om vervroegde parlements- en presidentsverkiezingen uit te roepen, had de gelegenheid zich al voorgedaan voor blokkaders om zich te bewijzen bij de lokale verkiezingen in Kosjerić en Zaječar. En daar, ondanks de hoge opkomst en participatie van bewoners als toezichthouders – heeft de SNS de winst gepakt.

We kunnen ons afvragen of er sprake is van verkiezingsfraude of dat de bevolking werkelijk nog steeds te weinig vertrouwen heeft in de studenten vanwege hun eerder genoemde elitaire houding, want buiten Belgrado is de levensstandaard erg laag en mensen vallen daar niet voor de westerse retoriek van cultuurpolitiek, maar uiteindelijk is dat niet wat belangrijk is. De studentenbeweging is klaarblijkelijk niet bekwaam genoeg, mist het kapitaal en heeft geen machtige bondgenoten in Brussel om het verkiezingsspel te spelen.

Escalatie en politiegeweld

In begin juni 2025 waren de lokale verkiezingen. Deze heeft Vučić nauwelijks gewonnen, tot grote onvrede onder de bevolking. Onmiddellijk daarna gaven de studenten het groene licht aan het volk om de straten op te gaan om te rellen. Mensen gingen uit woede en frustratie de straat op zonder duidelijke ei-

sen en coördinatie.

Wat betreft Vučić en de SNS, heeft dit niets anders bereikt dan het aanmoedigen tot het nemen van onderdrukkende maatregelen tegen burgerlijke ongehoorzaamheid. Nu bevinden ze zich op bekend terrein en weten ze exact hoe dit uit te spelen. Het meest voor de hand liggend is het politiegeweld dat enorm escaleerde tijdens de lokale verkiezingen. Meppen, arrestaties van mensen zo jong als 15, traangas, afbreken van barricades en het betreden van universiteiten – de politie heeft vrij spel gekregen. Terwijl velen de studenten toejuichen voor hun moed en 1312 graffiti nog nooit zo alomtegenwoordig was, had de escalatie op een veel veiligere, beter georganiseerde en getrainde manier kunnen gaan. Wat de studenten nu deden leek meer op opzettelijk martelaarschap en avonturisme. Bewust mensen blootstellen aan geweld en niets anders doen dan filmen heeft alleen tot meer angst geleid onder de bevolking in plaats van woede.

De ontrafeling

Ik moet eindigen op een trieste noot – terwijl ik dit schrijf is de faculteit die het langste stond, de Faculteit van filosofie aan de Universiteit van Belgrado, weer begonnen met haar lessen en is de bezetting opgegeven. Dit luidt het einde in van de studentenbezettingen. De strijd is echter nog niet gestreden. Er worden nog steeds volksvergaderingen georganiseerd in gemeenten, werkvloeren en rondom specifieke maatschappelijke problemen en er wordt ergens nog een cultureel centrum bezet. Misschien het meest veelbelovend is het initiatief genaamd het Sociale Front, een netwerk tussen studenten, arbeiders, en nog een aantal formele en informele organisaties. Dit wordt gesteund door vele volksvergaderingen en heeft zichzelf ten doel gesteld een programma te schrijven vol eisen omtrent arbeidsrechten, sociale zekerheid en anti-autoritaire wetten.

Ook al had het veel beter kunnen gaan en had de beweging meerdere fatale valkuilen kunnen vermijden als ze voorbij de burgerlijk-liberale opvattingen van het vechten tegen corruptie en voor de rechtstaat konden kijken. Alsnog is dit een belangrijke leerervaring voor de samenleving en de eerste noemenswaardige instantie van direct democratische organisatie in het land sinds de val van het socialisme. In de geest van revolutionair optimisme kunnen we de studentenprotesten dit jaar zien als een langzame terugkeer van Servisch links. •

De klassenpositie van de student Tussen proletarische wal en bourgeois schip

De redactie

Vullen studenten de rangen van het proletariaat, zijn het kleinburgerlijke lulakken of ballerige rijkeluijskinderen? Ofwel, wat is de klassenpositie van de student?

De wereldwijde Palestinabeweging, die de afgelopen twee jaar een sterke heropleving beleefde, is sterk geworteld in de studentenbeweging. De universiteiten werden brandpunten van pro-Palestijns protest, in de vorm van demonstraties, sit-ins en bezettingen. Dergelijke acties op campussen vonden in de openheid plaats en brachten een grote groep studenten in aanraking met revolutionaire politiek. Sommigen van hen radicaliseerden snel, anderen organiseerden zich permanent middels lidmaatschap van een studenten(vak) bond. Daar gaan zij zich bezig houden met bredere studentenpolitiek die niet enkel betrekking heeft op Palestina. Precies die studentenpolitiek, die specifieke politieke rol die studenten spelen in revolutionaire bewegingen, vloeit voort uit de specifieke klassenpositie van de student. Wanneer men het ijzer wil smeden als het heet is, dan is nu het moment om de vers geradicaliseerde studenten uit te leggen wat die klassenpositie is, welke politieke rol daaruit volgt en hoe ze die rol op de juiste wijze vervullen kunnen.

De huidige golf van radicaal studentenprotest is geenszins een nieuw fenomeen. Voor menig een is het bekendste historische voorbeeld van een grote studentenrevolte die van Parijs in de meimaand van 1968. Vanuit een massale studentenbeweging kwam, met hulp van de vakbonden, een algemene staking voort. In heel Frankrijk stonden

alle machines stil. Ook toen al is geprobeerd de klassenpositie van studenten vast te stellen. Bijvoorbeeld door de Situationisten, een quasi-marxistisch kunstenaarscollectief, dat in het pamflet getiteld 'Over de armoede van het studentenleven' de student omschreef als een lui, altijd consumerend, van alles en iedereen vervreemd, schizofreen wezen. Deze wause definitie van de student is pretentieuze en weinig werkzaam, maar dient wel als een voorbode: het vaststellen van de klassenpositie van de student is niet eenvoudig. Dit artikel doet een poging, door de klassenpositie van de universiteitsstudent vanuit drie, onderling samenhangende, invalshoeken te benaderen: cultureel, economisch en politiek.

Het studentikoze

Het studentenleven kan misschien wel gelijk worden gesteld met het verenigingsleven. Het zal lastig blijken een student te vinden die van geen enkele vereniging lid is, alleen al vanwege de korting op studieboeken die studieverenigingen aanbieden wordt het als dom gezien om geen lid te worden. Naast de studieverenigingen bestaan er ook clubjes voor alle denkbare hobby's en sporten en de studentencorpora.

De studentencorpora zijn de vroegste moderne variant van de studentenvereniging. De sociëteiten van de burgerij, de plekken waar industriële kapitalisten samen cognac dronken en sigaren rookten, werden ook weleens bezocht door de studerende kinderen van deze rijkkaards. Zij klonterden daar samen en kregen behoefte aan een eigen clubje waar ze zich buiten het zicht van hun

ouders konden gaan misdragen. Heden ten dage zijn corpora nog altijd burgerlijk. Het is zelfs zo dat hun interne politieke structuren een afspiegeling zijn van de bredere burgerlijke maatschappij. Zo zijn het aantal bestuursposities beperkt en zijn verkozen bestuurders tijdens hun termijn niet terugroepbaar, precies zoals onze parlementaire democratie functioneert.

Het is deze gebrekkig democratische, in wezen sterk autoritaire, interne politieke structuur die weerslag heeft op de cultuur van het corps. Deze cultuur draait om onderwerping en vernedering, om een fetisjering van macht op het masochistische af. Ontgroeningsrituelen waarbij de verse aanwas van het corps gehuld in ongewassen kleren, knielend in hun eigen kots doofgeschreeuwd worden door senioren leden. Ontgroeningen zijn een vernederingspektakel, maar het is bij uitstek de cantus die de burgerlijke maatschappij weerspiegelt. Bij dit drank- en drankfestijn heeft het onverkozen presidium alle macht in handen. Zij bepaalt wanneer de deelnemers drinken en zingen, daarnaast kan zij de deelnemers naar eigen grillen vernederende straffen opleggen. De logica van de cantus is ook terug te zien in de burgerlijke maatschappij. De staat heeft met het leger en de politie het monopolie op geweld en kan dit geweld, naar eigen grillen, richten op haar eigen burgers. Zodoende is de campus een van de uitingvormen van de corpscultuur die de logica van de burgerlijke staat imiteert en daarmee normaliseert.

De traditionele cultuur van de stu-

dentencorpora is dus een product van de burgerij. Maar met dat studeren toegankelijk werd voor mensen uit de arbeidersklasse ontstond er een niet-burgerlijk studentenleven met studieverenigingen en studentenclubs voor alle denkbare hobby's en sporten.

Deze nieuwe verenigingen namen de traditionele corpscultuur ten dele over, omdat, en hier kunnen tal van redenen voor zijn, de studenten uit de arbeidersklasse er 'bij wilden horen' of juist om zich af te zetten tegen de groep arbeiders die zich het studeren nog steeds niet konden veroorloven.

Hoe het ook zij, studenten uit de arbeidersklasse namen culturele gedragingen van de corpora over. De vernederende ontgroeningsrituelen niet, evenals de haast masochistische verhouding tussen jonge en oude leden bleef weg. Wel namen ze het overmatig drinken, seksisme, het dragen van bestuurspakken, recentelijk het afkortingsrijke studentenjargon, de gala's en bovenal de cantussen over. Allemaal vonden deze culturele uitingen een weg naar het niet-burgelijke studentenleven. De leden van de arbeideristische studentenverenigingen zijn dus niet burgerlijk, maar de cultuur die zij uitdragen en in stand houden wel.

Het studentenleven, in de meest brede zin, wordt dus gedomineerd door een cultuur die haar oorsprong vindt bij de burgerij. Deze cultuur kan ook wel omschreven worden als 'het studentikoze'. Het studentikoze is alomtegenwoordig; praktisch iedereen die gaat studeren wordt erin ondergedompeld.

Maar wat betekent dat voor de klassepositie van de student? Culturele uitingen zijn niet bepalend voor iemands klasse. Wel is het zo dat de culturele bubbel waarin iemand zich bevindt klassenbewustzijn in de weg staat. Iemand die op dagelijkse basis burgerlijke cultuur uitdraagt, gaat geloven dat hen burgerlijk is. Hen handhaaft de burgerlijke ideologie en normaliseert de logica van de burgerlijke maatschappij, terwijl deze logica indruist tegen de belangen van de economische klasse

waartoe hen in wezen behoort. Maar welke economische klasse is dat dan?

Het inkomen

Als culturele uitingen niet bepalend zijn voor klasse, wat dan wel? Een klasse is een groep mensen die eenzelfde relatie tot productiemiddelen hebben. Productiemiddelen zijn de elementen die noodzakelijk zijn voor de productie van

uit het verschil tussen de waarde die een arbeider in het productieproces creëert en het loon dat de burgerij betaalt voor deze geleverde arbeid. De arbeidersklasse leeft dus van loon; van de verkoop van hun arbeidskracht.

Studenten bezitten geen fabrieken en hebben ook geen mensen in dienst. Ze zijn voor hun levensonderhoud op meerdere manieren afhankelijk van de verkoop van arbeidskracht. Van de verkoop van hun eigen arbeidskracht als ze een bijbaan hebben, wat geldt voor meer dan zeventig procent van de studenten. Van de verkoop van hun ouders arbeidskracht, als ze een studiebijdrage krijgen. Zelfs studiefinanciering wordt door sommigen gezien als voortkomend uit de verkoop van arbeidskracht, omdat het wordt bekostigd met belastinggeld dat goeddeels wordt geheven over loon. Toch maakt deze driedelige afhankelijkheid van loon niet dat studenten tot de arbeidersklasse behoren.

Met het studeren aan de universiteit leveren studenten namelijk geen productieve arbeid. Met het schrijven van papers en leren voor toetsen produceren zij geen goederen die op een markt verkocht worden. Daarmee staan zij, binnen de universitaire context, buiten het productieproces. Zoals gezegd hebben studenten vaak een bijbaan, daarmee zijn ze onderdeel van het productieproces, maar een bijbaan staat los van student zijn. Studenten hebben geen actieve rol in het productieproces en zijn daarom geen onderdeel van de arbeidersklasse.

Dit maakt dat studenten op de korte termijn niet dezelfde economische belangen hebben als de arbeidersklasse. De burgerij buit de arbeider uit door minder loon te betalen dan dat de arbeider aan waarde creëert. Universiteiten buiten studenten niet uit, studenten betalen zelfs om er te mogen studeren. Op de lange termijn steekt het anders in elkaar. Het is mogelijk de klassepositie van de student te benaderen op basis van diens toekomstige rol in het productieproces. Het studentenbestaan is inherent tijdelijk. Zodra hun opleiding

Het studentenleven wordt dus gedomineerd door een cultuur die haar oorsprong vindt bij de burgerij.

goederen en diensten, denk aan grondstoffen, gereedschappen en fabrieken.

Onder de kapitalistische productiewijze onderscheiden zich twee primaire klassen. De burgerij, die productiemiddelen bezit en de arbeidersklasse die geen productiemiddelen bezit. Klasse is bepalend voor de wijze waarop iemand voorziet in diens levensonderhoud. De burgerij leeft van de winst die ontstaat

is afgerond vergaren ze niet plotseling productiemiddelen, nee, ze betreden de arbeidsmarkt. Zodra ze een baan gevonden hebben, verkopen zij hun arbeidskracht tegen een loon; zij worden arbeider. Als student zijn zij dan nog een soort proto-arbeiders.

Dit is een weinig bevredigend antwoord. Bovendien gaat het voorbij aan een belangrijk detail. Namelijk dat het volgen van een universitaire opleiding resulteert in arbeidskracht met een hogere waarde. Dat wil niet zeggen dat banen die een universitaire opleiding vereisen belangrijker zijn dan banen die dat niet vereisen. Het is enkel zo dat universitair opgeleide arbeiders een uniekere set aan kennis en vaardigheden hebben die moeilijk vervangbaar is. Een kapitalist kan een hoogopgeleide arbeider moeilijk ontslaan, omdat hen niet beschikt over een reserveleger aan hoogopgeleide arbeiders. Dit gegeven maakt dat universitair opgeleiden in bijvoorbeeld salarisonderhandelingen een sterke voet hebben om op te staan. Studenten vergewissen zich al tijdens hun studie van een specifieke en goed betaalde rol in het productieproces, wat hen bij voorbaat al op een bepaalde sociaal-culturele manier distantieert van

armere arbeiders die eenvoudig vervangbare arbeid leveren.

Nu is het belangrijk om het bovenstaande punt enigszins te nuanceren. Ja, het klopt dat historisch gezien mensen met een universitair diploma goed betaalde posities bekleedden. Veelal waren dit managersposities; in feite werden studenten opgeleid om leiding te geven aan de arbeidersklasse. Heden ten dage steekt de vork echter anders in de steel. Afhankelijk van de sector is er in Nederland een overproductie van hoogopgeleide arbeid. In het bijzonder bij opleidingen aan de letterenfaculteiten. Als het aantal studenten dat de arbeidsmarkt betreedt de vraag overstijgt, dan daalt de waarde van hun arbeid, omdat ze niet langer uniek zijn. De voet waar zij eerst nog zo sterk op stonden, kneust; de kapitalist kan hen hun gemakkelijk tegen elkaar uitspelen. Dit heft de bovengenoemde sociaal-culturele distantie ten opzichte van de rest van de arbeidersklasse, die studenten, vanwege hun toekomstige leidinggevende rol, kunnen voelen, gedeeltelijk op.

Kortom, studenten staan, los van hun bijbaan, buiten het productieproces. Dit maakt ze tot een unieke, in feite klasse-

loze groep mensen. Wanneer men de toekomstige rol van de studenten in het productieproces in acht neemt, blijkt dat studenten arbeiders worden, maar vaak binnen de arbeidersklasse specifieke leidinggevende rollen vervullen, wat hen sociaal-cultureel distantieert van niet-hoogopgeleide arbeiders.

Het moge duidelijk zijn dat uitgaan van economische factoren de vraag naar de klassepositie van studenten niet eenduidig beantwoordt. In ieder geval hebben studenten, zowel op de korte als de lange termijn, een complexe klassepositie die resulteert in een unieke politieke taak.

De revolutionaire voorhoede

Dan als laatste de studentenpolitiek. Hoe wordt zij gevormd door de complexe klassepositie van de student? Omdat zij buiten het productieproces staan verschillen hun belangen op de korte termijn met die van de arbeidersklasse. Eisen als betere werkomstandigheden, of een hoger loon, bestaan niet voor een student, niet binnen een universitaire context. Studenten kunnen als groep wel inspraak eisen in de manier waarop hun campus en hun opleidingen worden ingericht; de democratisering van de universiteit.

Temidden van het studentikoze is het al lastig om radicale politieke ideeën wortel te doen schieten. Maar mocht dit lukken, hoe dwingen studenten deze democratisering dan af? Het antwoord is niet. Ze beschikken niet over de pressiemiddelen om ingrijpende politieke verandering af te dwingen. De arbeidersklasse kan in staking gaan, dan valt de productie stil en maakt de kapitalist geen winst meer. Studenten kunnen, vanwege hun unieke positie buiten het productieproces, niet staken. Als zij stoppen met studeren doen ze de universiteit op korte termijn geen financiële schade. Het universiteitsbestuur zal alle eisen van de 'stakende' student schouderophalend in de wind slaan.

Wat kunnen studenten dan wel doen? Op de korte termijn is het zaak dat specifiek die studenten die uit de studentikoze bubbel zijn geraakt, zij die zich bewust zijn van hun unieke klassepositie, zich gaan organiseren in studentenbonden. De studentenbond biedt infrastructuur en een platform; een startpunt vanaf waar deze radicale studenten een studentenbeweging kunnen opbouwen. Deze beweging komt op voor de belangen van de studenten, eist tevergeefs democratisering, maar behaalt vooral kleine politieke overwinningen, zoals zorgen dat universiteiten gratis menstruatieproducten aanbieden, of actueler, de universiteit haar banden met Israelische onderwijsinstellingen doen breken. De studentenbond fungeert hier vooral als leerplek. De studenten die actief zijn bij de studentenbond leren hoe zij medestudenten organiseren voor een politiek doel. Kennis die zij later kunnen toepassen op hun toekomstige werkplekken.

Dit raakt aan de politieke rol van de studenten op de lange termijn. Deze rol ligt in de revolutionaire voorhoede. Het verschilt natuurlijk per geval, maar genoeg studenten hebben aan hun studie en hun bijbaan geen weekvullend programma; ze hebben tijd omhanden en vervelen zich vaak. Het zijn deze loze uren, waarin de arbeidersklasse moet uitrusten van het harde werken, gecombineerd met het feit dat ze in de toekomst dezelfde klassenbelangen hebben als de arbeiders, die maken dat studenten een significant deel van de revolutionaire voorhoede vormen. Met de algemene leiderschapsvaardigheden die ze meekrijgen van het studeren en de organisatievaardigheden die ze opdoen met hun werk in de studenten-

bond kunnen zij leiding geven aan een revolutionaire arbeidersbeweging. De studententijd is geen rebelse levensfase, het is hun specifieke klassepositie die maakt dat ze rebellen kunnen zijn.

Dat studenten de revolutionaire voorhoede vormen heeft historisch precedent. Bij veel van de historische communistische revoluties speelden studenten een cruciale rol. Noemenswaardige voorbeelden zijn de Russische Revolutie van 1917, de Chinese Revolutie van 1949, de Cubaanse Revolutie van 1958 en de gebeurtenissen van mei 1968 in Frankrijk. In al deze revoluties waren het de studenten die de aanvankelijke vonk deden opspatten. Het waren de studenten die op de universiteit de revolutionaire strategie uitdachten, zij maakten en verspreidden propaganda, zij organiseerden vele werkvloeren en in sommige gevallen sloten ze zich aan bij guerilla strijdgroepen. De meidagen van 68 was geen revolutie, maar het scheelde niet veel. Ook hier waren het de studenten die met massale protesten en bezettingen van universiteitsgebouwen een aanzet gaven tot de algemene staking.

Al deze voorbeelden illustreren niet enkel de rol van studenten in succesvolle revoluties, maar juist ook dat het succes van deze revoluties afhing van de arbeidersklasse. Studenten kunnen een revolutionaire vonk zijn, ze zijn niet het vuur. Als klasse, of beter gezegd, als groep, kunnen studenten zichzelf niet emanciperen. Ze kunnen geen spreekwoordelijke ketenen verliezen.

Als een studentenopstand geen overgroot deel van de arbeidersklasse achter zich heeft staan, kan zij nooit de staatsmacht overnemen, daarvoor is de staat te machtig en zijn studenten met te weinig. De gevleugelde leus: *the students united will never be defeated* is daarom ook faliekante onzin. Ook buiten een revolutionair scenario heeft de studentenbeweging de steun van de arbeidersklasse nodig om politiek te slagen. De eerder genoemde kortetermijneis van democratisering kan wel afgedwongen worden als het personeel van de universiteit staakt.

Hoewel de aan het begin van dit artikel genoemde wereldwijde Palestina-beweging op de universiteitscampussen momenteel geen revolutionaire proporties heeft, en dat ook nooit kan hebben zolang zij vertikt te wortelen in de arbeidersbeweging, is zij wel illustratief voor de rol die studenten in politieke bewegingen spelen. In veel lan-

den, op vele universiteiten, zijn het de studenten die het voortouw nemen bij het organiseren van demonstraties, zij bezetten uit protest campusgebouwen of gazons, zij bouwen aan solidariteit voor Palestijnse belangenorganisaties als Samidoun.

ortom, de studenten vormen, te pas of te onpas, de voorhoede van deze potentieel revolutionaire beweging. De onderwijzende rol van de studentenbond is eveneens terug te zien in de Palestinabeweging. Wanneer de bond een gebouw bezet, of daarbij ondersteund, wordt dit gebouw omgedoopt tot een plek waar revolutionaire ideeën wel wortel kunnen schieten. Bij de veelvoorkomende open bezetting kan iedereen die wil gewoon naar binnen wandelen om een teach-in over, in dit geval, Palestina bij te wonen.

Studenten kunnen arbeiders zijn, maar studenten zijn geen arbeiders. Althans, dat zijn ze nog niet. Hun huidige status is lastig te definiëren; de vraag naar de klassepositie bleek niet eenvoudig te beantwoorden. Want studenten bewegen zich in cultureel burgerlijke bubbels. Ze zijn voor hun levensonderhoud afhankelijk van loon dat verdiend wordt met de verkoop van (hun) arbeidskracht. Maar ze staan ook weer buiten het productieproces. Het meest toereikende antwoord is dat studenten als groep in de wieg gelegd zijn voor een leidende rol in de revolutie, en dat dit het gevolg is juist van hun afstand tot het productieproces, gepaard met het besef dat ze er in de toekomst onderdeel van uit gaan maken van dit proces. Hierbij dient dus benadrukt te worden dat studenten zichzelf niet emanciperen kunnen. Zonder steun van de arbeidersklasse staan zij machteloos in de strijd tegen het kapitaal. Zij hebben de arbeidersklasse nodig. Deze afhankelijkheid is niet wederzijds, de arbeidersklasse heeft de studenten niet per se nodig, maar kan hun hulp wel goed gebruiken bij het leiden van de revolutie. Zoals ze dat ook deden in Parijs in mei 1968 en zoals de studentenbeweging van de nog jonge eenentwintigste-eeuw dat ook kan doen.

Een ding moge zeker zijn, de Situacionisten hebben geen gelijk gekregen en dat ook nooit gehad toen ze stelden dat de moderne kapitalistische spektakelmaatschappij iedereen een rol toeschrijft in de algemene passiviteit van de mensheid, de studenten inbegrepen. •

Hoe het Nederlandse onderwijs werkt voor de kapitalistische klasse

Marco Iorio

Onderwijs biedt voor velen een weg naar een beter leven. Ondanks de waarheid daarvan vergeet men soms dat ons onderwijs al eeuwenlang voornamelijk de rijken dient.

Kansenongelijkheid is een steeds vaker gehoord thema in de discussie over de problemen in het Nederlandse onderwijs. Leerlingen zouden zich niet kunnen ontwikkelen naar de capaciteiten die ze hebben. De oorzaken die hier vaak voor worden genoemd zijn verschillende onderliggende problemen, zoals het lerarentekort en het aantal docenten dat tegen een burn-out aan zit. Het probleem ligt echter niet enkel daar: ook leerlingen hebben minder actieve concentratie en leesvaardigheid vergeleken met twintig jaar geleden. Vaak zijn leerlingen niet gemotiveerd voor hun lessen en vragen ze zich af wat het nut is van de stof die zij leren.

Het is belangrijk om te kijken naar het Nederlandse onderwijs, omdat het een essentieel strijdterrein is voor de belangen van de werkende klasse. Het onderwijs heeft namelijk invloed op onze kijk en vorming van de wereld, en op dit moment krijgen leerlingen al vroeg een liberale kijk op de wereld voorgeschoteld. Ze worden niet bewust gemaakt van de conflicten die tussen klassen spelen, maar krijgen een plaatje voor waar mensen in harmonie samenleven onder de geweldige gratie van de democratie. En als er iets fout gaat, komt dat door schurken en boeven. Als wij dus willen dat de werkende klasse de macht tot zich neemt en zichzelf bevrijdt, zal de arbeidersklasse zich ook bewust moeten worden van die taak. De liberale insteek binnen het onderwijs maakt dit een lastige opdracht. Sterker nog: het onderwijs is structureel opgezet om dit onmogelijk te maken.

Burgerlijk onderwijs

Dat het onderwijs werd ingezet voor de heerschappij van de burgerij, heeft een lange geschiedenis. In de achttiende eeuw, nog voor de invoering van het kinderwetje van Houten, bestond het onderwijs bijvoorbeeld voornamelijk

voor de burgerlijke klasse. Dit is vrij letterlijk bedoeld: het was voor vele kinderen uit de werkende klasse simpelweg onmogelijk om naar school te gaan, ondanks dat de Nederlandse staat stelde dat het belangrijk was dat zo veel mogelijk kinderen naar school konden gaan. Om naar school te gaan moest men namelijk schoolgeld betalen. Veel mensen hadden hier het geld niet voor.

Naast het geld hadden veel kinderen ook geen tijd voor school. Zij moesten werken op het land of in de fabriek om hun familie te onderhouden. Dat ging voor veel families voor, maar ook als het geld er wel was, was er geen verplichting voor ouders om hun kinderen naar school te sturen. Hierdoor was het gebruikelijk dat veel kinderen met hun ouders werkten in plaats van dat ze naar school gingen.

Uitbreiding van het Nederlands onderwijs

De negentiende eeuw brengt verandering: de eerste Nederlandse onderwijswetten werden tussen 1801 en 1806 ingevoerd. Deze wetten stelden dat basisonderwijs voor iedereen toegankelijk moest zijn en er werd een scheiding gemaakt tussen kerk en staat. Ondanks de simplistische aard van deze wetten en het gebrek aan een staatsorgaan dat zich bezigde met de kwaliteit of toegankelijk van onderwijs, konden meer kinderen hierdoor naar school.

In het eerste opzicht zou je denken dat dit niet in het belang zou zijn van de fabriekseigenaren, gezien er minder kinderhandjes waren om de machines te bedienen. Als we wat dieper kijken naar de structuren die worden ingevoerd en op wat voor manier dat gebeurt, blijkt echter dat ook dit kapitaal goed uitkwam.

Voorheen werd de benodigde kennis van familielid op familielid doorgegeven. Iemand was bijvoorbeeld een boer, waar allerlei verschillende taken bij van toepassing waren. Je moest het land bemesten en zaaien om dan uiteindelijk te kunnen oogsten. Met de komst van fabrieken werden de taken veel specifiek. Zo was je taak het strak houden

van het garen bij een weefmachine, of je moest de machine zelf weten te onderhouden en draaiende te houden. Hoewel er minder taken waren die een arbeider moest doen werden de taken dus wel complexer. Als iemand namelijk een machine wilde repareren moet diegene wel begrijpen hoe die in elkaar zat en wat er kapot aan was. Er kwam dus een steeds grotere vraag naar geschoolde arbeiders.

In het begin was dit toegankelijke onderwijs vooral gericht op basistaken zoals leren lezen en schrijven. Wanneer kinderen twaalf werden moesten ze vaak gewoon gaan werken in de fabriek. Dit was zo omdat in de fabriek vaak geen verder ontwikkelde vaardigheden nodig waren. Het voortgezet onderwijs en het wetenschappelijk onderwijs waren vaak alleen toegankelijk voor rijkere mensen. Naarmate er grotere vraag was naar meer speciale taken, zien we dat het eerder genoemde effect door werd gezet, maar alleen wanneer het economisch noodzakelijk was om zo meer winst te vergaren.

Naast het economische aspect was er ook een politieke reden voor het toegankelijker maken van onderwijs. Veel arbeiders maar ook kleine bedrijfseigenaren leefden in erg slechte omstandigheden. Zij moesten zich vaak kapotwerken om rond te komen, wat vaak tot verzet leidde. Zo had je ook meerdere revoluties in de 19e eeuw. Een van de belangrijkste is het revolutiejaar van 1848. In dit jaar vonden er meerdere revoluties over heel Europa plaats. Koning Willem de 2e, de toenmalige heerser van Nederland, was ook bang voor een revolutie in Nederland. Om dit te voorkomen maakte hij concessies. Hierna is dan ook de Nederlandse grondwet opgesteld, waarin ook wordt uitgesproken dat vrij en toegankelijk onderwijs voor iedereen toegankelijk moet zijn. We zien hier dat het onderwijs dus ook wordt gebruikt om de fricties tussen verschillende klassen te dempen. Niet alleen door de toegankelijkheid ervan, maar ook in het curriculum.

Vrijheid tegen Vrijheid

In 1917 werd besloten dat de staat zou investeren in verschillende soorten onderwijs onder het mom van 'vrijheid van onderwijs', zoals al sinds 1848 in de Grondwet was verankerd. Dit betekende dat meerdere groepen, zoals katholieken en protestanten, hun eigen scholen konden oprichten met subsidie van de overheid. De eisen aan deze scholen waren minimaal: naast het geven van reken- en taalvaardigheden waren ze vrij om onderwijs op hun eigen manier in te richten. Dit werd gesteund door zowel liberalen als religieuze politieke stromingen.

Het is opvallend dat juist in deze periode deze wetgeving werd ingevoerd. Europa was namelijk erg instabiel. De Eerste Wereldoorlog zorgde voor veel frustraties aan beide kanten van het front. Soldaten leefden in afschuwelijke omstandigheden en werden constant blootgesteld aan de absolute verschrikking van de oorlog. Ook zien we meerdere revoluties die ontketend worden, met als bekendste de Oktoberrevolutie in Rusland en de Novemberrevolutie in Duitsland. Vooral de Oktoberrevolutie laat de kapitalistische klasse erg schrikken. Voor het eerst in de geschiedenis weet het proletariaat daadwerkelijk de macht te grijpen en die te houden. Dit zorgt voor grote angst onder de kapitalisten en ze willen alles op alles zetten om ervoor te zorgen dat dit in hun eigen land niet gebeurt. Met het subsidiëren van verschillende soorten onderwijs weten ze de arbeidersklasse te saboteren in naam van 'vrijheid van onderwijs'. Ze versplinteren de arbeidersklasse door arbeiders naar verschillende scholen te sturen, ondanks dat dit niet direct het kapitaal dient. Hiermee weten ze de organisatiekracht van de arbeidersklasse klein te houden en daarmee dus ook de vrijheid van de arbeidersklasse in de weg te zitten.

Opengooien hoger onderwijs

Eerder goldde de leerplicht, ingevoerd in 1874, enkel voor het lager onderwijs. Dat is nu natuurlijk niet meer zo: mensen zijn tot hun 16e leerplichtig en tot hun 18e startkwalificatieplichtig. Deze startkwalificatieplicht geldt voor jongeren onder de 18 die nog geen diploma hebben gehaald op MBO-2 niveau, HAVO of VWO. Deze leeftijdsplichten kwamen tot stand met de leerplichtwet van 1969 en een amendement in 2007. De redenen hiervoor hebben weer te maken met de taken waar bedrijfseigenaren om vragen.

Destijds werd het kapitaal steeds complexer, onder andere door nieuwe technologie en de vergrote noodzaak om mondiale arbeid en transport te controleren. Daarom werd het voortgezet onderwijs en later ook het hoger onderwijs steeds toegankelijker voor arbeiders gemaakt. De banen waar minder complexiteit bij van toepassing was, werd geëxporteerd naar het mondiale zuiden, omdat daar meer toegang was tot goedkope arbeid van mensen die minder scholing genoten.

De gevolgen van 'vrijheid van onderwijs'

In het hedendaagse onderwijs zien we hoe de gevolgen van de 'vrijheid van onderwijs' desastreus uitpakken voor de werkende klasse. De meeste leerlingen in het reguliere onderwijs zitten in overvolle klassen. Hier is het voor docenten vaak extra moeilijk om een compleet overzicht te hebben in klas. Zij kunnen niet iedere leerling de aandacht geven die ze wel nodig hebben. Daarnaast zijn docenten ook onderbetaald en overwerkt waardoor het lerarentekort nog intenser wordt. Leerlingen kunnen zich dus in zulke omstandigheden niet goed ontwikkelen. In het particulier onderwijs, waar ouders bakken met geld betalen, zit dat anders. Er zijn daar scholen met klassen die bestaan uit niet meer dan zes leerlingen. Om op zo'n school terecht te komen moet je vaak belachelijk veel geld betalen: soms zelfs 16000 euro per jaar. Wanneer jij dus al moeite hebt om rond te komen omdat je van een mager loon leeft, kun je jouw kind nooit naar zo'n school sturen.

Kinderen die ouders hebben met meer geld of vrije tijd kunnen ook meer ondersteuning bieden. Als ouders minder hoeven te werken om rond te komen, kunnen ze hun kinderen makkelijker helpen met het maken van huiswerk.

Illustratie Andy Chin

Ook wanneer ouders die tijd niet hebben, kunnen ze met meer geld wel betalen voor huiswerkbegeleiding. Dit is voor diegenen die dat geld niet hebben geen oplossing, waardoor je ook een scheve ontwikkeling op basis van vermogen ziet.

Onderwijs van en voor de kapitalist

Onderwijs is al sinds het moderne tijdperk een structuur om de kapitalist toegang te geven tot geschoolde arbeiders die ze steeds meer nodig hebben. Dit is nu nog steeds het geval. Hoewel scholen ook een plek bieden om de werkende klasse te scholen over hun belangen wordt daadwerkelijk organiseren moeilijk gemaakt door het splitsen van het onderwijs. Het is dus belangrijk om in te zien dat ons huidige onderwijs niet een middel is voor de werkende klasse om zichzelf te ontwikkelen, maar een middel van de kapitalistische klasse om toegang te krijgen tot hoger geschoolde arbeid en om de organisatiekracht van de werkende klasse te saboteren. Helaas voor de kapitalist heeft het soms het bijeffect dat leerlingen zich ontwikkelen tot kritische mensen, die niet alleen het falen van een machine begrijpen, maar ook het falen van het systeem. •

Heel bijzonder onderwijs

‘Tikkertje met jongens werd afgeraden, omdat je dan het andere geslacht aanraakt’

Willem Gloudemans

Op dit moment gaat 7 van de 10 kinderen in Nederland naar bijzonder onderwijs. Artikel 23 van de Nederlandse grondwet garandeert ouders het recht om hun kinderen naar een school te sturen die niet door de staat, maar door een zelfstandig bestuur wordt bestuurd. Sterker nog; ze krijgen subsidie. Het bijzonder onderwijs vult in Nederland de gaten van het openbaar onderwijs, dat niet elk kind een passende opleiding biedt, maar gaat soms ten koste van de vrijheid van het kind, of het maatschappelijk welzijn.

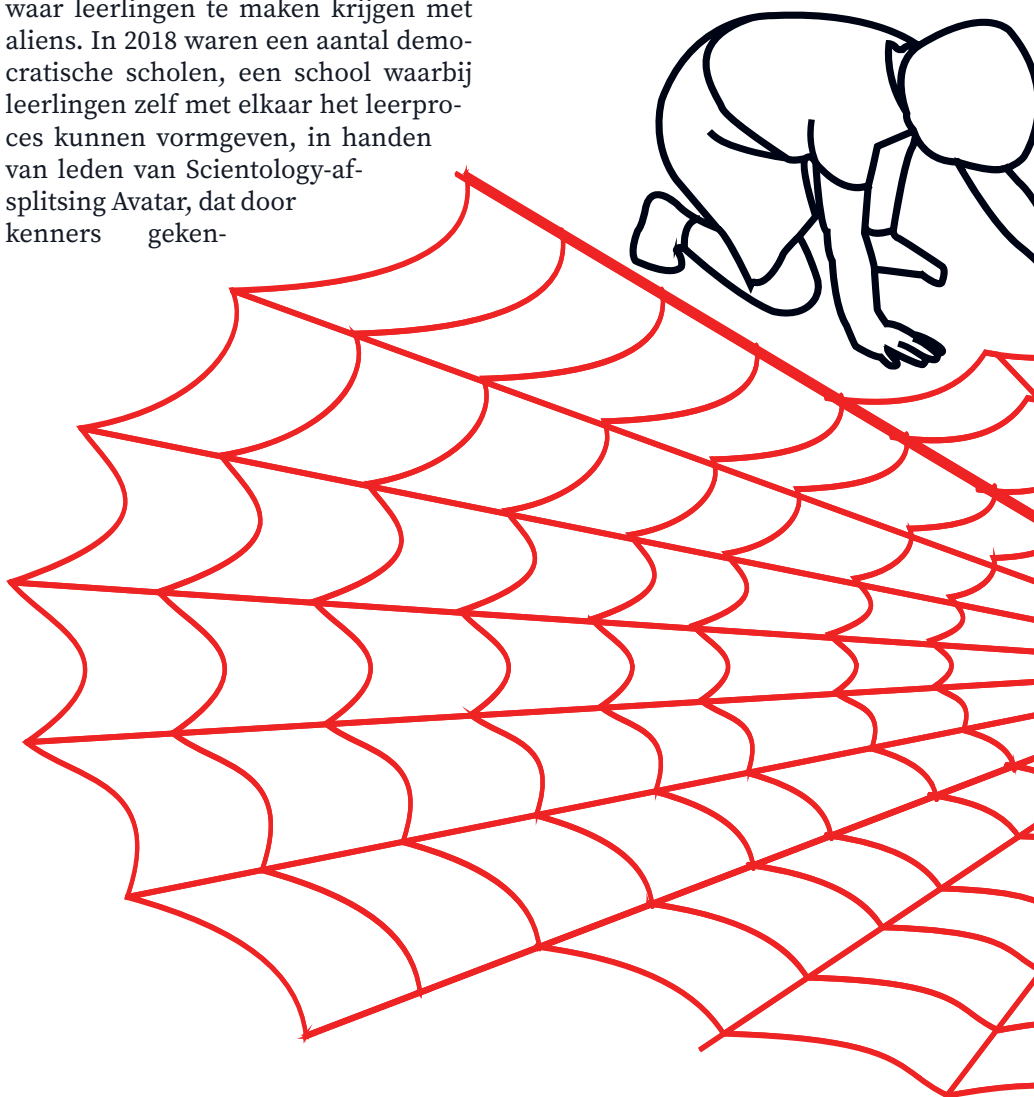
Zo wordt op sommige scholen soms erg afwijkende, of zoals de naam al zegt, bijzondere leer meegegeven aan beïnvloedbare kinderen. Op de antroposofische vrije school, bijvoorbeeld, wordt soms nog lesgegeven in de humorenleer; die vooral bekend is vanwege haar populariteit onder middeleeuwse dokters. Van oudsher was die humorenleer gebaseerd op de hoeveelheid gele gal, zwarte gal, bloed en slijm die je in je lichaam had. Dat zou dan vervolgens bepalen wat voor persoonlijkheid, temperament genoemd, je hebt. Dit is ook wat Meike geleerd kreeg op hun school: Vrije School de Vuurvogel. ‘Kinderen werd verteld dat iemands temperament te herkennen is aan de vorm van hun hoofd.’

Naast de mensenwereld werd op Meikes school ook gedoceerd over de wereld van geesten, en op een vrijwillige naschoolse excursie werd verteld over aliens: ‘Zo maken aliens cirkelkunst in het graan wanneer ze landen. De leider van de excursie zei toen dat zij ooit een ‘extatische ervaring’ met aliens had gehad.’

grote bijdrage van ouders gevraagd, waardoor er vrijwel geen armere kinderen op hun school zaten. Een patroon bij bepaalde soorten onderwijs, ‘vernieuwingsonderwijs’ genaamd.

Vrije scholen zijn niet de enige scholen waar leerlingen te maken krijgen met aliens. In 2018 waren een aantal democratische scholen, een school waarbij leerlingen zelf met elkaar het leerproces kunnen vormgeven, in handen van leden van Scientology-af-splijting Avatar, dat door kenners geken-

merkt wordt als een ‘destructieve sekte’. Op de website van Avatar stond op een gegeven moment dat op De Ruimte in Soest gebruik werd gemaakt van ‘Avatar-instrumenten’ in het onderwijs. Avatar-instrumenten zijn onder andere het geloof dat mensen met behulp van

Zowel in geld als in arbeid werd een

aliens de ruimte in kunnen reizen om hun problemen, zoals ADHD, met een laser kapot te schieten.

Bij Ashley op het gereformeerde Ichthus College in Veenendaal kwamen aliens en geesten niet terug in de lessen, die ze als 'kwalitatief goed' beschrijft. Wel zegt ze dat leraren homofobe opmerkingen maakten en dat leraren bewust niet ingrepen toen een non-binaire leerling gepest werd voor hun identiteit.

Op de Driestar in Gouda heeft Jedidja niet meegemaakt dat LHBTQIA+ leerlingen gepest werden. 'Er werd gedaan alsof dat niet bestond in de christelijke wereld. Homoseksuele leerlingen deden aan zelfcensuur.'

In de inhoudelijke leer is de Driestar wel strenger: de evolutietheorie is onzin en de man het hoofd van het gezin. Bestuurder Wim de Kloe noemde LHB-TI-acceptatie 'de strijd tegen het christendom' en beschreef trans vrouwen als 'tot vrouw verbouwde man'.

Jedidja ervaarde ook negativiteit van medeleerlingen voor haar geloof. Ze is wel christelijk en ook protestants, maar non-denominational [niet-confessioneel] in plaats van gereformeerd. 'Jij [de interviewer] ziet vast het verschil niet eens, maar daar op school voelt zoiets tastbaar. Andere leerlingen hadden het veel over religie en politiek. Hierdoor werd ik al gauw een buitenbeentje.'

Het Ichthus College was ook erg terughoudend in hun lessen seksuele voorlichting. 'Seks voor het huwelijk? Dat hoort gewoon niet' werd Ashley verteld. Sociale veiligheid en consent kwamen überhaupt niet aan bod.

Wie ook ervaring heeft met ondermaatse seksuele voorlichting is Majda. Zij heeft les gehad op de islamitische basisschool El Habib in Maastricht. Daar werd ook verteld dat je je maagdelijkheid moest behouden voor het huwelijk, dit kon je vervolgens testen aan de hand van je maagdenvlies. Paardrijden, gymnastiek en trampolinespringen werd ontraden voor meisjes, want daarvan zou je ontmaagd kunnen worden. Meisjes van negen werden naar huis gestuurd omdat hun kleding niet kuis genoeg was als hun knie zichtbaar was. 'Zelfs tikkertje spelen met jongens werd afgeraden, omdat je dan het andere geslacht aanraakt'. Majda herinnert zich dat de jonge meisjes verbouwereerd waren door dit advies, en er weinig gehoor aan gaven.

Nederland kent vrijwel geen islamitisch middelbare scholen. De kinderen van El Habib werden dan ook door hun docenten alvast voorbereid op het seculiere onderwijs. 'Er werd gezegd dat 'heidense' leraren op de middelbare school je gaan vertellen over voorhuwelijkse seks en homoseksualiteit. En dat moest je dan allemaal met een korreltje zout nemen.'

onderwijs

Majda geeft aan dat ze ondanks alles blij is dat ze naar een islamitische basisschool is gegaan. Niet omdat ze het eens is met wat ze geleerd kreeg, maar omdat ze er minder racisme en klas-sediscriminatie ervaarde dan buiten school. 'Op een rijke witte basisschool had ik nooit gymnasiumadvies gekregen vanwege mijn thuissituatie. Dan had ik nu een heel ander leven gehad. En je hebt wat gemeen met de andere leerlingen. Je bent allemaal moslim in Nederland.'

Bijzonder onderwijs vult op deze manier de gaten van het openbaar onderwijs. Zo ook voor kinderen met een leerachterstand die op het openbaar onderwijs niet genoeg steun krijgen. Vaak worden zij bijvoorbeeld naar agorascholen gestuurd. Daar zijn ze vrijer om onder begeleiding van een coach zelf een leeropdracht te kiezen. Zo kunnen moeilijk te motiveren kinderen leren op basis van intrinsieke motivatie.

Een systematisch probleem

De vraag is echter: als het op het agora- en islamitisch onderwijs kan, waarom dan niet op openbaar onderwijs? Zaak is niet om kinderen met leerproblemen of van islamitische ouders af te sluiten van de rest van de maatschappij, maar om de problemen in het staatsgestuurde onderwijs, zoals racisme en verouderde en verstikkende ideeën over lesgeven, aan te pakken.

Gaten in het openbaar

Daarnaast is het niet zo dat de wetgeving die toestaat dat kinderen wat meer vrijheid krijgen om zelf te bepalen waar ze mee aan de slag gaan, zoals op een agoraschool, ook meteen zou moeten toestaan dat er subsidiegelden uitgetrokken worden voor scholen met extreem schadelijke praktijken. Zo krijgt de gereformeerde Gomarusscholen-gemeenschap subsidie ondanks dat zij systematisch homoseksuele leerlingen hun seksualiteit verklikken aan hun homofobe ouders. Onze belastingcenten gingen in dat geval dus naar beleid dat mogelijk kan leiden tot huiselijk geweld. Het is ook deze tweedeling tussen door de staat bestuurde scholen en scholen met meer lesvrijheid die toestaat dat groepen als Avatar controle verkrijgen over scholen die in principe sympathieke democratische grondbeginselen hebben.

De afgesloten aard van bijzonder onderwijs heeft een direct negatief effect op de kinderen op het openbaar onderwijs. Ouders die de tijd niet kunnen vinden om hun kind te ondersteunen op de Vrije School, omdat ze bijvoorbeeld full-time moeten werken om rond te komen of alleenstaande ouder zijn, worden afgesloten van de steun die andere kinderen daar wel van ouders ervaren. Zo bevestigen deze scholen bestaande structuren in de maatschappij. Welvarende ouders sturen hun kinderen naar beter presterende basisscholen, waardoor ze beter presteren op de middelbare school en zo weer gemiddeld meer gaan verdienen.

Dit geldt nog sterker voor scholen met winst oogmerk. Inschrijfgeld in deze scholen loopt van 3.000 tot wel 30.000 per leerling en is dus niet voorbestemd voor kinderen van ouders met een normaal inkomen. Kinderen op deze scholen krijgen mogelijkheden die niet genoten worden door kinderen van ouders met minder besteedbaar inkomen, zoals persoonlijke examentrainingen, kleinere klassen en excursies. Daarnaast kunnen particuliere scholen een hoger loon bieden aan docenten en trekken daardoor talent weg van openbare scholen. De kansen van kinderen met rijke ouders zijn daardoor niet alleen beter dan die van kinderen op het openbaar onderwijs, maar beter ten koste van openbaar onderwijs. Ook zorgt het ervoor dat rijke mensen, met disproportioneel effect op overheidsbeleid, geen belang hebben bij de kwaliteit van het gesubsidieerd onderwijs, omdat het hun privaat opgeleide kinde-

ren toch niet raakt.

Keuzevrijheid

Het bekendste argument tegen het afschaffen van het bijzonder onderwijs is dat dit de vrijheid van de ouders ontnemt om hun kind naar een school te sturen die met hun levensovertuiging overeenkomt, maar dit impliceert dat het kind slecht een uitbreiding van de ouders is. Is het bevorderlijk voor de algehele vrijheid als ouders het recht bewaren hun kind ook op school een 'tikkertjeverbod' op te leggen?

School is juist de plek waar kinderen zich los van hun ouders kunnen ontwikkelen en maatschappelijke standaarden ontdekken. Zo kunnen zij meerdere visies op de wereld leren kennen en zichzelf daarin navigeren. Ouders kunnen hun kinderen via bijzonder onderwijs bewust naar wens afsluiten van interactie met islamitische, atheïstische of arme kinderen. Zo hoeft men niet bang te zijn dat het kind begrip voor deze standpunten zal ontwikkelen. Het 'recht' je kinderen te beperken in wat zij als waarheid gepresenteerd krijgen is niet bevorderlijk, maar remmend voor de vrijheid van het kind.

Segregatie van kinderen op basis van afkomst, klasse en religie kan geen gezond startpunt zijn voor de opvoeding van kinderen. Kinderen volstoppen met homofobie en onwetenschappelijke ideeën gepresenteerd als absolute waarheid nog minder. Tegelijkertijd moet er veel veranderen aan het openbaar onderwijs voordat veel ouders zich veilig voelen hun achtergestelde kinderen daarheen te laten gaan. Het is deze tussenweg die we moeten aangaan. Niet openbaar onderwijs omzeilen, maar aanpakken. •

Is het bevorderlijk voor de algehele vrijheid als ouders het recht bewaren hun kind ook op school een 'tikkertjeverbod' op te leggen?

Menstruatieproducten op de school-WC

Sterre Wichelaar

Menstrueren is geen keuze; het lijkt zo vanzelfsprekend. Toch zijn veel plekken nog ingericht alsof je simpelweg zou kunnen kiezen om even niet ongesteld te zijn. Op veel openbare ruimtes liggen op de wc geen menstruatieproducten, zo ook op onderwijsinstellingen.

Daarom voerde ROOD een aantal jaar terug actie bij de universiteit van Groningen, de Radboud Universiteit en de Hogeschool Arnhem-Nijmegen om menstruatieproducten gratis aan te bieden op de toiletten. Ze legden menstruatieproducten neer bij de wasbakken met een QR-code naar een petitie voor gratis menstruatieproducten op hoger onderwijsinstellingen.

Als reactie op deze vraag om menstruatieproducten beschikbaar te maken reageerde de Radboud Universiteit verbijsterd: 'Menstruatieproducten waren al beschikbaar' zeiden ze. Je kan op campus namelijk een cup kopen uit een machine. Een enigszins verwarrende reactie, omdat nog nooit iemand heeft gedacht 'oh nee, ik ben mijn cup/maandverband/tampons thuis vergeten, en zit nu bloedend op de wc; kon ik hier ergens in de buurt maar een cup uit een machine kopen!'. Als je ongesteld bent en zonder producten zit, wil je gewoon een maandverband of tampon bij de WC.

Zelfs als de cups uitgedeeld worden blijkt uit onderzoeken onder scholieren in bijvoorbeeld Nepal dat menstruatieverzuim niet afneemt.. Logisch, want je gaat niet van school naar huis als je ongesteld wordt omdat je thuis geen cup hebt liggen. Je gaat naar huis omdat je ziek wordt, pijn hebt, of niet aan een pad kan komen. Wel gaan de meeste mensen die wel een cup krijgen de cup ook gebruiken, en wordt hij positief beoordeeld.

Uiteindelijk gingen de universiteit van Groningen en de Radboud Universiteit om; althans, in theorie dan. Het indienen van een beleidsstuk duurde bij de Radboud een jaar en de menstruatieproducten liggen alleen op de genderneutrale toiletten. Op het vrouwentoilet, waar je intuïtief van zou denken dat het handig is dat er menstruatieproduc-

ten liggen, ligt niks. Dat is niet heel erg, want in de praktijk liggen ze er ook op de genderneutrale toiletten vaker niet dan wel. Als ze er wel liggen hangt er een bordje bij dat je agressief vertelt dat je er niet meer mag pakken dan je nodig hebt (en dat terwijl ik er nu net zo graag 16 in mijn onderbroek had willen stoppen).

De simpele stap om menstruatieproducten neer te leggen zou het onderwijs zo veel kunnen verbeteren. In Canada bleek dat verzuim en stress significant afnamen toen daar menstruatieproducten toegankelijk werden gemaakt op scholen.

Het is niet alleen onhandig dat menstruatieproducten niet gratis beschikbaar zijn waar men ze moet gebruiken, het is oneerlijk en onveilig. Menstruatieproducten zijn medisch noodzakelijk. Ze te lang gebruiken zonder verwisseling is gevaarlijk, maar dit is wel de realiteit wanneer ze niet beschikbaar zijn. En voor sommigen is het een economische afweging om hun pad niet op tijd te wisselen. Dit geldt in Nederland voor een op negen mensen die menstrueert. Zij krijgen soms ernstige infecties omdat ze menstruatieproducten rantsoeneren, of vervangen met wc-papier.

Het taboe op menstruatie maakt deze problematiek ook nog eens onbespreekbaar. Hierdoor is het moeilijker hulp in te schakelen of informatie te verkrijgen over de effecten van menstruatiearmoede. Artsen nemen de problematiek rondom menstruatie vaak ook niet serieus, waardoor de problemen die menstruatiearmoede veroorzaakt ook lang niet aangepakt worden en blijven spelen.

Het kan zo simpel zijn. De markt biedt duidelijk geen rationele oplossingen en het patriarchaat maakt vrouwen ziek. Maak menstruatieproducten gratis en leg ze neer op openbare toiletten. Als duurzaamheid je voornaamste zorg is, kunnen we iedereen die menstrueert een cup geven. En misschien als we open durven praten over ongesteldheid komen we er van elkaar achter dat praktisch iedereen die menstrueert dit al vond.

In Canada bleek dat verzuim en stress significant afnamen toen daar menstruatieproducten toegankelijk werden gemaakt.

Paulo Freires blauwdruk voor revolutionaire pedagogiek

Maite van Lith

Het klassieke westerse onderwijsmodel is verouderd en reproduceert kapitalistische dogma's. In zijn boek *Pedagogy of the Oppressed* schets Braziliaans marxist Paulo Freire een alternatieve kijk op onderwijs. Maar in hoeverre is zijn pedagogiek daadwerkelijk revolutionair?

Onderwijs is een belangrijk aspect van de menselijke ontwikkeling. Het stelt mensen in staat om de wereld te begrijpen en haar betekenis te geven. Daarmee heeft onderwijs een inherent emanciperende kracht. Naast deze basale emancipatie ontwikkelt ons onderwijs ook een bepaald mensbeeld; hoe je naar jezelf kijkt, maar ook welke sociale rol en gedragingen je toeëigent. Dat onderwijs in brede zin vormend is lijkt geen schokkende ontdekking, maar is wel de reden dat het een onmisbaar deel is van de bredere klassenstrijd. Een onderdeel van de politieke strijd van het socialisme is namelijk ook politieke educatie en ontplooiing, de werkende klasse moet zo instaat zijn om zichzelf te emanciperen. Dit wordt door economische barrières en het kapitalistische mensbeeld namelijk ronduit ontmoedigd.

Paulo Freire heeft onder andere in zijn boek *'Pedagogiek van de onderdrukten'* hier over uitgewijd. Hij was een grondlegger van de kritische pedagogiek en tevens betrokken bij grootschalige educatieve programma's in Brazilië. Paulo Freire bekritiseert in dit werk traditionele pedagogiek en bevraagt het mensbeeld dat kapitalistisch onderwijs voortbrengt. Hij stelt dat dit mensbeeld gekenmerkt wordt door inferioriteitscomplexen en dat kapitalistische pedagogiek actief klassenbewustzijn hindert. Freire's eigen revolutionaire pedagogiek bestrijdt dit mensbeeld van inferioriteit. Concreet is dit een dialectische leer methode, die participatie in het leerproces voorop plaatst en dialoog centraal stelt.

The banking system

De dialectische leer methode die Paulo Freire in zijn boek heeft uitgewerkt staat haaks op de gebruikelijke metho-

de in Westers onderwijs, wat ook wel het *banking system* genoemd wordt. Bij deze verouderde methode staat verhaal en narratief centraal: de docent geeft een opsomming van informatie en vervolgens moet de leerling dit opdreunen en herhalen. Het curriculum en de besproken stof is van tevoren vastgelegd en docenten worden gedwongen zich aan voorschriften te houden. De gedoctrineerde stof sluit nooit aan bij de onmiddellijke belevingswereld van leerlingen. Zij worden vermaakt tot een soort verzamelaars van kennis.

Van de basisschool tot de universiteit, het banking system is nog altijd alomtegenwoordig in het reguliere onderwijs, onafhankelijk van onderwijsniveau. De les wordt gegeven door een docent, die het één of twee uur over een onderwerp heeft, vervolgens wordt kennis getoetst en vervolgens snel vergeten. Tijdens dit soort lessen ontstaat er in het klaslokaal een dynamiek tussen een pratend subject en een luisterend object. Zo is er aan de ene kant iemand die geacht wordt kennis over te nemen en aan de andere kant dé bron van kennis. Nu is dit de gebruikelijkste manier om effectief en snel tot kennisopbouw te komen, echter verhuult deze mechaniek een politiek-economisch belang.

Deze leerling-docent contradictie kan gezien worden als een obstakel bij een pedagogiek die als doel heeft de werkende klasse te emanciperen. Subtiel schept deze dynamiek het kapitalistische individualistische mensbeeld, waarbij de luisterende objecten als inferieur aan de kennisbron worden bestempeld. Tevens internaliseert dit systeem een passiviteit in de luisterende subjecten. Paulo Freire ziet dit als de primaire tekortkoming van het banking system.

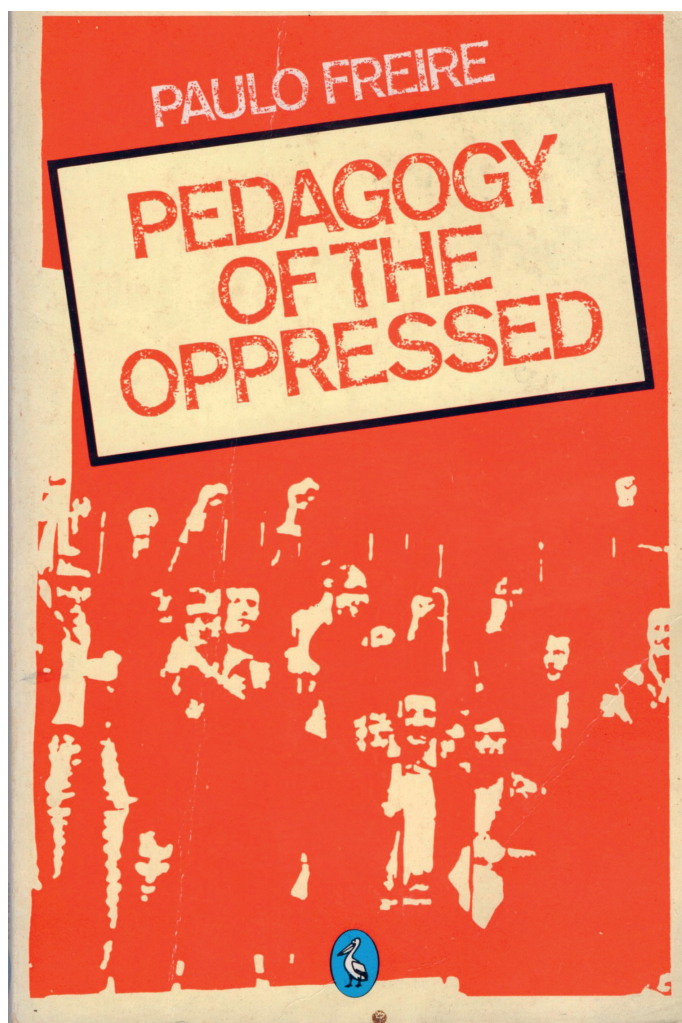
Deze lesmethode biedt vruchtbare grond aan kapitalistische ideologie. Mensen krijgen in de positie als luisteraar alleen het idee dat ze aanschouwers zijn van de wereld om zich heen. Dat werkt door in de manier waarop ze hun omgeving benaderen, namelijk als

bestaande uit fenomenen om te onthouden. Ze geven zichzelf geen bredere rol in het scheppen van deze wereld. De informatie bestaat alleen in hun bewustzijn en niet daarbuiten en heeft dus geen grotere implicatie dan het zijn van statische gegevens. Zo is de taak van de docent in het banking system duidelijk, deze kiest en reguleert de informatie die in het bewustzijn terechtkomt. De luisterende leerling kan zo onmogelijk realiseren dat ze onderdeel zijn van de kennisproductie die plaatsvindt. Hetgeen wat voornamelijk wordt ontmoedigd bij het banking system is participatie die deze realisatie in gang brengt.

Pedagogiek van de Praxis

Zonder een vorm van participatie in het onderwijs blijft de gegeven kennis geïsoleerd en statisch. Vanuit het perspectief van de leerling komt kennis simpelweg uit de lucht vallen. Freire stelt daarom in de zoektocht naar een alternatief de volgende aspecten voorop: dialoog en participatie. Zonder deze breuk met traditionele pedagogiek zal een poging tot emancipatie altijd verdoemd zijn tot falen. In de woorden van Freire: 'de oplossing voor de economische en maatschappelijke omstandigheden zal dan gezocht worden in een identificatie met de onderdrukker, de enige uitweg om een economische positie te veranderen, is om individueel te veranderen in de onderdrukker'. Het doel van de nieuwe pedagogiek is daarom om leerlingen hun historische rol in de geschiedenis te laten inzien. In plaats van zich op de achterbank te bevinden en ideeën over grootse mannen die de wereld veranderen te accepteren, wordt er ruimte gemaakt voor de mogelijkheid dat zij zelf achter het stuur zitten. In wezen wordt de leerling gehumaniseerd.

Stapsgewijs zal een curriculum daarom ook moeten aansluiten bij iemands belevingswereld. De totaliteit van de wereld en de positie van het individu in die totaliteit kan zo verduidelijkt worden. Leerlingen zullen worden uitgedaagd onderdeel te zijn van de opbouw van dit

curriculum. Dit proces begint met een thematisch onderzoek bij een groep leerlingen die hun gevoelens, ideeën en meningen kunnen uiten. Freire geeft aan dat zo'n proces en het opwekken van een reactie vanuit de leerlingen het beste werkt door het opstellen van probleemsituaties. Dit betekent dat onderwerpen worden voorgelegd als een onafgemaakt geheel. Als er bijvoorbeeld een associatie wordt gelegd met het onderwerp cultuur, zal de vraagstelling zijn: 'Waarom is dit gerelateerd aan cultuur en wat betekent het begrip voor ons?'. Op een lesdag wanneer er meerdere lessen zijn die allemaal bepaalde associaties opgooien vanuit de leerlingen in verschillende opgedeelde klassen, hebben de docenten een breed scala aan materiaal om op door te gaan. Zo ontwikkelen ze het curriculum in zijn geheel aan de hand van de input uit deze zogeheten dialoogsessies.

Deze insteek vereist wel de combinatie van participatie, dialoog en ook praxis. Pas dan vindt er een machtsverschuiving plaats die weg beweegt van meer traditionele luisterend object en pratend subject. De inhoud van de les kan zo worden vormgegeven door ervaringen van de onderdrukten. In plaats van

het individu te zien als een leeg vat dat gevuld moet worden met kennis, moet onderwijs uitgaan van de ervaringen en intuïties van de werkende klasse. Die intuïties zijn niet inherent revolutionair, maar ze negeren is wel reactionair. Het centraal stellen van dialoog in het opbouwen van kennis veronderstelt daarom een volledig vertrouwen in de capaciteiten en ervaringen van de leerling. Als zij onderdeel worden van de opbouw van het curriculum, zullen hun associaties het waard lijken om op te reflecteren. Situaties die lastig op te lossen lijken, zijn zo niet alleen maar een contradictie, ze nodigen uit om ze hardop te bespreken en om op te handelen. Hieruit volgt een praxis.

Transformatie en politiek

Aan de dialectische lesmethode zitten nog wel wat haken en ogen. Freire ontwikkelde deze pedagogiek vanuit de noodzaak op grote schaal Braziliaanse ongeletterden op te leiden. Het sluit aan bij het strijdtoneel van de landloze boeren in Brazilië, die zo goed als uitgesloten waren van onderwijs en de bredere maatschappij. Het vervulde een inherent progressieve rol omdat deze klasse zo de handvatten kreeg om zichzelf te organiseren. Een onderwijs gebaseerd

op participatie, dialoog en praxis kon zo leiden tot het trotseren van de ont-heemding en verdrijving.

Ondanks deze unieke functie is de pedagogiek ook in het leven geroepen als een algehele methode voor bevrijding. Het stelt het verhogen van klassenbewustzijn als voorwaarde voor het opleiden van kritische mensen. De realiteit is dat ook in Nederland de politieke intuïtie van de werkende klasse vaak ingedamd wordt. De leefomstandigheden van de Nederlandse werkende klasse zijn een werelddeel ver weg van de landloze boeren in Brazilië maar hebben wel deze overeenkomsten. Het bevatten van een pedagogiek zoals Freire voorstelt is daarom interessant maar kan enigszins complex zijn. Een individualistisch mensbeeld wordt namelijk van alle kanten betoogd door de neoliberale maatschappij waarin we leven. Een introductie van de dialectische lesmethode kan hier scheurtjes in creëren en een goede opzet zijn om politieke intuïtie aan te moedigen. De pedagogiek van de onderdrukten op zichzelf is echter niet genoeg om volledig klassenbewustzijn en solidariteit op te bouwen. Daarin ligt nog altijd de rol van de partij.

Propaganda in het moderne onderwijs

Marco Iorio

Het Nederlandse onderwijs is net als andere maatschappelijke instituten een manier om de kapitalistische economie te rechtvaardigen en stabiel te houden. Dit zie je vooral terug in de maatschappelijke vakken zoals geschiedenis en, het onderwerp van dit artikel, maatschappijleer. Deze vakken worden veelal ingezet om te laten zien hoe belangrijk onze 'democratische rechtsstaat' is. Andere systemen zoals bijvoorbeeld het socialisme worden vaak weggezet als slecht, of in elk geval minder goed dan het kapitalisme.

Op school leer je vanuit een zogenaamd 'neutraal' oogpunt. Dat is opmerkelijk, vooral als het over politiek gaat, zoals bij maatschappijleer. Politiek is altijd gevormd door de belangen van groepen die de macht hebben en is daarom dus inherent gekleurd. Daarom is het ook niet mogelijk om op een neutrale manier onderwijs erover te geven. Wat de docent wel uitlicht en wat niet, welke argumenten wel of niet worden uitgelegd: dat zijn politieke keuzes die het wereldbeeld van leerlingen veranderen.

Mocht het echter wel mogelijk zijn om neutraal te zijn, zou het nog steeds niet gewenst zijn. Leerlingen moeten informatie namelijk kunnen 'filteren'. Dat wil zeggen: ze moeten de informatie in hun hoofd kunnen categoriseren. Dit idee hoort bij deze stroming, dit idee hoort bij de andere stroming. Het probleem is echter de manier waarop het huidige onderwijs op dit moment dit filter toepast. Deze gaat namelijk direct tegen de belangen van de werkende klasse in, door alle socialistische stromingen en experimenten in te delen bij 'totalitair'. We mogen van geluk spreken als het socialisme ingedeeld wordt bij 'onmogelijk'. Probeer dan maar eens voorbij het liberalisme te kijken.

Door deze vorm van lesgeven is er weinig ruimte om ook kritiekpunten over te brengen bij leerlingen. Sterker nog, we zien juist dat er tegenwoordig door de overheid eisen worden gesteld om leerlingen te overtuigen van het belang van 'onze normen en waarden'. Een concreet voorbeeld hiervan zien we terug in de huidige focus op burgerschap

in het onderwijs. Op dit moment ligt er in Nederland namelijk veel nadruk op het verwerken daarvan in alle vakken. Hierbij leren leerlingen bijvoorbeeld over de rechten en plichten die ze hebben. Ook leren ze over de wetten en werkingen van onze burgerlijke rechtsstaat. Dit is sinds 2021 een wettelijk initiatief, zogenaamd om de rechtsstaat te versterken en polarisatie tegen te gaan. Deze twee speerpunten klinken in eerste instantie als goede manieren om maatschappelijke problemen aan te pakken. Maar de werking van de rechtsstaat en de polariserende maatschappij gaan juist hand in hand.

Het is logisch dat deze aanscherping juist nu wordt uitgewerkt. We zien namelijk op steeds meer plekken dat arbeiders bewust worden van hun klasse positie. Het is voor arbeiders steeds moeilijker om een woning te vinden door de huizen crisis, we zien bij plekken zoals KLM dat het stakingsrecht steeds meer wordt ingeperkt en we zien dat de boodschappen ook steeds duurder worden. De leefomstandigheden worden voor arbeiders dus steeds slechter. Hierdoor worden ze dus sneller bewust van hun onderdrukking. De kapitalisten en de staat zien dit ook en proberen dit met propaganda tegen te gaan, bijvoorbeeld door polarisatie te bestrijden en de rechtsstaat te promoten.

Tegenstellingen in de Nederlandse staat

Laten we als eerste kijken wat we in Nederland verstaan als polarisatie. Volgens het Nederlands Jeugdinstituut is polarisatie een proces waarbij het wij-zij-denken wordt versterkt, en er geen oog meer is voor andere meningen. Maar in die analyse wordt niet gekeken naar de materiële structuren die dit probleem veroorzaken.

Het probleem is namelijk dat onze maatschappij al inherent ingedeeld is in verschillende klassen. Deze klassen staan dan ook belangensgewijs pal tegenover elkaar. De kapitalist moet zijn winst maximaliseren en wil daarom de lonen zo laag mogelijk houden. Arbeiders

willen juist een zo hoog mogelijk loon om te kunnen leven. Deze belangen creëren inherent een polariserende werking tussen deze twee groepen.

Het is dus scheef om het over polarisatie te hebben zonder ook te kijken naar de onderliggende oorzaken. Dit is al helemaal scheef omdat de rechtsstaat juist polarisatie versterkt door deze ongelijke verhoudingen wettelijk te verankeren. In artikel 14 van de grondwet staat bijvoorbeeld dat iedereen recht heeft op eigendom en dat niemand willekeurig van hun eigendom mag worden beroofd. Dit betekent dat een kapitalist wettelijk zoveel mag bezitten als deze kan, en wanneer de arbeiders zich toe-eigenen waar ze recht op hebben, dat strafbaar is.

Om effectieve polarisatie tegen te gaan, moet dit eigendomsrecht zwijken. Maar dat zou het einde van het kapitalisme betekenen, en dat gaat de heersende klasse natuurlijk niet doen. Het is in de kapitalisten hun belang dat de werkende klasse het systeem waarin zij leeft als iets goeds ziet, en niet wordt opgevoed tot klassenbewustzijn. Daarom probeert de kapitalistische staat, onder andere in maatschappijleer en door 'burgerschap' te promoten, stabiliteit te creëren om de verschillende belangen van de klassen te verhullen. Ze proberen hun visie neer te zetten als neutraal en werkelijk, terwijl het juist een gevormde, liberale blik op onderwijs is. Wij zijn als communisten echter niet neutraal: wij staan achter de werkende klasse, en willen leren wat bevrijding voor hen betekent.*

De klassen uit, de straten op!

Lessen uit de scholierenstakingen van de 80's en 90's

Veronique van Dijk

In jaren 80's bruipte het in het onderwijs. Studenten én scholieren gingen de straat op tegen bezuinigingen in het onderwijs, verhoging van collegegeld en het controversiële jongerenwerkgarantieplan. Michel Eggermont, bestuurslid van de Revolutionaire Socialistische Partij/RSP, had een leidende rol in de Utrechtse scholieren- en studentenbeweging. Wat is er bereikt? En wat kunnen we leren van de radicale scholierenbeweging van toen?

'Het is belangrijk om bij een school te beginnen waar je weet dat je een basis hebt, het liefst in een buitenwijk van de stad.' Het is intussen bijna veertig jaar geleden dat hij deelnam aan een scholierenstaking, maar Michel Eggermont weet de procedure nog goed. Op een afgesproken tijdstip staan de stakers op uit de schoolbanken en lopen het lokaal uit. Eenmaal ontsnapt uit het lokaal, wat hopelijk zonder veel moeilijkheden ging, verzamelen de stakers zich op het schoolplein. Gezamenlijk stappen ze op de fiets, op weg naar de volgende school. Daar zullen ze één voor één alle lokalen afgaan en andere leerlingen aanmoedigen zich aan te sluiten bij de staking en 'de klassen leeg te trekken'. Zo trekt een steeds groter wordende stoet middelbare scholieren door de stad, totdat ze eindigen bij een demonstratie op een plein, voor het gemeentehuis of, in een enkel geval, in poppodium Tivoli.

Historisch bezuinigingen in het onderwijs

De jaren tachtig werden gekenmerkt door grote bezuinigingen. De VVD en het CDA werden opnieuw met een meerderheid verkozen, wat leidde tot het kabinet Lubbers II. Naast het verminderen van de overheidsuitgaven was een van de hoofddoelen van Kabi-

net Lubbers het bestrijden van de werkloosheid, vooral onder jongeren. Om dit te bewerkstelligen werd een controversieel plan gelanceerd: het jeugdwerkgarantieplan. Alle jongeren tussen 18 en 27 die niet binnen een jaar na het verlaten van hun opleiding een baan vonden, werden door de overheid een 'passende werkgelegenheid' toegewezen. Hier werden de jongeren een jaar lang aan het werk gezet tegen een betaling van 32 uur minimumjeugdloon, dat onder Lubbers al twee keer was verlaagd. Meer dan drie keer een aangeboden baan weigeren, werd bestraft met 13 weken geen uitkering krijgen. Het kwam erop neer dat werkloze jongeren voor een hongerloon aan het werk gezet zouden worden, zodat de overheid op uitkeringen kon besparen.

Vóór de invoering van de basisbeurs werden studenten financieel ondersteund door middel van studiebeurzen en renteloze leningen, het zogenaamde beurzenstelsel. Hoewel het stelsel als doel had iedereen in staat te stellen te gaan studeren, was het in de praktijk verre van toereikend. Studenten uit een arbeidersgezin kwamen en daardoor niet konden rekenen op veel bijdrage van hun ouders, moesten naast hun studie werken of veel geld lenen om rond te komen, met studievertraging of hoge schulden tot gevolg. Dit stond haaks op de visie van studeren als zelfontplooiing.

Daarom voerde de studentenbeweging sinds de jaren 60 actie voor het studieloon. Dit studieloon zou gelijk staan aan een volwaardig loon, uitbetaald door de overheid. De hoogte ervan zou berekend worden op basis van het inko-

men van ouders. Deze financiële steun zou alle studenten in staat stellen zich ten volle te ontwikkelen, zonder afhankelijk te zijn van een (bij)baan of ouders. Het studieloon kwam er niet, wel de basisbeurs. Deze was verre van toereikend om studenten daadwerkelijk financieel onafhankelijk te maken, en ging ook nog gepaard met bezuinigingen in het onderwijs, een verhoging van het collegegeld en een einde aan de rentevrije leningen. De nieuwe 'stufie' stond in de praktijk gelijk aan het invoeren van de studieschuld.

Scholieren in verzet

Logischerwijs kregen de plannen van kabinet Lubbers veel kritiek. Opvallend was dat niet alleen studenten, maar ook leerlingen van het middelbaar onderwijs en beroepsonderwijs in verzet kwamen tegen de plannen van kabinet Lubbers, ook al hadden deze nog geen last van het voorgestelde beleid. Door het hele land werd op scholen actie gevoerd tegen de voorgestelde plannen.

Waarom scholieren zo gepolitiseerd waren, had ten eerste te maken met de impopulariteit van het beleid. Het klinkt niet leuk om als jongere gestraft te worden met werkloosheid, omdat je nu eenmaal de pech hebt om volwassen te worden tijdens een economische crisis, laat staan dat je ook nog eens door de overheid gedwongen wordt om tegen slechte voorwaarden te werken. Maar de impopulariteit van de beleidsplannen is niet genoeg om te verklaren waarom scholieren door het hele land acties organiseerden, zonder dat ze door politieke partijen of volwassenen aangestuurd werden.

Studenten demonstreren tegen bezuinigingen op de studiebeurs, 1994. Fotodienst GAU, Het Utrechts Archief, CC BY 4.0

Omdat er voor leerlingen geen plaats was in de studentenbeweging, was de FNV Jongerenbeweging voor hen de enige plek

Volgens Eggermont was de jongerenbeweging van de FNV een grote oorzaak van de strijdbaarheid onder jongeren. Het gaat hier niet om de huidige jongerensector van de FNV, maar een fusie van NVV JongerenContact en de Katholieke Werkende Jongeren. Dit was een verzamelplaats voor ontevreden scholieren en jonge arbeiders. De FNV Jongerenbeweging had in zo'n 30 steden een eigen pand, met een bar, printer en stencilmachine. Daarnaast hadden deze locaties een of twee betaalde medewerkers, die elk jaar door de jongeren zelf verkozen werden.

Omdat er geen plaats was in de studentenbeweging voor leerlingen van de middelbare school of het hoger beroepsonderwijs, die laatste werden toen nog als scholieren gezien, was de FNV Jongerenbeweging de enige plek voor veel minderjarigen om zich politiek te organiseren. In hun eigen pandje hadden de ontevreden jongeren de ruimte om te praten over wat hen dwars zat, en zelf met een oplossing te komen zonder dat ouders, docenten of andere volwassenen zich daarmee bemoeiden. Dit zorgde er voor dat de voorgestelde oplossingen een stuk radicaler waren dan normaal binnen de FNV zou worden

voorgesteld, zoals bezettingen of in dit geval: schoolstakingen.

Daarnaast waren er veel problemen waar jongeren op school mee te maken kregen. Onrechtvaardige behandeling door docenten, discriminatie, zware of onnodige straffen en klachten die niet serieus genomen worden waren aan de orde van de dag. Sommige problemen waar de scholieren van toen mee te maken kregen, zijn nog steeds erg herkenbaar. 'Komen gymleraren nog steeds zomaar de meisjeskleedkamer binnenlopen?' vraagt Eggermont, wat ik helaas met een volmondig 'Ja' kan antwoorden. Hoewel deze dingen weinig te maken met het officiële doel van de stakingen, zorgde de onderhuidse woede die veel scholieren voelden er wel voor dat ze meer bereid waren om de straat op te gaan en een vuist te maken tegen de zoveelste groep volwassenen die hen niet serieus neemt.

Lees verder op pagina 35

RSAP-lied

Allegro moderato

H. Eisler (Bew. J. Maximus)

Links, Links, Links, Links, De ar - be - ders - klas - se mar - cheert!
Links, Links, Links, Links, Wij ruk - ken de mas - kers af!

Links, Links, Links, Links, Geen macht op de aard' die haar keert! Wij
Links, Links, Links, Links, Wij schei - den het ko - ren van't kaf. Het

wil - len geen re - for - mis - tisch be - leid Maar wij, wij zin - gen van klas - sen - strijd Op een
ka - pi - ta - lis - me dat mach - tig was, Ver - zinkt al - ree in het vuil moe - ras

vu - ri - ge me - lo - die. Wij vech - ten voor vrouw en voor kind en voor U, Wij
van dom - me in ha - lig heid. Wij ruk - ken aan, eerst slo - pen maat. Dan

wil - len het so - ci - a - lis - me NU, Wij dul - den geen bour - ge - oi - sie.
bou - wen w'een so - ci - a - lis - ti - sch staat, Van hon - ger en no - den be - vrijd.

Ka - me - ra - den, sluit de rij - en, vecht U van uit - bui - ting vrij. Houdt U - we ro - de

rij - en ge - slo - ten Want on - ze dag is na - bij. Wij weer - staan de fas - cis - ten,

Brengt Uw mak - ker mee. Ka - me - ra - den sluit de rij - en Van de R. S.(A.) P.

STOP DE GENOEGDE!
VRIJHEID VOOR PALESTINA

PARAAT!

Tijdschrift van RSP en ROOD
www.weesparaat.nl

Op de tear-out: het RSAP-lied

Jules Maximus

Het RSAP-lied was het officiële partijlied van de Revolutionair Socialistische Arbeiders Partij (1935-1940) onder leiding van Henk Sneevliet. Een partij die zich verzette tegen zowel het kapitalisme, de sociaaldemocratie en het officiële communisme van de CPN en uiteindelijk door de Duitse bezetter werd verboden. Het leiderschap van de partij werd later vanwege hun verzetswerk vermoord. De RSAP werd dan ook na de oorlog niet heropgericht.

Het lied heeft haar oorsprong in het Duitse revolutionaire strijdlied *Der rote Wedding* van Hanns Eisler. Welke aan het eind van de jaren '20 werd geschreven op een tekst van Erich Weinert. Het lied gaat over de blutmai, een gewelddadig neergeslagen opstand in de wijken Wedding en Neukölln waarin meer dan dertig ongewapende arbeiders werden omgebracht door de politie, onder meer door het gebruik van machinegeweren waarmee op woningen met rode vlaggen werd geschoten. De opstand leidde tot het verbod van de Roodfrontstrijdersbond; de zelfverdedigingsorganisatie van de Duitse communistische partij. Ook leidde de rol van de Sociaaldemocratische Partij van Duitsland die als regerende partij de politie op de opstand had afgestuurd, onder meer tot de ontwikkeling van de positie van het sociaalfascisme.

De liedtekst van Weinert is veelvuldig aangepast. De bekendste bewerking is die van Ernst Busch uit 1945. In zijn variant zijn de negatieve uitlatingen over de SPD verwijderd en krijgt het lied een eerder anti-Amerikaanse lading. Uit één van de vele vooroorlogse bewerkingen kwam een Nederlandse tekst voor welke meestal als "Links, links" door het leven ging. Deze tekst werd vervolgens bewerkt tot het RSAP-lied. Enkele verschillen tussen Links, Links en het RSAP-lied zijn interessant. Zo wordt "Wij willen geen kapitalistisch beleid" vervangen met "Wij willen geen reformistisch beleid", waarmee een duidelijkere stellingname wordt genomen ten aanzien van de sociaaldemocratie. Ook de originele melodie heeft het niet vlekkeloos overleefd in het RSAP-lied. De tekst past niet geheel op de originele melodie en deze werd dan ook vrij bewerkt. Ook verschilt de toonhoogte op sommige plaatsen van het origineel van Eisler. Het is mogelijk dat dit komt omdat de naamloze vertaler geen toegang had tot de originele noten en deze zelf heeft opgesteld op basis van het gezongen lied. De grootste wijziging is natuurlijk de vervanging van "Rot front! Rot front!" door "in de R.S.A.P." waarvoor een bewerking van de muziek nodig was.

Omdat veel van de bewerkingen geen verbetering vormen op het origineel heb ik voor deze uitgave zo veel mogelijk de versie van Eisler

aangehouden uit de *Lieder und Kantaten* (band 5) en enkel waar het voor de tekst noodzakelijk is wijzigingen toegelaten. Dit zal het lied beter lenen voor samenzang met andere talen (naar mijn mening één van de centrale kwaliteiten van het revolutionair socialistische strijdlied) en staat me toe een licht bewerkte variant van de pianobegeleiding van Eisler toe te voegen.

Vanwege de geschiedenis van de tekst heb ik besloten deze onaangepast te laten, ook wanneer ze van mindere inhoudelijke of metrische kwaliteit zijn. Het zijn immers deze woorden die de leden van de RSAP gezongen hebben. Een kwaliteit die ons in staat stelt in de strijdzang één te worden met onze kameraden uit het verleden.

Met de hernoeming van de Socialisten naar de RSP - waarmee de traditie van het revolutionair socialisme en de Sneevlietbeweging weer wordt opgenomen - is de relevantie van dit lied duidelijk weer toegenomen naar een niveau die een heruitgave en bewerking rechtvaardigt. Mijn hoop is dan ook dat deze uitgave zal leiden tot de herintroductie van dit historische strijdlied in de revolutionair socialistische beweging.

Hoe organiseer je een scholier?

Na de eerste golf van acties, kwam er vanuit Rebel, de trotskistische jongerenorganisatie waar Eggermont bij zat, het idee om de scholieren op meer permanente wijze te organiseren. Ten eerste om het organiseren van meer acties makkelijker te maken, ten tweede om Rebel te versterken. Dit zorgde voor uitdagingen: men was gewend zich te organiseren binnen de vak- en studentenbeweging, maar kinderen organiseren was andere koek. Het betrekken van scholieren ging op veel manieren moeizaam. Door hun jonge leeftijd en het feit dat ze uitgesloten waren van een groot deel van de 'volwassen' samenleving, hadden de meeste scholieren een gebrek aan kennis over en interesse in politiek. Hoe interesseer je iemand die geen belasting betaalt, niet mag stemmen, geen baan heeft en op wie het voorgestelde beleid nog geen toepassing heeft om te staken?

Het antwoord kwam door scholieren aan te spreken op dingen die hen wel interesseren, namelijk de problemen waar jongeren mee te maken hadden, plus 'grote thema's' zoals militarisering, milieu en sociale rechtvaardigheid. Door de frustratie van jongeren over de politiek, onrecht en problemen op school aan te spreken en een alternatief te bieden, kun je scholieren betrekken bij je beweging.

Dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Als je geen middelbare scholieren binnen je organisatie hebt, wordt het al snel moeilijk om contact te leggen. Op z'n hoogst kun je een eerstejaars student naar hun oude school sturen om daar te rekruteren, maar mensen boven de twintig met kinderen laten praten? Dat is raar en daarnaast contraproductief. De kans dat je een slechte indruk achterlaat is vele malen groter. Een ander nadeel is dat jongere leerlingen over het algemeen minder interesse hebben in politiek, en de meeste scholieren dus pas politiek actief worden in hun laatste of een-na-laatste jaar. Dit betekent dat het kader zich razendsnel moet vernieuwen, want als het niet lukt om in die twee jaar het stokje door te geven aan een nieuwe generatie radicale jongeren, ben je alle actieve leden op die school kwijt, en dan moet je weer van voor af aan beginnen om daar een voet aan de grond te krijgen. Omdat de VMBO-leerlingen jonger, en de scholen daarnaast kleiner en repressiever waren dan HAVO- of VWO scholen, vond Eggermont het moeilijk om VMBO'ers te betrekken bij de staking,

Ondanks al deze moeilijkheden, is het de moeite waard om scholieren te betrekken. 'Je politiseert mensen al heel vroeg, waardoor ze bepaalde vaardigheden al ontwikkelen die handig zijn voor de studentenbeweging, of vakbeweging' zegt Eggermont, verwijzend naar zijn latere werkzaamheden in de Utrechtse studentenvakbond. Jongeren zijn daar-

Elke besparingsmaatregel die voorkomen kon worden is een overwinning op zich. Maar van de oorspronkelijke doelen van de scholierenbeweging is niks terechtgekomen.

naast radicaler en hebben een frisse blik op de bestaande verhoudingen in zowel samenleving als partij.

Volgens Eggermont werden de scholieren uiteindelijk georganiseerd door 'gebruik te maken van de organisatie die de overheid al in de school heeft aangebracht'. Hierbij doelt hij op het feit dat middelbare scholen op zo'n manier zijn georganiseerd dat leerlingen elkaar heel regelmatig zien, en sociaal contact is aangemoedigd. Eggermont noemt de pauze, maar ook het straflokaal, als een perfecte plek om met andere kinderen te praten, plannen te smeden en hen te organiseren voor actie. Voor je het weet staat de halve school klaar om te staken.

Niks bereikt?

Ik vraag of de stakingen het waard wa-

ren. Eggermont moet lang nadenken. Natuurlijk is elke besparingsmaatregel die voorkomen kon worden een overwinning op zich. Maar van de oorspronkelijke doelen van de scholierenbeweging, zoals studieloon en emancipatie van jongeren, is niks terechtgekomen, en het is ook niet gelukt een blijvende beweging op te bouwen.

Mensen die in de huidige studentenbeweging actief zijn zullen dit patroon herkennen. Af en toe een groot protest of een radicale actie, wat er in slaagt de meest impopulaire beleidsvoorstellen tijdelijk van tafel te krijgen, maar niet voorkomt dat er het volgende jaar wederom op onderwijs wordt bezuinigd. Na enkele jaren scholierenstrijd waren de originele leiders moegestreden en bovendien te oud om nog bij middelbare scholen langs te gaan. Na 1993 gebeurde er weinig meer. De stakingscomités waren al lang opgeheven, het momentum was uit de beweging. Het activisme dat duizenden scholieren gemotiveerd had om de klas uit te lopen en de straat op te gaan, lijkt nu volledig te zijn vergeten.

Toch is Eggermont hoopvol. Hoewel er geen georganiseerde scholierenstrijd meer is in Nederland, zijn jongeren niet opeens monddood geworden. Integendeel: het afgelopen decennium ging er een golf van politisering en strijdbaarheid door de middelbare scholen, met bijvoorbeeld massale protesten voor het klimaat door Fridays For Future en afgelopen juni een spontane sit-in op Amsterdam Centraal voor het behoud van de jongerendagkaart. Een blik buiten de landsgrenzen laat zien wat mogelijk is: bij onze zuiderburen zijn scholieren verenigd in linkse jongerenorganisatie Red Fox, verbonden aan de PVDA/PTB, in de Verenigde Staten zijn er met enige regelmaat 'school walk-outs' tegen het racisme en vuurwapengeweld waar leerlingen helaas mee te maken krijgen.

Over zijn eigen ervaringen in Utrecht, heeft Eggermont het volgende te zeggen: 'De jongeren die meededen aan de scholierenstaking, deden een bijzondere ervaring op. Het is de vraag wat ze er in hun latere leven mee gedaan hebben. Maar die ervaring van solidariteit en voor elkaar opkomen, dat draag je voor altijd met je mee'.

Socialistisch onderwijs in de Volksrepubliek Polen

Thomas Dommel

'Je kunt vredig overlijden wetende dat niets toekomstige generaties bedreigt.' Deze woorden schreef een Poolse student in 1949, te midden van de puinhopen van de Tweede Wereldoorlog. Onderwijs zou de toekomst worden en klasseprivileges het verleden. Bleef dit slechts een ideaal of werd het werkelijkheid?

Polska Rzeczpospolita Ludowa (PRL), ofwel Volksrepubliek Polen, wordt vaak over het hoofd gezien als er wordt gesproken over communisme in het oosten. Toch heeft het land een indrukwekkende ontwikkeling meegemaakt. Met het verlies van zeker 16% van de Poolse populatie, volksverplaatsing op grote schaal en materiële schade aan de hand van de nazis, stond Polen een grote en uitdagende wederopbouw te wachten. Een belangrijk onderdeel daarvan was de hervorming van onderwijssysteem. Iets wat voorheen niet toegankelijk was voor boeren- of arbeiders werd na de oorlog een mogelijkheid voor miljoenen mensen. Zo ging steeg het aantal universitaire studenten tussen 1937 en 1969 van 14,4 naar 94,2 studenten per 10.000 inwoners. In de jaren 80 was dan ook 9,5% van de Poolse bevolking hoger opgeleid. Maar hoe hebben ze dat gedaan? En, wat was het resultaat hiervan?

De oorlog en daarvoor

Om de verandering in het naoorlogse onderwijs te begrijpen is het belangrijk om de vooroorlogse situatie te weten. Hoger onderwijs, en soms zelfs basisonderwijs, waren in de tussenoorlogsperiode (1918-1939) grotendeels gereserveerd voor mensen van de 'intelligentsia' - de groep (meestal) hoogopgeleide mensen zoals bureaucraten en academici die een actieve rol spelen bij het ontwikkelen van cultuur, politiek en wetenschap. Studenten van een arbeiders- of boerenfamilie waren ver te zoeken. Van de totale hoeveelheid studenten in het hoger onderwijs kwam slechts 14% uit een arbeiders- of boeren familie.

Basisonderwijs was niet veel toegan-

kelijker. Ondanks een officiële onderwijsplicht tot 13-jarige leeftijd, was ongeveer 20% van de bevolking analfabeet. De kinderen uit arbeidersfamilies die wel les kregen werden snel ontmoedigd om verder te leren doordat ze bijvoorbeeld moesten werken.

Vlak voor de oorlog telde Polen ongeveer 1000 professoren. De meesten woonden in Warschau en kwamen vaak uit academische of vermogende families. Naast geld was ook cultureel en sociaal kapitaal nodig om de academische ladder te beklimmen. Je moest namelijk niet alleen passen in de academische cultuur, maar ook de juiste mensen kennen. De politieke houdingen van de academici weerspiegelden dit klassegebonden karakter. Zo was het gros van de academici conservatief ingesteld en hechten ze veel waarde aan het Duitse liberale model van onderwijs; een sterke focus op onderzoek en de autonomie van professoren. Linkse professoren waren zeldzaam en degene die er waren, werden stelselmatig buitengesloten van hogere posities of (samen met andere communisten en niet-poolse nationalistenvan interneringskamp Bereza Kartuska gestuurd.

Door de invasie en bezetting van Nazi Duitsland vond een totale breuk plaats in de Poolse samenleving. Steden werden platgebombardeerd, dorpen afgebrand en in de Duitse vernietigingskampen werden structureel joden, communisten, socialisten, anarchisten, Romani, LHBTQIA+, intellectuelen, en gehandicapte mensen uitgemoord. Velen van hen van Poolse afkomst. De oorlog zorgde ook voor massamigratie van de Poolse bevolking naar het platteland met als gevolg dat hele gemeenschappen uit elkaar werden getrokken en lokale tradities, dialecten, en talen (zoals Yiddish) deels verloren zijn gegaan.

Ook het onderwijs in Polen was heel zwaar getroffen. Zo'n 40% van alle professoren en ruim 20% van het universitaire personeel zijn vermoord of overleden. Daarnaast was 90% van de bibliotheken en archieven vernietigd in

de oorlog. Ook waren er strenge wetten op onderwijs tijdens de bezetting. Zo was het verboden om les te geven in het Pools en was het hoger onderwijs verboden voor 'non-ariërs'. Ondanks de bezetting hebben Poolse verzetsstrijders ondergrondse scholen en universiteiten opgericht waar ongeveer 12.000 mensen een universitair diploma hebben behaald.

Uiteindelijk zijn er door de oorlog ruim 6 miljoen Polen overleden en door de nieuwe landsgrenzen kromp de totale populatie van 35 naar 24 miljoen.

Visie voor een nieuw, socialistisch Polen & de rol van onderwijs

Uit de verwoesting zou een nieuw, egalitair Polen met een distinctief arbeiderskarakter moeten rijzen. Een plaats waar je verzekerd zou zijn van een baan met pensioen en waar onderwijs toegankelijk was, ongeacht je klasse, afkomst of geboorteplaats. Dit beeld werd geschetst door de PPR en de latere PZPR. Ook in speeches van universitaire rectoren en lokale kranten werd dit nieuwe wereldbeeld geschetst.

Om de wederopbouw in goede banen te leiden en de socialistische arbeidersstaat een realiteit te maken moest er zwaar geïnvesteerd worden in onderwijs. Zo zou onderwijs 'niet meer verkocht worden als een artikel op een plank'. Waar voorheen slechts 0,5% van het staatsbudget naar onderwijs ging, werd dat na de oorlog zeker 10%. Staats-socialisme - een arbeidersstaat geleid door een arbeiderspartij met een geplande economie - was de heersende ideologie en de universiteiten moesten dit weerspiegelen. Er was dan ook een sterke aversie van de politieke elite tegen het vooroorlogse 'liberale model'. Zo moest ook er een einde komen aan de vooroorlogse conservatieve intelligentsia en een 'arbeidersintelligentsia' zijn plaats innemen.

Onderwijshervormingen

Snel na de oorlog werd een nieuwe oorlog gestart. Ditmaal 'een oorlog tegen analfabetisme'. Dit bestond uit

verschillende componenten. Het eerste component was directe hulp aan de populatie die analfabeet was. Naast het spotgoedkoop maken en uitgeven van kranten en boeken, brachten ze lesonderwijs naar het volk via een zogeheten 'Leren lezen'-campagne. Dit werd gedaan door docenten door heel het land te sturen en lessen aan te bieden aan de onder-opgeleide bevolking. Met dit programma werden er zo'n 1 miljoen Polen bereikt.

Het andere component was om Polen te transformeren tot een hoogopgeleid land, om het gebrek aan kennis aan te pakken. De manier waarop dat gedaan werd, was door het onderwijs beschikbaar te stellen voor zoveel mogelijk burgers. Zo werden basis- en middelbare scholen gesticht door het hele land zodat onderwijs ook toegankelijk werd voor mensen uit dorpen en het platteland. Daarbij werd een leerplicht tot en met 14 jaar (later 17) ingevoerd om kinderen ook daadwerkelijk in scholen te houden. Vakscholen werden gesticht en beschikbaar gesteld, en technische opleidingen werden gepromoot om aan de vraag naar technische kennis te kunnen voldoen.

Vervolgens werd er ook meer gedaan om meer mensen van een boeren- of werkers achtergrond in het hoger onderwijs te krijgen. Een quota werd ingesteld om meer kinderen van boeren of arbeidersachtergrond in universiteiten te krijgen. Mensen van een boeren- of werkende klassenachtergrond die lager opgeleid waren of door de oorlog onderwijs hadden gemist, konden gebruik maken van een eenjarig voorbereidingsprogramma om daarna door te stromen naar een universiteit.

Universiteiten werden gesticht in steden waar er voorheen geen waren. Zo kreeg bijvoorbeeld Łódź, de op een na grootste stad van Polen, voor het eerst in haar geschiedenis een universiteit. Naast het stichten van universiteiten werden er ook kamers beschikbaar gesteld voor studenten die niet uit de stad kwamen.

Om van de conservatieve academische wereld af te komen voerde de PZPR veranderingen door om een intelligentsia van de werkende klasse te creëren; de 'liberale universiteit' moest veranderen in een 'arbeidersuniversiteit' of 'socialistische universiteit'. Om dit te realiseren was niet alleen een goede doorstroming van secundair onderwijs van belang, maar ook de functionering en inhoud van de universiteit an sich.

'Bourgeois vakken' werden onder de

loep genomen en aangepakt. Vakken over religie werden verwijderd uit het schoolcurriculum en er moest meer focus komen op historisch materialisme. Zo werd bijvoorbeeld sociologie bestempeld als 'bourgeois' en nam 'materialismestudies' haar plek in.

Ook werden kinderen uit de intelligentsia soms een plek in de universiteit geweigerd. Tijdens de aanmel-

dingsprocedure moest de kandidaat diens schooldocumenten aanleveren met daarin een certificaat van sociale afkomst, sociale vaardigheden, en informatie over de banen van de ouders. Door deze beleidskeuzes en het toegankelijk maken van onderwijs steeg het percentage van werkers en boeren in universiteiten van 10% voor de oorlog naar ongeveer 50% in 1952.

Om de 'socialistische universiteit' te realiseren werd er ook verwacht dat studenten en professoren meer participeren in de samenleving. Zo werd lidmaatschap van de ZMP (de Poolse jeugdbond) vanaf 1948 voor studenten verplicht, moesten ze helpen met de oogst op het platteland, en werden studenten aangespoord om te helpen in de bouw door bijvoorbeeld funderingen of tramlijnen aan te leggen. Dit moest allemaal naast een aanwezigheidsplicht voor alle colleges van ongeveer 8 uur per dag.

Professoren waren in eerste instantie ook niet vrijgesteld van de verplichte socialisatie. In 1948 werd de traditionele focus van onderzoek verschoven naar lesgeven. Zo moesten ze meer aandacht geven aan hun lessen en het ondersteunen van de studenten zodat zij zich konden ontplooien. Ook werden professoren aangespoord om hun kennis en activiteiten te delen met de rest van het land in plaats van alleen met mede academici. Denk hierbij aan het geven van lezingen buiten de universiteit om, het bezoeken van fabriekscafetaria, en actief bij te dragen aan de ontwikkeling van de stad door het verlenen van expertise. Professoren waren hier echter niet blij mee en werkten het actief tegen, zij zagen het als de degeneratie van liberale academische waarden.

In de jaren 50 en 60 stond de Poolse overheid ook niet stil. Polen onderging onder Gomulka ook een periode van destalinisatie waarbij veel van de door bovenaf gedirigeerde initiatieven werden teruggedraaid. Een onderdeel hiervan was het 'socialistische universiteit' meer terug draaien naar het populairdere 'liberale model'. Hiermee werd meer autonomie teruggegeven aan de universiteiten. Zo werd een decaan voortaan gekozen door de lokale universiteitsraden i.p.v. de minister van onderwijs en werd de socialisatieplicht van professoren teruggedraaid. Ook werden het schoolcurriculum en faculteiten aangepast met meer ruimte voor keuzevakken en onderzoek. Religie werd ook weer beschikbaar gesteld

de 'liberale universiteit' moest veranderen in een 'arbeidersuniversiteit' of 'socialistische universiteit'.

als keuzevak op middelbare scholen en levenswetenschappen zoals sociologie namen hun plek terug op de universiteiten.

Het type scholing dat je kon aanvragen werd ook veranderd. Alternatieve vormen van studeren in de vorm van part-time studies of nachtscholing werden geïntroduceerd op veel universiteiten. Om het gat tussen platteland en stad te dichten, en de babyboomer generatie op te vangen, werden er tussen 1959 en 1965 zo'n 1200 scholen bijgebouwd. Ook werden er in de jaren 70 'consultatieruimtes' gecreëerd in dorpen, waar mensen die niet naar de stad wilden part-time studies konden volgen. Honderdduizenden arbeiders hebben op deze manier naast hun werk een diploma weten te bemachtigen.

Wat ging fout?

Ondanks de vergroting van de toegankelijkheid van het onderwijs was de realiteit, helaas, ver te zoeken van de originële idealen. Hoewel er een verbetering was in de doorstroming van lager onderwijs naar hoger onderwijs (van 3% voor de oorlog naar 12%), gingen veel leerlingen liever naar een vakschool om snel te kunnen gaan werken. Ondanks dat universiteiten beter de maatschappij weerspiegelden dan ooit tevoren was de 'arbeidersuniversiteit' niet bepaald een succes. Veel studenten van werkersafkomst stopten sneller met de studie of wilden simpelweg niet de academische wereld in. Het gevolg was dat de oude conservatieve garde grotendeels hun traditionele cultuur overdroegen aan de nieuwe generaties en op deze manier de dominante vooroorlogse ideologie probeerde voort te zetten. De overheid probeerde wel degelijk de universiteiten meer representatief te maken, maar handhaving was gebrekkig. Professoren en andere academici werkten vaak om bureaucratische regels heen om het elitaire karakter te behouden. Zo publiceerden ze bijvoorbeeld geen vacatures voordat ze een voor hen goedgekeurde kandidaat hadden gevonden. Je connecties en kunde om aan te passen aan de elitaire cultuur waren dus alsnog een belangrijke factor voor een academische carrière.

De grootste reden waarom hoger onderwijs uiteindelijk iets bleef voor maximaal 9,5% van de destijds 37 miljoen grote Poolse samenleving is de tegenstelling met het economische systeem en de gepretendeerde socialistische staat. Hoewel de Poolse overheid altijd beloofde dat elk beroep evenveel

waard was en een plaats kon vinden in het socialistische project, was dit simpelweg niet waar vanwege de economische positie waar Polen zich in bevond.

Kort na de Tweede Wereldoorlog creëerde het Marshallplan een economische barrière tussen West- en Oost-Europa door Westerse landen economische steun te bieden voor snelle wederopbouw en integratie met de kapitalistische markt, op voorwaarde dat zij niet met het communistische oosten handelden. Dit zorgde ervoor dat Polen en de overige socialistische landen voor een aanzienlijk deel op zichzelf waren toegewezen voor modernisering. Veel productie werd dan ook gedaan binnen de nationale grenzen. Vanwege dit en de oorlog richtte Polen zich meer op technische beroepen voor de wederopbouw van de lokale industrie.

Daarnaast moest je voor een universitaire studie vaak naar de stad en dit bracht wat problemen met zich mee. Zo was er in de stad regelmatig een tekort aan studentenkamers en was rondkomen niet goedkoop. Studenten moesten vaak een studentenbaantje vinden om zichzelf tijdens de studie te onderhouden. En aan het eind van de rit was de kans groot dat je uiteindelijk toch een baan zou krijgen die de studie niet vereiste. Had je het geluk om toch een baan te vinden in je studierichting, verdiende je niet veel meer dan met fysieke arbeid. Mensen die al in een stad opgroeiden hadden dit probleem niet. Niet alleen waren zij al gewend aan de stad, maar zij konden simpelweg met het openbaar vervoer vanuit huis naar colleges gaan.

Voor velen burgers was naar een vak-

school gaan en elektriciën worden al 'de sociale ladder beklimmen'. Vanuit hun perspectief bracht het, los van een kortere studieduur, baangarantie in je eigen regio en een goed salaris. Dit is ondanks het feit dat mensen van de intelligentsia over het algemeen comfortabeler leefden. Zo kregen ze meer toegang tot betere appartementen, auto's en huishoudelijke apparaten zoals wasmachines of TV's.

Een ander probleem was dat je schoolcarrière al op jonge leeftijd bepaald werd. Beginnend vanaf 6 jaar oud moeten kinderen verplicht 8 jaar basisonderwijs volgen. En vergelijkbaar met het Nederlandse model, werd er aan de hand van een eindtoets bepaald naar welk niveau vervolgonderwijs je doorstroomde. Zo had je het algemeen lyceum, technische secundaire school (technikum), vakscholing (liceum za-wodowe), basisvakscholing of het basis-werkscholing. Elk duurde ongeveer vier tot vijf jaar. Heb je het algemeen lyceum, technikum of vakscholing gevolgd? Dan maak je na je secundaire onderwijs een eindejaars examen genaamd de matura. Universiteiten bepaalde aan de hand van dit examen of je goed genoeg was. Het probleem was echter dat je op alles behalve het algemene lyceum hier inadequaat op werd voorbereid. Dit zorgde ervoor dat mensen die niet naar het algemene lyceum gingen de matura niet goed maakten en dus bij voorbaat minder kans hadden om door te stromen.

Wat er ontstond was een tweesplitsing in de maatschappij op basis van klasse en geografie. Kinderen van arbeidersgezinnen gingen vaak naar technische of vakscholen zodat ze snel een productief lid konden worden van de samenleving met een goede baan. Als ze uit een dorp of kleine stad kwamen was deze keuze nog sneller gemaakt omdat vakscholen makkelijker te bereiken waren. Kinderen van hoogopgeleide families of ouders in management woonden vaak al in steden en werden aangemoedigd om naar het algemene lyceum te gaan en om daarna hun studie voort te zetten op de lokale universiteit.

Dan had je nog de klassediscriminatie. Het algemene lyceum werd gezien als elitair en traditioneel. Een plek voor bevoorrechte kinderen. Leerlingen van een lagere afkomst werden regelmatig gepest voor hun taalgebruik of gebrek aan 'manieren'. Als gevolg van het onderwijssysteem werd deze lijn doorgetrokken naar de universiteit. Zo werden

mensen die via het voorbereidingsprogramma voor arbeiders en boeren de universiteit binnen kwamen regelmatig gepest door hun medestudenten. Zo'n 70% van de mensen die via het voorbereidingsprogramma binnenkwamen hebben hun studie niet afgemaakt.

Vervolgonderwijs was voor vrouwen ook lastiger. Ondanks dat studeren als iets vrouwelijks werd gezien, werd er naast hun studie ook verwacht dat ze thuis hielpen met huishoudelijke taken, het verzorgen van grootouders en kinderen. Studeren in de stad was dan vaak ook geen optie. Als ze dan toch naar de stad gingen kregen ze vaak te maken met een afkeurende familie. Ook hier reproduceert de klasse en geografische tweedeling zich weer. Vrouwen uit de stad van 'rijkere' en hogeropgeleide families werden sneller aangemoedigd om een universitair diploma te behalen.

Van vrouwen werd verwacht dat ze socialere rollen vervulden zoals verpleegster of lerares terwijl mannen ingenieur konden worden. Dit was zelfs zo erg dat sommige technische vakscholen vrouwen weigerden. De Poolse overheid probeerde in de jaren 60 meer vrouwen in technische beroepen te krijgen door middel van quota's en agiterende propaganda. Maar het programma sloeg niet snel genoeg aan. Zelfs in deze periode werden vrouwen soms alsnog niet toegelaten tot vakscholen. Als ze dat wel waren, dan bestond er ook een redelijke kans dat de school überhaupt geen vrouwentoilet had.

Conclusie

In de wederopbouw zette de PRL het onderwijs voorop. Miljoenen mensen kregen voor het eerst toegang tot hoogwaardig onderwijs zonder kosten. Desalniettemin lukte het de PRL niet om de klassenverschillen volledig uit te wissen. Er was verbetering qua klasse diversiteit op het hoger onderwijs, maar progressie stopte omdat fundamenteel de tweedeling op basis van klasse en geografie niet verholpen was. Ondanks dat het door de PRL geschetste socialistische beeld niet behaald is, moet hun inzet op het gebied van onderwijs vergeleken worden met de situatie voor de oorlog: laaggeletterdheid en gelimiteerde toegang tot basisonderwijs. Een waardige poging werd gemaakt om een samenleving te creëren die niet berustte op koloniale schatten en westers imperialisme, maar het is ze nooit gelukt om de tussenoorlogse onderwijscultuur en -structuren significant te veranderen. •

Van vrouwen werd verwacht dat ze socialere rollen vervulden zoals verpleegster of lerares terwijl mannen ingenieur konden worden.

Schijndemocratie op de Universiteiten

Koen de Kooter

De universiteit is een ondemocratisch instituut. Van de eerste oorsprong van de moderne universiteiten in de middeleeuwen tot alle universiteiten vandaag de dag hebben studenten en universitaire arbeiders, enkele radicale experimenten van korte duur daargelaten, weinig tot niets te zeggen gehad over de gang van zaken op de campus. De macht heeft altijd gelegen bij de onverkozen en niet verantwoordelijk te houden besturen. Over besluitvorming over het curriculum, de structuren van de universiteit, de sociale veiligheid of zelfs zoiets banaals als het eten in de kantine hebben studenten geen daadwerkelijke inspraak.

De voorgeschiedenis

Deze gang van zaken zorgt al decennialang tot groeiende frustratie onder studenten en universitaire arbeiders. Deze onvrede begon te groeien in de jaren '60 van de vorige eeuw, toen het aandeel studenten afkomstig uit de arbeidersklasse drastisch toenam. Waar op de universiteit voorheen voornamelijk mensen uit de aristocratie of burgerij rondliepen, hadden dankzij de onophoudelijke druk van de vakbeweging nu steeds meer jongeren uit de arbeidersklasse de middelen om naar de universiteit te gaan.

Deze jongeren legden zich, in tegenstelling tot de burgerlijke en adellijke studenten, niet zomaar neer bij de ondemocratische en student- en arbeider-onvriendelijke gang van zaken op de universiteit. Zij organiseerden zich voor het eerst in studentenbonden, zoals de Studenten Vak Beweging van de communist Ton Regtien, en zetten acties op om de universiteit te dwingen tot democratische hervormingen. Het bekendste hoogtepunt van dit proces is de studentenrevolte die in 1968 over de hele wereld plaatsvond. In Nijmegen, Amsterdam, Berlijn, Mexico-Stad, Parijs en talloze andere steden namen studenten en universitaire arbeiders het heft in eigen handen. Zij bezetten de universiteiten, organiseerden zelf het onderwijs en dwongen in veel gevallen de universiteitsbesturen op de knieën. Hierbij kan niet onvermeld gelaten worden dat de grootste succesverhalen, zoals de opstand in Parijs, alleen zulke

grote effecten konden hebben door de onophoudelijke wederzijdse steun van en aan de arbeidersbeweging.

In 1970 verleende de overheid als gevolg van deze druk middels de Wet universitaire bestuurshervorming een hoge mate van zeggenschap aan studenten en werknemers. Zo werd een gedeelte van de bestuurders verkozen

De medezeggenschap is aan zoveel regeltjes gebonden dat het ze onmogelijk wordt gemaakt om iets te doen.

en kregen de universiteitsraden meer te zeggen. De tragedie ligt in de verzwaking van die wet in 1997. Toen maakte de neoliberale regering van PvdA'er Wim Kok de democratische hervormingen onklaar. Er bestaan nog steeds verkozen organen van studenten en werknemers op universitair, facultair en opleidingsniveau, maar ze hebben een stuk minder te zeggen. Het hoogste

beleidsmakende orgaan werd weer het college van bestuur (cvb), wat niet langer deels verkozen werd door de universiteitsraad.

De situatie aan Nederlandse universiteiten

Dit is de situatie die wij heden ten dage zien aan Nederlandse universiteiten. De verschillende organen hebben op hun respectievelijke beleidsterreinen een greintje aan nominale invloed. In de praktijk oefenen deze organen geen werkelijke invloed uit op de universiteit. De medezeggenschap is namelijk aan zoveel regeltjes gebonden dat het ze onmogelijk wordt gemaakt om iets te doen.

Zo hebben de centrale raden van studenten en personeel geen initiatiefrecht; zij kunnen dus geen eigen voorstellen ter stemming brengen. Ook hebben zij geen recht op amendement; zij kunnen een beleidsstuk dus niet zelf aanpassen. Alhoewel de medezeggenschap soms instemmingsrecht wordt verleend waardoor zij tegen een voorstel kan stemmen, zou dit ook betekenen dat de positieve kanten van het voorstel in kwestie niet worden uitgevoerd. Op die manier is het voor de medezeggenschap lastig om radicale verandering te eisen. Een goed voorbeeld hiervan is het voorstel om vrouwen toiletten te voorzien van menstruatieproducten. Als de medezeggenschap van mening zou zijn dat dat goed is, maar dat menstruatieproducten op alle toiletten beschikbaar moeten worden en dat alle toiletten genderneutraal moeten worden, zou zij tegen het voorstel kunnen stemmen en eisen dat alle toiletten voorzien worden van menstruatieproducten. Als het cvb die eis echter weigert, komen er nergens gratis menstruatieproducten. In zo'n geval wordt een vreselijk bureaucratische geschillencommissie ingezet, die door verschillende redenen vrijwel alle radicale voorstellen doet oplossen als poeder in water. De medezeggenschap wordt dus in de praktijk gedwongen om ja te knikken op voorstellen van het cvb.

Wat is dan precies de functie van de

Illustratie Meike Essenstam

medezeggenschap? Het antwoord is niet leuk: het koest houden van studenten en werknemers aan de universiteit. Door de schijn van democratie hoog te houden kan het universiteitsbestuur de onvrede over de sociale onveiligheid, de aanwezigheid van fascistische groeperingen op de campus, het koloniale onderwijs of de medeplichtigheid aan genocide kanaliseren. Zodra iemand namelijk met dit soort klachten op de proppen komt, kunnen de bestuurders diegene doorverwijzen naar de medezeggenschap of naar gedweëde 'dialoogsessies' waar het college van bestuur nog minder mee hoeft te doen dan met de gemiddelde scheet van een medezeggenschapper. Bij de medezeggenschap loopt men onvermijdelijk tegen de bureaucratische muur aan: als medezeggenschapsraadsleden überhaupt bereid zijn iets te doen aan het probleem, zijn hun opties zo beperkt dat zij praktisch tandoel gemaakt worden. Het zorgt ervoor dat de raadsleden meer waarde gaan hechten aan een 'goede onderhandelingspositie' en 'vriendelijke verhoudingen' dan druk zetten op het bestuur, omdat de medezeggenschap geen handvatten krijgt om die druk op een goede manier te kanaliseren. Zo werkt de medezeggenschap als bliksemafleider voor kritische studenten.

Wanneer studenten actie ondernemen

Een ander voorbeeld dat goed aan toont hoe diep de afkeer voor democratie is ingebakken bij het bestuur is de eis tot het verbreken van de banden met Israëlische universiteiten. Deze universiteiten zijn namelijk medeplichtig aan de genocide op Palestijnen in Gaza. Wanneer studenten die klaar zijn

met de problemen op de universiteit zelf actie ondernemen in de vorm van demonstraties, tentenkampen en bezettingen, krijgen zij te maken met lastercampagnes in de media, aanvallen van zionistische hooligans en een college van bestuur dat de Mobiele Eenheid en moordhonden op haar eigen studenten afstuurt.

In de loop van de acties tegen medeplichtigheid aan genocide hebben Nederlandse studenten kneuzingen, botbreuken en hersenschuddingen opgelopen. Een student in Nijmegen is na het verlies van een groot deel van een been door een politiehondenbeet meer dan drie keer geopereerd. De reactie van Alexandra van Huffelen, D66-voorzitter én voorzitter van het college van bestuur van de Radboud Universiteit? Het is volgens haar slechts onacceptabel dat studenten het bestuursgebouw probeerden te betreden!

Natuurlijk is het negeren en zwartmaken van de acties van studenten en werkers aan de universiteit op zichzelf al een democratisch gebrek, maar nog schrijnender zijn de reacties van colleges van bestuur op woedende medezeggenschappers. Door het hele land worden medezeggenschappers weggevuurd, weggelachen en driedubbel buitenspel gezet als ze deze problemen aankaarten. Zij hebben geen initiatiefrecht: alle macht ligt bij de bureaucratie.

De terreur van ondemocratische hiërarchie

Er bestaat op de campus dus overduidelijk een ondemocratische hiërarchie: studenten en personeelsleden zijn ten allen tijde ondergeschikt aan het col-

lege van bestuur en haar lakeien in de universitaire bureaucratie. Dit heeft zeer negatieve gevolgen voor iedereen op de universiteit. De universiteit is zo niet meer dan een diplomafabriek die niet al te veel geld mag kosten. Onderzoek doen en écht leren worden ondergeschikt gemaakt aan simpele reproductie.

De universitaire hiërarchie is ook nadelig voor de sociale veiligheid op de campus. Keer op keer misbruiken mensen in hoge posities hun macht op de universiteit. Er lijkt een oneindige stroom docenten en hoogleraren te bestaan die beticht worden van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag en verbale mishandeling van hun medewerkers en promovendi. Waar kunnen de slachtoffers van dit onkruid heen? De vertrouwens- en ombudspersonen zijn in de meeste gevallen niet meer dan schoothondjes van de cvb's. Als ze dat niet zijn, worden ze binnen de kortste keren de deur uitgewerkt. Zo vertrok de ombudsfunctionaris van de Radboud Universiteit in maart 2024 totaal gedesillusioneerd. Zij zei tegen universiteitsblad Vox over de Radboud: 'Dit is zo'n hiërarchische organisatie dat je alleen iets te zeggen hebt, als je macht hebt.'

Democratisering van het hoger onderwijs

De oplossing is simpel. We mogen niet langer tevreden zijn met een plekje aan de tafel; we moeten de hele tafel eisen. De universiteit moet in handen komen van de studenten en de universitaire arbeiders. Er moet een definitief einde komen aan het tijdperk van bureaucraten in blauwe pakken die elkaar voortdurend de hand boven het hoofd houden. Alle macht moet worden overgeheveld van de onverkozen besturen naar de verkozen raden van studenten en arbeiders. Die raden moeten radicaal worden uitgebreid en alle raadsleden moeten op elk moment herroepbaar worden. Alleen op die manier kan de universiteit getransformeerd worden van een hiërarchisch, sociaal onveilig instituut waar leren secundair is aan geld verdienen, naar een volledig democratische universiteit voor en door studenten en arbeiders. •

Koen de Kooter was namens de Knokpartij lid van de universiteitsraad van Radboud Universiteit

De perverse prikkels van onderwijsbekostiging

Koen de Kooter

Dat het slecht gaat met het hoger onderwijs, is bij iedereen bekend. Het zijn helaas echter niet enkel de bezuinigingen die voor problemen zorgen. De manier waarop het geld verdeeld wordt zorgt ook voor grote problemen.

Universiteiten en hogescholen zijn big business. Jaarlijks worden er miljarden besteed aan snoepreisjes, lunches voor symposia, en natuurlijk onderzoek en onderwijs. Een deel daarvan is afkomstig uit dubieuze portefeuilles, zoals die van de oorlogs- en fossiele industrieën. Een ander deel van die vele miljarden bestaat uit het wettelijk collegegeld, de duizenden euro's die studenten zelf jaarlijks moeten ophoesten. Het leeuwendeel van de financiering van het hoger onderwijs bestaat in Nederland echter uit de zogeheten lumpsumbekostiging van de overheid. Dit herverdeelde belastinggeld vertegenwoordigt bij elkaar opgeteld ruim 11 miljard euro op de begrotingen van Nederlandse universiteiten en hogescholen. Hoe wordt dit verdeeld, en wat is het effect daarvan?

Wie krijgt wat

De verdeling van het geld dat de Nederlandse overheid opzij zet voor het hoger onderwijs is een bureaucratische nachtmerrie die zonder schaamte toont hoe weinig waarde de staat hecht aan het hoger onderwijs. Het begint al met het bepalen van de grootte van de pot, die elk jaar door de overheid wordt vastgesteld in de begroting. Alhoewel deze volgens het Rathenau Instituut jaarlijks vaak groter dan kleiner wordt, vermeldt de Universiteit van Nederland dat de bijdrage per student elk jaar kleiner wordt. Door de frontale aanval die Kabinet-Schoof I op de grote pot heeft geopend, zal de bijdrage per student alleen maar kleiner worden. Een half miljard moet namelijk worden overgeheveld van de hogescholen en universiteiten naar het ministerie van oorlog.

Nadat is vastgesteld hoe groot de pot is, wordt bepaald hoe hij wordt verdeeld over de hogeronderwijsinstellingen. In principe is er per student een bepaald

bedrag beschikbaar. Dit bedrag is hoog genoeg om studenten vier jaar lang te kunnen laten opleiden. Een fractie van dit bedrag wordt uitgekeerd aan de onderwijsinstelling op het moment dat de student daar met een opleiding begint, de rest van dit bedrag wordt uitgekeerd op het moment dat de student een diploma ontvangt. Het bedrag per student verschilt van studie tot studie. Studenten die bijvoorbeeld een natuurwetenschappelijke opleiding volgen, krijgen een grotere zak geld mee dan sociale wetenschappers en letterenstudenten. Aan de ene kant is dit omdat het onderhouden van natuurwetenschappelijke opleidingen simpelweg duurder is. Bedenk bijvoorbeeld hoeveel meer laboratoria en apparatuur natuur- en scheikundigen nodig hebben dan historici. Aan de andere kant leveren studenten met een natuurwetenschappelijk diploma later een grotere bijdrage aan de staatsbegroting. Zij betalen vaak meer belasting en leveren daardoor een groter aandeel van het bruto binnenlands product.

Daarnaast krijgen de Nederlandse universiteiten die al heel lang bestaan, zoals de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Leiden, bij wet vastgestelde bedragen van de staat. Zij zijn dus veel rijker dan andere universiteiten. Om hun bekostiging toch naar een werkbaar peil te trekken, worden nieuwere universiteiten als de TU Eindhoven gedwongen steeds nauwere samenwerkingen met het bedrijfsleven (lees: de oorlogsindustrie) aan te gaan.

Iedere student ondervindt aan den lijve welke perverse prikkels deze vorm van financiering oplevert. Universiteiten en hogescholen worden welhaast gedwongen om zo veel mogelijk studenten aan te trekken, met name tot de opleidingen die meer geld opleveren, en om al die studenten zo snel mogelijk te laten afstuderen. Het verschil in kosten tussen 150 en 200 scheikundestudenten maakt voor de kosten die de universiteit maakt immers niet zoveel uit, maar betekent wel veel meer inkomsten. Als ge-

volg van het werven van zoveel mogelijk bètastudenten geraken alfa-opleidingen in het verdomhoekje. Aan menig hogeschool of universiteit zijn de faciliteiten voor technische en natuurwetenschappelijke opleidingen zienderogen duurder en nieuwer dan die van andere faciliteiten. En wanneer er een tekort is op de begroting, zijn het de alfa-opleidingen die het eerst verdwijnen, zoals bijvoorbeeld de talenstudies die op vele universiteiten gepland zijn voor verwijdering.

Om te waarborgen dat alle studenten zo snel mogelijk afstuderen, worden constructies als het bindend studieadvies (BSA) in het leven geroepen. Studenten die in hun eerste jaar minder dan een bepaald aantal studiepunten halen, mogen ophoepelen. Het idee is dat alleen de studenten die de opleiding sowieso binnen de vastgestelde tijdlijn kunnen afronden daar de kans toe krijgen. Voor persoonlijke omstandigheden van studenten is maar zelden oog. De universiteiten hebben immers het oog op de bal: een zo groot mogelijk aandeel van de taart.

Trammelant in onderwijsland

Hogeronderwijsinstellingen én de overheid zijn echter niet blij met dit systeem. Omdat nu al zo goed als zeker is dat de hoeveelheid studenten in het hoger onderwijs de komende jaren zal krimpen, bereiden de universiteiten en hogescholen zich voor op steeds ingrijpendere bezuinigingen. Zolang de financiering van de instellingen afhankelijk blijft van de studentenaantallen, zullen met name universiteiten de krimpende studentenaantallen proberen te compenseren met het werven van meer en meer studenten uit het buitenland. Om te voorkomen dat de overheid dit aan banden legt, leggen de koepelorganisaties Universiteiten van Nederland (UNL) en de Vereniging Hogescholen (VN) zichzelf al maatregelen op.

Studenten en arbeiders het haasje
Daarom kijken ambtenaren steeds meer naar een nieuw stelsel. Ze lijken

IN DE COLLEGEZAAL

Illustratie Ava Jongerden

Nieuwere universiteiten worden gedwongen steeds nauwere samenwerkingen met het bedrijfsleven (lees: de oorlogsindustrie) aan te gaan

de voorkeur te geven aan een systeem waarbij centraal wordt vastgesteld hoeveel plekken er voor welke opleiding in welke stad zijn. Een voorzet hierop wordt al genomen door een aantal universiteiten dat studies onderverdeelt. Zo worden de universitaire bachelors Duits en Frans 'landelijk'; het wordt niet meer mogelijk die opleidingen aan één universiteit te volgen. Voor sommige vakken zullen studenten zich bij de Radboud Universiteit moeten vervoe-gen, voor andere vakken zullen zij naar de Universiteit Leiden moeten afreizen. Hoe studenten die niet kunnen telepor-teren dat klaar moeten spelen, blijft nog maar de vraag.

Met deze stelselverandering zouden de hogeronderwijsinstellingen én de overheid het voortbestaan van univer-siteiten in krimpregio's als Groningen kunnen waarborgen en zich voor lan-gere periodes van bekostiging kunnen verzekeren. Deze stelselverandering zou natuurlijk ook betekenen dat er op-leidingen verdwijnen. Dit is niet alleen voor studenten aan die opleidingen een probleem, maar nog meer voor al het personeel van die opleidingen. Zij wor-den gedwongen te verhuizen (succes met het vinden van een woning!) of ra-

ken hun baan kwijt.

Daarenboven werpt elke kwestie van centrale planning het machtsvraag-stuk op: wie gaat er dan bepalen waar die opleidingen komen en wie bepaalt hoeveel geld er überhaupt voor het ho-ger onderwijs beschikbaar is? De dag dat dat aan de raden van studenten en arbeiders is, lijkt nog ver weg. In plaats van democratische controle over de besteding van belastinggeld zullen de keuzes bij de technocraten in de Haagse achterkamertjes komen te liggen. Mis-schien met wat inspraak van UNL en VH voor de vorm. Maar zelfs dan verte-genwoordigen zij alleen de bestuurders van de universiteiten en hogescholen.

Voor nu wordt deze stelselverande-ring tegengehouden door de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappe-lijk onderzoek (WHW), die de relatieve onafhankelijkheid van onderwijsinstel-lingen waarborgt. Het liefst voeren de Haagse bureaucraten deze wet dan ook aan de versnipperaar, maar vooralsnog lijkt daar geen sprake van. Bovendien zou de stelselverandering verschrikke-lijk duur worden EN ook hierover kun-nen de bureaucraten en de hogeronder-wijsinstellingen het niet eens worden. •

De strijd van de Arbeiders Jeugd Centrale

Jean Sharshar & Stef Talboo

Socialistische jongeren zijn er al zo lang er kapitalisme is, en met hen komt steeds weer de organisatie voor socialistische jongeren. Paraat! is opgericht als blad van zo'n socialis-tische jongerenvereniging, ROOD, maar ROOD was zeker niet de eerste van haar soort. Al in 1901 werd door socialisten de bond van jonge arbeiders "de Zaaier" opgericht voor "de verbetering van de materiële, geestelijke en zede-lijke positie van de jeugd". Van alle groepen die het mantel socialistische jongerenbeweging hebben gedragen, heeft er echter geen zo veel impact gehad op de Nederlandse politiek als de Arbeiders Jeugd Centrale (AJC), de jonge-renorganisatie van de Sociaal Democratische Arbeiders Partij (SDAP). Deze jongerenvereni-ging had op haar piek meer dan tienduizend leden. De geschiedenis van de AJC is daarmee ook een geschiedenis van de piek van de maat-schappelijke relevantie van de socialistische jeugdbond.

Helemaal ongerelateerd aan de Zaaier is de AJC echter niet. Sterker nog, toen de AJC in 1918 opgericht werd, bestond de Zaaier nog. Tot 1909 was de Zaaier zelfs de jongerenorganisatie van de SDAP. In dat jaar besloot het partijbestuur van de SDAP de principiële marxisten uit de partij te royeren, omdat hun blad De Tribune het partijbestuur voor verraders van de arbeidersklasse had uitgemaakt, en over het algemeen vond het SDAP-bestuur dat de marxisten erg gemeen tegen ze waren.

Bij de jongeren van de Zaaier viel dit besluit niet goed. De Zaaiers bestuur koos officieel geen kant in het conflict, maar had achter de schermen meer sympathie voor de marxisten. Het SDAP's partijbestuur stelde dit bepaald niet op prijs. De banden van de SDAP

met De Zaaier werden verbroken. Hoe-wel de organisatie ten onder dreigde te gaan vond het bestuur uiteindelijk een nieuwe moederpartij in de Sociaal De-mocratische Partij, later de Communis-tische Partij Holland, de nieuwe partij van de marxisten, en zou tot 1938 blij-ven bestaan.

De Zaaier had haar eigen onafhanke-lijke bestuur gehad, zelfbestuurde af-delingen, een focus op scholing en een eigen blad, eerst De Zaaier, en later De Jonge Garde. Hiervan was David Wijn-koop, later voorman van de CPH, ook redacteur. Dit alles had geleid tot een eigen politieke identiteit voor de jongeren en de mogelijkheid voor de jongeren om hun eigen maatschappelijke ideeën te ontwikkelen.

Een nieuw begin

Dat er een socialistische jeugd om te organiseren was, bleef echter een on-omstootbaar feit. Maar niet nog een keer zou de SDAP de fout maken de jeugd zelf te laten bepalen hoe hun or-ganisatie eruitzag. In 1910 werd er een nieuw plan ingeschakeld. Daarvoor deed de SDAP geen beroep op nieuwe jonge leiders, maar op de onderwijzer Petrus Voogd. Hoewel Voogd zelf De Zaaier in 1909 naar de Sociaal De-mocratische Partij was gevolgd, besloot hij terug te keren naar de SDAP en werd hij werkzaam voor het nieuwe Centrale Comité dat de leiding had over de nieu-we jeugdgroepen. De nieuw opgerichte Jongerenorganisatie SDAP (JO) onder de leiding van Voogd had al snel weer verschillende afdelingen over het hele land.

De rebelse geest van de jeugd bleek

echter niet zo makkelijk te temmen. In 1914 brak er echter een enorme ruzie uit in het comité over de bewapening van Nederland tijdens de Eerste Wereld-oorlog. De SDAP steunde de mobilisatie en vond dat Nederland zichzelf moest verdedigen, wat door radicale Amster-damse jongeren als onacceptabel werd ervaren. De SDAP was ontevreden. Hoe-wel het zo zijn best had gedaan was het niet gelukt de jongeren te weerhouden van serieuze politieke discussies te heb-ben. Voogd, zo was de conclusie, had de jongeren toch te veel hun eigen gang la-ten gaan. Er zou een nieuwe jeugdorga-nisatie komen, waarbij de volwassenen de touwtjes sterker in handen hebben.

Het kostte Voogd drie jaar om een nieuwe organisatie op te richten die AJC zou gaan heten. Om hierbij te hel-pen en nieuwe leden te werven werd ook de hulp van de Nederlands Verbond van Vakverenigingen ingezet. Dit was echter niet alleen een verandering van de naam. Ook het doel zou veranderen. Niet langer de politieke activiteit, maar "geestelijke verheffing" was nu het cen-trale doel van de jongerenvereniging. De morele en culturele "verheffing" van de jonge proletariërs tot "kritische en verantwoordelijke burgers" stond centraal. Nadat hij deze basis had ge-legd droeg hij zijn geesteskind niet over aan de jeugd die lid waren, maar aan de 32-jarige Koos Vorrink, die moest re-geren over de onstuimige pubers. Een taak die de eeuwig jonge Vorrink vol-bracht tot zijn 42e.

De nieuwe socialistische jeugd

Onder Vorrinks leiderschap hoefde de moederpartij zich geen zorgen te

De AJC-optocht, Johan van Hell, 1928. Via vakbondshistorie.nl

maken dat de jeugd al te veel een eigen plan zou trekken. Hij benadrukte vooral dat het niet de rol van de AJC was om de politieke lijn uit te stippelen. Zo leerden de AJC'ers bijvoorbeeld om weg te blijven van alcohol en tabak. Zo konden ze gezond leren leven zonder een verslaving. Alcoholisme onder de arbeiders was destijds een groot probleem. Om hierbij te helpen werd er een beroep

gedaan op leden van de Kweekelingen Geheelonthoudersbond die werden geworven als kaderleden van de jonge organisatie. Voor hun gezondheid beoefenden de leden van de AJC ook verschillende manieren van sport, de marsen van de AJC zijn een spraakmakend voorbeeld.

Bij deze marsen droegen de jeugdige socialisten vaak bonte vaandels die ze

zelf borduurden. Dat was niet het enige dat ze onderscheidde van de bredere maatschappij: de AJC had een eigen groet, tot 1933 met een gestrekte open rechterhand, die later doordat hij overgenomen werd door de nazi's bekend zou komen te staan als "Hitlergroet", en ze droegen een AJC-uniform die de leden zelf versierden. Zo straalden ze eenheid en discipline uit, zonder de individuele ontwikkeling teniet te doen.

Om de jeugd ook muzikaal op te leiden schakelde Vorrink Johannes Tiggers in, zodat de jongeren kennis konden maken met de socialistische muziekcultuur. Daar was veel aandacht voor, de AJC organiseerde speciale kampen voor muzikaal begaafde leden en gaf zelfs een blad uit Het Signaal dat gepaard ging met muziekbundels. De AJC stond bekend om haar rijke liedcultuur en de leden waren vaak zingend op pad te zien. Dat is ook terug te zien in de afbeeldingen van de AJC, waarin de leden vaak zingend worden afgebeeld.

Al deze elementen kwamen samen in de kampen van de AJC, waarin de groepen samenkwamen voor sport, scholing en zang. Daar kwam de jeugd om te leren over de sobere leefstijl die door de leiding van de organisatie werden gepromoot. Omdat de organisatie vele duizenden leden had, waren deze kampen grote aangelegenheden en werden ze dan ook beroemd. In 1922 kocht de AJC zelfs een eigen kampeerterrein, op de Paasheuvel in het dorp Vierhouten. In de latere jaren opende de AJC meer kampeerterreinen. Revolutionair voor de tijd was het feit dat de jongens en meisjes naar hetzelfde kamp gingen. Om maatschappelijke vooroordelen enigszins te beheersen had de AJC dan ook strikte regels rondom het contact tussen de seksen en ook betreft romantiek stond de AJC een "sobere levensstijl" voor.

Het uiteindelijke doel van de AJC was om een nieuwe generatie van SDAP-partijleden op te leiden die dan de partij in de toekomst vorm zouden geven. Daarom was het niet alleen van belang dat de leden ideologisch gemotiveerd en bekend waren met de beginselen van de SDAP, maar ook gezond en in staat goed samen te werken met hun medepartijgenoten. De zang die de leden kregen aangeleerd was belangrijk op bijvoorbeeld manifestaties en vieringen van de partij. Vorrink zag socialisme ook als een 'cultuurideaal'. Bij de AJC moest de jeugd geen politiek bedrijven, maar goed leren leven, zowel sociaal als lichamelijk.

De AJC groeide in deze vorm snel in leidental, tot het hoogtepunt van 11.000 in de jaren dertig. Dit was zo'n succes dat Voogd en Vorrink bezig waren met een breder programma om alle leden van de SDAP te ontwikkelen onder de vlag van het Instituut voor Arbeidersontwikkeling, om de idealen van de AJC ook onder de volwassen partijleden te verspreiden.

De AJC na de oorlog

Aan het begin van de fascistische bezetting werd de SDAP opgeheven, en daarmee ook de AJC. Zoals vele andere socialistische werd er door AJC'ers deelgenomen aan het verzet. Na de bevrijding reorganiseerde de AJC zichzelf snel, zo bereikte de nieuw georganiseerde AJC nog een piek van 11.000 leden in 1947. De SDAP ging toen in een fusie en werd de PvdA, waar de AJC niet in mee ging, dus was de AJC voor nu een zelfstandige organisatie.

Hoewel ze zich reorganiseerden, waren ze anders dan de vooroorlogse AJC. De organisatie nam een pad dat niet per se op de arbeidersstrijd gericht was. Ze traden toe aan de Nederlandse Jeugd Gemeenschap (NJG), waarbij ze funtioneerden als een humanistische organisatie, in plaats van een socialistische jeugdorganisatie. Het socialisme speelde een minder cruciale rol in de AJC's activiteiten.

Normaliter is het de jeugd die hun politieke opleiding gebruikte om te protesteren tegen de verrechtsing van socialistische moederpartij, zoals in Nederland gebeurde bij de Zaaier, de JO, en ROOD. De AJC had haar leden echter zo vervreemd van het socialisme uit angst dat ze eigen ideeën zouden ontwikkelen, dat toen de SDAP fuseerde met de liberalen, de jongeren niet protesteerde omdat het de politiek van de SDAP zou verzwakken, maar juist omdat de nieuw gevormde PvdA het socialisme een te grote rol wilde laten spelen bij de nieuwe jongerenvereniging. Later zouden de PvdA'ers die achter dit besluit zaten om politiek terug in het jongerenwerk te stoppen hier echter spijt krijgen. Veel leden uit de nieuwe vereniging Democratische Socialistische Jongeren Vereniging "Nieuwe Koers" gebruikte hun politieke opleiding om vurige kritiek te maken op het besluit van de PvdA om te regeren met conservatieve partijen, en de partij naar links te duwen.

Deze nieuwe apolitieke insteek van de AJC wist leden aan te trekken, maar ze niet vast te houden. In 1959 was de vereniging zo leeggelopen dat ze be-

sloot zich op te heffen. De AJC werd niet meer dan een jeugdherinnering. Zo waren er duizenden deelnemers aanwezig bij het vieren van 40 en 50 jaar Paasheuvel en geven oud-leden nog steeds het Gele Blaadje uit.

De nieuwe nieuwe socialistische jeugd

De AJC werd geboren met de erfzonde van de Zaaier en de Jeugdorganisatie. Een constante angst dat de jeugd te onafhankelijk zou worden zorgde ervoor dat de SDAP de jeugd niet de politieke opleiding wilde geven die zij nodig had. Hierdoor gleed de vereniging af naar een totaal apolitieke insteek na de oorlog, wat het fundament was van haar uiteindelijke opheffing. De SDAP was vanwege haar slappe kijk op het socialisme duidelijk geen stevig fundament voor een socialistische jongeren-

organisatie. Als ze de jongeren de vrije loop lieten waren ze binnen de kortste keren opstandig, omdat ze geen vrede namen met de loze principes van de volwassenen. Als ze de touwtjes te strak in handen hield, kon de jeugd zich niet politiek ontwikkelen en strandde de jongerenvereniging in neutraal politiek vaarwater. Door de enorme koppigheid waarmee de SDAP een eigen jeugdorganisatie opzette, werd de AJC uiteindelijk, anders dan de eerdere, naar de maat van de SDAP een succesvol project. Het leidde vele nieuwe leden op die het kader zouden gaan vormen voor de SDAP. Als het doel echter een politiek gevormd kader is, kan het minder als een voorbeeld dienen.

Een les die geleerd kan worden uit dit verhaal is het verheffingsideaal. Het verheffingsideaal dat de plaats van politieke vorming innam had zeker goede kanten. De lichamelijke, culturele en zedelijke verheffing van de jeugd was in de eerste plaats succesvol met leden aantrekken en behouden. De AJC was niet alleen een politieke identiteit, maar ook een vorm van zingeving. Daarnaast vormde het succesvol fysiek en mentaal gezonde jonge socialistische. Weet men de politieke ontwikkeling en het verheffingsideaal te combineren, dan hebben de socialistische niet alleen verstand van zaken, maar ook de individuele kwaliteiten van menselijke ontwikkeling die zij vervolgens in kunnen zetten voor het socialisme. Men bouwt ook een alternatief op de kapitalistische systemen. Voor onderwijs en sport is men dan niet langer afhankelijk van een sportschool en de avondschool, maar van zijn socialistische medemens.

De AJC heeft zeker haar sporen nagelaten in de Nederlandse arbeidersbewegingen. Of het nou gaat om de rol die ze speelde in het organiseren van de jeugd voor het socialisme, voorbereiden om actief te worden binnen de SDAP of de algemene vorming van de jeugd. Socialistische jongerenorganisaties zullen blijven bestaan zolang het kapitalisme in stand is, en in de strijd tegen het kapitalisme zullen ze terug kunnen kijken naar de historie van de AJC om daarop verder te bouwen. •

Deze nieuwe apolitieke insteek van de AJC wist leden aan te trekken, maar ze niet vast te houden.

Het Verraad van '68

De rol van de PCF in de studentenrevolte

Silvian Paauwe

Het is een verzengende zomer in Frankrijk. De Trente Glorieuses, de glorieuze jaren die sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog zijn ingegaan, hebben onwijze modernisatie, urbanisatie en economisch gewin met zich meegebracht. Maar er zijn ook tegengeluiden te horen.

Van de Fransen onder de twintig zijn er meer dan 500.000 werkloos en krijgen miljoenen slechts het minimumloon betaald. Door bezuinigingen waren de faciliteiten die de universiteiten in Frankrijk te bieden hadden pover. Er was te weinig ruimte voor de vele studenten en de rigide en bureaucratische structuren die de staat en de universiteiten bleven aanhouden pasten niet bij de studenten, zelfbenoemde vrijdenkers, veelal revolutionair communisten en anarchisten. De druk van de Vietnamoorlog, de hippiebeweging die op gang komt en groeiende kritiek op de Franse neoliberale politiek werken als katalysatoren voor het almaar stijgende kwik.

Tegelijkertijd was het Franse proletariaat ontevreden over de vele tekortkomingen die zij ondervonden op hun werkplekken. Stagnerende lonen en slechte werkomgevingen tekenden nog steeds het leven van velen, ondanks de bijna constante groei van de economie en van de fabrieken; geld dat verdiend werd met internationale handelsverdragen die overal werden aangegaan, zoals de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) en de Europese Economische Gemeenschap (EEG). Verdragen die het makkelijker maakten voor Frankrijk om mondiale handel te bedrijven.

Van deze verdragen en economische vooruitgang merkte de Franse werkklassse niet veel omdat zij constant door de bourgeoisie en de kleinburgerij werd uitgebuit. De onrust bereikte een kookpunt toen de Organisation de l'armée secrète (OAS), een extreemrechtse Franse paramilitaire organisatie die actief was tijdens de Algerijnse Oorlog tientallen Algerijnen buitenechtelijk executeerden.

Studenten en arbeiders hadden dezelfde gemeenschappelijke vijand, het staatskapitalisme en de reactionaire autoriteiten, en zaten in dezelfde precarie situatie vast. Het was dus eigenlijk vrijwel onvermijdelijk dat zij samen ten strijde zouden trekken. Zodoende ging de gepoogde revolte van Mai 1968 van start.

De beweging vindt haar oorsprong eigenlijk al in maart, met enkele provocerende studentendemonstraties op de campus van de Parijse Nanterre Universiteit. De politie komt al gauw aanzetten en op 2 mei wordt de universiteit afgesloten.

De studentenprotesten verspreiden zich spoedig naar andere universiteiten in het centrum van Parijs, waar de politie weer niet terughoudend reageert en

van tien mei wordt er gevochten met de politie en er vallen aan beide kanten meerdere gewonden.

Gevoed door publieke woede en met steun en algemene mobilisatie van vakbonden breidt wat eerst begon als een studentenprotest zich uit tot een landelijke staking die heel Frankrijk plat legt. Rond de tien miljoen arbeiders steken hun handen in hun zakken, verlaten hun werkplekken en gaan de straat op. Deze tien miljoen arbeiders waren goed voor meer dan twee derde van alle werknemers van Frankrijk. Een staking zoals deze is zeldzaam; de grootste staking in de geschiedenis van Frankrijk. Fabrieken, transport en publieke plekken worden gedwongen gesloten en het wordt duidelijk wie echt de macht in handen heeft in Frankrijk, toch?

De gigantische beweging die zo snel op kwam verliest in de laatste twee weken van mei snel haar stoom; President De Gaulle ontbindt zijn parlement, onderhandelt met de woordvoerders van enkele vakbonden en komt tot het verdrag van Grenelle waarmee enkele stijgingen van het minimumloon worden gewaarborgd. Een maand hierna, op 23 juni, wint hij op overtuigende wijze de nieuwe Franse verkiezingen en de revolutionaire beweging valt helemaal uit elkaar. Een revolutie bleef uit door het tactisch onderhandelen van Charles de Gaulle zijn sympathisanten.

Of zit het toch anders?

Alles was aanwezig voor een nieuwe Franse revolutie. Miljoenen werkers hadden de fabrieken onder controle en onder studenten en jonge arbeiders vormden milities die het overduidelijk maakten dat ze gereed waren om te sterven voor de grote zaak. Barricades werden opgeworpen en er werd in plaats van enkel passief gemor actie ondernomen door de onderdrukten. Ook de kleinburgerij was overtuigd geraakt van de klassenstrijd die gevoerd moest worden en rees op. Agenten, jong en vaak uit arbeidersgezinnen afkomstig, uitten hun onvrede over het richten van

**Een revolutie bleef
uit door het tactisch
onderhandelen van De
Gaulle.
Of zit het toch anders?**

met veel geweld en dreiging hun autoriteit toont, aangespoord door de overheid van president Charles de Gaulle.

Wanneer de confrontaties tussen de overheid en studenten escaleren, werpen studenten barricades op van stoelen, banken, stenen en alles waar ze maar handen aan kunnen krijgen. Zo vormt zich een heus fort dat belegerd wordt door de politie. Ook op de nacht

MAI 68

**DEBUT
D'UNE LUTTE
PROLONGEE**

**ATELIER
POPULAIRE**

W003686

hun geweren op de studenten en arbeiders met wie zij toch ook sympathiseerden. Ook de politie werd niet goed behandeld door de overheid. Grote steden zoals Parijs waren nagenoeg onder de complete controle van de revolutionairen; eten, drinken en benzine konden worden afgesloten als dit nodig mocht zijn. Gezien al deze omstandigheden, was het wel mogelijk voor de Gaulle om een revolutie te stoppen?

Een rood mes in een rood hart

Alles leek te kloppen en de vooravond van een revolutie leek voorhanden. Waarom gaf de Franse communistische partij, de Parti Communiste Français (PCF), dan geen toestemming voor een aanval? Waarom negeerde en ontkende zij de studenten-milities in plaats van hen samen met de arbeiders actief deel te laten nemen aan nog grotere acties?

Het leek wel alsof de PCF doodsbang was voor het geweld dat gegarandeerd zou losbarsten als er een akkoord werd gegeven voor een regelrechte overname van de overheidsinstanties, zoals dat bijvoorbeeld in Praag wel gebeurde in 1948. Hervorming en legaliteit nam in de ideologie van de PCF veelal het voortouw en daar paste het idee van de jonge student-militanten en jonge arbeiders niet bij. Ook een algehele staking van de arbeiders was volgens de Confédération Générale du Travail (CGT), de vakbond van de arbeiders, geen goed idee; men werd gemaand terug naar de fabriek te gaan en de handen uit de zakken te halen.

Het belang van de PCF bij een legale gang van zaken kwam niet uit de lucht vallen. Al meer dan twintig jaar voor de zomer van 1968 was de communistische partij bezig met een 'democratisch en parlementair' pad naar de machtsovername. Met behulp van een minder revolutionaire en meer sociaal democratisch-centristisch neigende campagne lukte het in 1965 om François Mitterrand aan de macht te krijgen, toenmalig leider van de Parti Socialiste, de socialistische partij. Door deze politieke 'successen' werd de PCF en een gedeelte van haar aanhang nog meer overtuigd van het idee dat een meer pacifistische - of zwakzinnige en benepen - democratische manier van handelen goed werkte, water bij de wijn. Met deze verwatering van origineel revolutionair gedachtegoed werd er tegen de haren in gestreken van veel van de stalinisten en marxisten die zich in groepjes door de partijrangen verspreidden. Er ontstonden tegenstrijdige sentimenten binnen

de PCF en zij ging hier hard op in.

Niet alleen de termen trotskist en maoïst maar ook de term anarchist werd door de PCF gebruikt om tegengeluiden in de kiem te smoren. Men deed alsof het probleem niet bij de partij lag, maar bij de revolutionairen die smeekten om hardere (politieke) actie. Een aantal polemische wisselingen ontstonden die toch best vermakelijk zijn, zo schreef Claude Prevost in 1967 in het Communistische tijdschrift *La Nouvelle Critique* dat Maoïsten vaak slechts kinderen waren van 'rijke bourgeois ouders' die een ontsnapping zochten uit hun 'hypergecultiveerde wereld' door te leven in 'onwijze simplificaties' en de Chinezen dan maar zagen als de 'gekozenen' vanwege hun armoede. Deze sneren waren zoals gezegd niet constructief maar wel heel tekenend voor de scheve verhoudingen die zich al jaren aan het vormen waren binnen de PCF.

De PCF was dus al decennialang bezig met het opzetten van een partijlijn die al lang niet meer revolutionair was. Dit leidde tot stevige kritieken van binnen en buiten de partij die werden afgewimpeld en gekleineerd onder het mom van orbewaring. Met deze insteek was de PCF dus nooit van plan om iedereen te mobiliseren en tezamen ten strijde te trekken. Het plan was er altijd al geweest om te heulen met de onderdrukkers, de schoften, de kapitalisten. Met enkele zwakzinnige verdragen die zogenaamd op zouden komen voor de arbeider maar die eigenlijk niet zoveel veranderden aan de algehele precaire situatie waarin de arbeider zich bevond sloot onder andere de PCF een compromis met de overheid van de Gaulle waarmee de PCF zich totaal ontbond van haar toenmalige achterban. In volle wetenschap van haar doen stak de Franse Communistische Partij een mes in de rode harten van velen en draaide dat mes twee keer rond, alvorens de deur die op een kier stond, waar een licht zo hoopvol doch eenzaam doorheenscheen, te sluiten.

Studentenprotesten in Nederland

Hoewel zij net was gekomen van de Provo-beweging die zich een jaar daarvoor, in 1967 ontbond na haar doel bereikt te hebben, borrelde er nog steeds iets in Nederland. In het najaar van 1968 werd het eerst onrustig in Nijmegen. Door groei van de economie en met oog op vooruitgang werden er meer studiebeurzen dan voorheen uitgegeven. Hierdoor konden er veel meer verschillende klassen door elkaar

studeren en liepen er niet alleen maar katholieken rond op de Katholieke Universiteit Nijmegen, maar opeens ook een hoop marxisten en anarchisten. Hiermee ontstond er ook een ander geluid op de campus. De herstructurering van het academische systeem die de Nederlandse overheid wilde doorvoeren schoot vooral bij hen die van een proletarische achtergrond kwamen in het verkeerde keelgat, net zoals in Frankrijk. De Nijmeegse studenten wilden niet dat de universiteit zou worden gevormd tot 'een instrument dat de kapitalistische maatschappij diende in plaats van het volk.' en daarom werd de aula voor een dag bezet. Een unicum, het eerste universiteitsgebouw dat ooit bezet werd in Nederland. De bezetting duurde niet erg lang en verliep vreedzaam maar zette wel de toon voor wat komen zou.

Geschiedenis herhaalt zich nooit, maar rijmt altijd een keer

Het jaar 1969 verliep in Nederland vele malen turbulenter dan 1968. Over heel Nederland heen ontstond grootschalig verzet op meerdere universiteiten. In Tilburg werd de Katholieke Hogeschool Tilburg (KHT) door studenten omgedoopt tot de Karl Marx universiteit, waarna verschillende gebouwen werden bezet door honderden studenten. Het Maagdenhuis in Amsterdam werd datzelfde jaar ook bezet door zo'n zeshonderd studenten. Dagenlang werd het gebouw, dat een belangrijke schakel was in de circuits van de Universiteit van Amsterdam, bezet. Enkel hardhandig optreden van de politie kon de bezetting opbreken. In Nijmegen werd het na een periode van enkele maanden waarin het relatief rustig was weer onrustig. Studenten kaapten congressen op de universiteit over ontwikkelingssamenwerking om daar antikapitalistisch gedachtegoed te verkondigen en de rector van de universiteit stapte zelfs op na een uit de hand gelopen bezetting.

Hoewel een nederlandse revolutie hier uitbleef, net als de fransse, wordt er wel weer duidelijk dat er veel kan worden bewerkstelligd als onderdrukte groepen samenkomen. Op het moment dat ieder op één lijn zit zal er gesproken worden van revolutie, daar ben ik van overtuigd. •

Is de geschiedenisles propaganda?

Floris Boudens

‘Er waren overeenkomsten tussen fascisme, nationaalsocialisme en Ecommunisme. Alle drie ideologieën waren antidemocratisch en totalitair. Ze wilden dat de overheid volledig heerste over de samenleving. Onderwijs, media, economie: alles stond in de totalitaire staten in dienst van de ideologie, waarvan de opvattingen systematisch aan de bevolking werden opgedrongen.’

Zo maakt Geschiedenis Werkplaats, een handboek geschiedenis voor het voortgezet onderwijs, de balans op van de ‘totalitaire ideologieën’ van de vorige eeuw.

Geconcludeerd kan worden dat dit geschiedenisboek een rol speelt in het legitimeren van de liberale orde, de alternatieven zouden immers onvermijdelijk leiden tot onderdrukking en terreur. In het algemeen kan gesteld worden dat schoolboeken geen neutrale weergave van feiten bevatten, maar een specifieke, ideologische structuur weerspiegelen. In dit artikel wordt geanalyseerd hoe het geschiedeniscurriculum de belangen van de gevestigde machten dient door bestaande machtsstructuren te legitimeren en reproduceren.

Probleemschets

Een eerste probleem is dat we geschiedenis onjuistelijk presenteren als een exacte wetenschap. In werkelijkheid is er niet één waarheid die we kunnen vaststellen, maar bestaan er uiteenlopende interpretaties van het verleden. Een voorbeeld: een marxistisch historicus zou de Franse Revolutie anders duiden dan een conservatief of liberaal; de marxist ziet een burgerlijke revolutie, die als opmaat kan dienen voor een socialistische revolutie; de conservatief hekelt het verval van traditie en orde; en de liberaal richt zich op de totstandkoming van liberale instituties, zoals het parlement en de grondwet.

Naar de aard van het vak zouden leerlingen geconfronteerd moeten worden met verschillende theorieën van de geschiedenis. Wanneer ik dit voorstel zien docenten vooral beren op de weg. Ze willen leerlingen zo goed mogelijk voorbereiden op het centraal eindexamen, ‘dus ga ik het niet nodeloos ingewikkeld maken’. Zie hier de macht van het curriculum. Goed geschiedonderwijs vereist echter dat leerlingen leren door verschillende ‘brillen’ naar het verleden te kijken. Hoewel dit

een complexe vaardigheid is, is er voldoende ruimte voor oefening.

In plaats daarvan wordt er nu één verhaal over het verleden verteld. Op toetsen vragen we leerlingen dit verhaal op te lepelen. Uiteraard is het geselecteerde verhaal gekleurd; geschiedenis wordt geschreven door de overwinnaars. De nadruk in het Nederlandse curriculum ligt sterk op de vermeende superioriteit van de West-Europese, liberale democratie en het bevorderen van een Europese identiteit. Het geschiedenisonderwijs lijkt op deze manier vooral een eerbetoon te brengen aan het liberale project. De vraag uit de titel kan daarom positief beantwoord worden.

Wereldgeschiedenis

De laatste jaren is er kritiek ontstaan op het ‘eurocentrisme’ in het curriculum. Uit verschillende hoeken wordt geproblematiseerd dat de focus te veel op de West-Europese geschiedenis ligt, dat de westerse beschaving als superieur wordt gezien en dat het liberale vooruitgangsgeloof de kern van het narratief vormt.

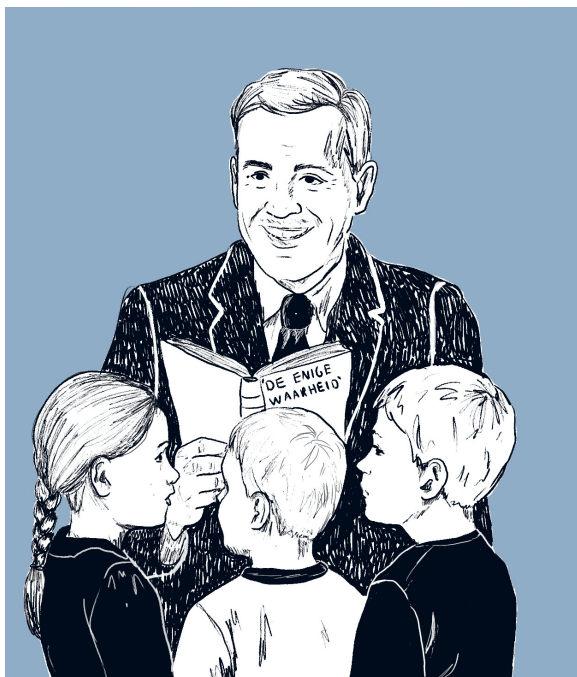
Verschiedende belanghebbende zoals ouders, onderzoekers en docenten proberen met vereende krachten door het eurocentrisme heen te breken. Zo zijn er initiatieven ontstaan zoals ‘10× meer geschiedenis’ van The Black Archives in Amsterdam. Zij proberen onder andere te laten zien dat de namen van de tien tijdvakken, het referentiekader voor het curriculum, een westerse focus hebben. Zo wordt de oudheid omschreven als ‘De tijd van Grieken en Romeinen’, vanzelfsprekend met aandacht voor de Atheense democratie als voorloper op het huidige staatsbestel. Heel terecht wordt door The Black Archives de alternatieve benaming ‘De tijd van eerste beschavingen’ gesuggereerd, omdat er op alle continenten complexe beschavingen waren in de oudheid.

Kritiek op het eurocentrisme is een positieve ontwikkeling, omdat dit liberale propaganda ondermijnt. Maar het is op zichzelf niet voldoende om ook ruimte voor verschillende perspectieven te creëren. Laten we de eerste beschavingen er weer als voorbeeld bij pakken om dit te illustreren. De focus op Grieken en Romeinen als bakermat van de westerse beschaving is inderdaad erg beperkt.

Het maakt echter uit op welke manier de beperkingen in het curriculum adresseren. Voegen we simpelweg de Maya-beschaving aan de schoolboeken toe, maar veranderen we fundamenteel niets aan de manier waarop we geschiedenis geven? Dan blijven we het vak platslaan. Het wordt pas interessant als we in staat worden gesteld een veelheid aan perspectieven te onderwijzen, waaronder ook een historisch-materialistische lens.

Hoe wapenen wij ons tegen propaganda?

Het is vrijwel onvermijdelijk dat leerlingen voorlopig liberale propaganda als waarheid ingelepeld zullen krijgen. De heersende ideeën zijn immers de ideeën van de heersende klasse. Het schoolsysteem steekt momenteel zo in elkaar dat

de overheid bepaalt wat er geleerd moet worden. Dat wordt vastgelegd in de examentermen. In theorie is er ruimte om ook thema's en perspectieven te behandelen die niet zijn voorgeschreven, maar in de praktijk blijkt dat lastig.

Commerciële uitgeverijen, die op winstmaximalisatie uit zijn, maken schoolboeken op basis van de eindtermen. Van leerlingen wordt momenteel gevraagd om de teksten die in die schoolboeken staan zo goed mogelijk te kunnen reproduceren. Aangezien het onderwijsstelsel opereert in een context van *high-stakes* toetsen is het niet meer dan normaal dat zij dat ook proberen. Docenten willen leerlingen zo goed mogelijk voorbereiden op deze toetsen, en het centraal examen.

Wij staan daarom als communisten voor een aantal enorme uitdagingen. We zullen zelf aan de bak moeten om veranderingen teweeg te brengen, anderen gaan het niet doen. Hoe we dat kunnen aanpakken, laat zich samenvatten in de drieslag: organisatie, educatie en agitatie. Zoals uitgelegd is het van belang dat wij zo veel mogelijk mensen de bullshit die ze op school hebben geleerd weer afleren. Het allerbelangrijkste is daarom om scholing zelf te organiseren. Publicaties als deze, leesgroepen en lezingen dragen bij aan het verkondigen van een historisch-materialistische visie op het verleden. Het is cruciaal dat deze een breed publiek bereiken, om te kunnen functioneren als effectief antwoord op de indoctrinatie die plaatsvindt op school. Dit is van wereldhistorisch belang. Zolang men niet weet dat de geschiedenis van iedere maatschappij tot nu toe de geschiedenis van de klassenstrijd is, is de arbeidersklasse zich niet bewust van haar missie: het vernietigen van het kapitalisme.

We zullen er ook voor moeten zorgen dat minder mensen op school bullshit aangeleerd krijgen die we later moeten afleren. We kunnen daartoe interveniëren in discussies over het geschiedeniscurriculum, dat momenteel herzien wordt. Naar mijn verwachting zal er meer aandacht komen voor wereldgeschiedenis. Hoewel dit geen panacee zal bieden ontstaan er op zulk moment wel kansen voor agitatie. Het komt opmerkelijk genoeg regelmatig voor dat het streven naar 'inclusieve' kennis gepaard gaat met het diskwalificeren van het marxisme. Exemplarisch is dat Anton de Kom een plek heeft veroverd in de Nederlandse canon, maar zijn communistische overtuigingen worden verzwegen of stellig ontkend. Voor eenieder die kan lezen is echter duidelijk dat De Kom

een marxistische analyse maakt in *Wij Slaven van Suriname*. Dit biedt een ingang om het communisme van de Kom glashelder uit te leggen, en tegelijkertijd het ideologisch systeem uit te dagen dat het marxisme probeert te verdoezelen.

Het is aan ons de taak om te pogen onze revolutionaire opvatting van de geschiedenis in het onderwijs te krijgen. Communistische onderwijzers en onderzoekers zouden daartoe kunnen samenwerken om hoogwaardig, historisch-materialistisch lesmateriaal te ontwikkelen. Oude schoolboeken van de hand van Jan Romein kunnen daarvoor als basis dienen. De ervaring leert dat docenten kant-en-klaar lesmateriaal nog weleens willen overnemen. De samenwerking kan nog ambitieuzer zijn. Thema's als democratisering van het onderwijs, vernieuwende vormen van toetsen en het ontwikkelen van een marxistische pedagogiek zijn het onderzoeken waard. Op den duur zou zelfs de wenselijkheid van een communistische school kunnen worden verkend. •

Floris Boudens is docent geschiedenis op het Trinitas Gymnasium te Almere.

Stagevergoeding is geen gunst, maar een recht

Luuk Noverraz

'Een stagiair heeft geen recht op het wettelijk minimumloon', aldus de website van de Rijksoverheid. Waarom? Omdat bij een stage het leren centraal zou staan en een stagiair geen gewone werknemer mag vervangen. Daarom is het niet verplicht om een stagiair te betalen voor hun werk.

Toch is voor veel studenten de werkelijkheid dat ze volledig meedraaien op de werkvloer. Ze werken mee in de productie, in de administratie, in het onderwijs of de zorg. Vaak met verantwoordelijkheden die weinig verschillen van die van betaalde collega's, alleen dan zonder loon. Omdat het wettelijk niet verplicht is om een stagiair te vergoeden, mag de werkgever zelf bepalen om een bedrag als het ware te 'schenken' aan de stagiair. In de praktijk zijn stagiairs dus volledig overgeleverd aan de willekeur van het bedrijf.

En dat gebeurt niet zelden in sectoren die kampen met personeelstekorten. In de zorg worden stagiairs structureel ingezet om werkroosters rond te krijgen. In het onderwijs staan ze soms zelfstandig voor de klas. In de communicatie en marketing draaien ze zelfs volledige campagnes. Allemaal met weinig tot geen financiële vergoeding.

Uit cijfers van het ministerie van Onderwijs, verzameld onder leiding van voormalig minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Robbert Dijkgraaf, blijkt dat een groot gedeelte van de studenten geen enkele vergoeding ontvangt. Dit geldt voor 35% van de studenten in het wo, 25% in het hbo en maar liefst 59% van de mbo-studenten. In sommige sectoren, zoals het onderwijs, ligt dat percentage nog hoger: 77% van de hbo-studenten krijgt daar niets. Dat betekent vijf dagen per

week werk verrichten, voor niets.

Voor veel studenten is dat nauwelijks te combineren met een bijbaan. Dat terwijl die bijbaan vaak geen keuze is maar noodzaak. De huur en boodschappen worden immers niet betaald met 'leerervaring' en wie geen financiële steun van thuis kan krijgen moet werken om rond te komen. Dat gaat ten koste van hun studie, met als gevolg studieovermatigheid, uitval of een chronisch gebrek aan rust. Kinderen met praktisch opgeleide ouders vallen mede daardoor aantoonbaar vaker uit in het hoger onderwijs. Volgens het CBS ligt de uitval onder hbo-studenten van praktisch opgeleide ouders namelijk tot 33% hoger dan bij studenten van hoogopgeleide ouders.

Tegenstanders van stagevergoeding zeggen weleens dat een stage draait om leren, niet om werken. Maar die tegenstelling is kunstmatig. Leren en werken sluiten elkaar niet uit. Je leert vaak juist door arbeid. Zoals het Communistisch Manifest stelt is verbinding van de opvoeding met materiële productie essentieel omdat leren juist plaatsvindt in en door het echte werk.

Die arbeid moet echter ook beloond worden. Het feit dat iets een leerervaring is, betekent niet dat het economisch waardeloos is. Als een student zelfstandig dossiers bijwerkt, lessen voorbereidt of cliënten begeleidt, dan levert de stagiair met hun werk waarde op voor het bedrijf of voor de instelling. Geen vergoeding geven is dan ook geen educatief principe, maar simpelweg nog sterkere uitbuiting dan loonarbeid.

Vakbond FNV Young & United waarschuwt al jaren voor de structurele uitbuiting van studenten tijdens stages. Zij zien hoe jongeren zonder rechtspositie of inkomen wekenlang arbeid verrichten. De bond eist daarom een wettelijk recht op stagevergoeding, niet als gunst, maar als recht.

De Landelijke Studentenvakbond (LSVb) deelt die analyse. In hun visie op stages stellen ze dat tegenover het werk dat stagiairs verrichten een passende vergoeding moet staan. Niet als extraatje, maar als onderdeel van eerlijke arbeidsvoorwaarden. Ze beschrijven gevallen waarin studenten meer dan veertig uur per week draaien, de taken uitvoeren van reguliere medewerkers en geen tijd hebben om hun stageopdracht af te ronden, maar geen cent zien voor hun werk.

Ook onderstrepen zij de sociale gevolgen van het ontbreken van een leefbare stagevergoeding. Studenten zonder financi-

ele steun raken in de schulden of moeten hun opleiding tijdelijk stopzetten. Het toont maar aan dat wie geen geld heeft, gewoon wordt buitengesloten van onderwijs.

De LSVb stelt dat de overheid een actieve rol moet spelen: door een minimumvergoeding wettelijk vast te leggen, eisen te stellen aan stageovereenkomsten, en meldpunten te openen voor misbruik. Maar zolang de staat zelf handelt in dienst van het kapitaal, kunnen studenten daar weinig bescherming van verwachten. Werkelijke verandering komt niet van bovenaf, maar door collectieve strijd.

Een veelgehoord tegenargument is dat verplichte vergoedingen kleinere organisaties zouden ontmoedigen om stagiairs aan te nemen. Het zou dan echter niet de student moeten zijn die moet opdraaien voor die kosten. Als een organisatie echt geen vergoeding kan bieden, moet de vraag gesteld worden of zij überhaupt geschikt is als leerplek.

Dat het anders kan, blijkt uit voorbeelden in andere Europese landen. In Duitsland hebben stagiairs wel recht op het wettelijk minimumloon, zolang het gaat om vrijwillige stages van meer dan drie maanden. In Frankrijk bestaat bovendien een vast wettelijk minimum, waardoor studenten altijd een basisvergoeding ontvangen van zo'n € 600 per maand. Ondanks dat dit nog steeds geen leefbare voorwaarden zijn, zijn zulke regels in Nederland nog ver te zoeken.

Ook al zouden deze regels er zijn, blijft stage onderdeel van de opleiding voor een economisch systeem dat mensen reduceert tot geoliede onderdelen zonder toekomstperspectief. In feite begint dat al voordat je afgestudeerd bent. De logica is duidelijk: je moet leren functioneren binnen een economie die draait op flexibiliteit, gehoorzaamheid en uitwisselbaarheid.

Dit is geen incident, maar een gevolg van een bredere neoliberale logica. Onderwijs wordt steeds meer behandeld als voorbereiding op een flexibele, onzekere arbeidsmarkt. Jongeren leren niet alleen een vak, ze leren ook gehoorzamen en meebewegen in de dominante werkcultuur van het kapitalisme. Ook radicalere elementen binnen de vakbeweging hebben dit door. Zoals FNV Young & United stelt: '52% van de stagiaires geeft aan als (goedkope) werknemer te worden ingezet.' Ze wijzen erop dat jongeren zo worden klaargestoomd om later óók genoeg te nemen met onzekere contracten, lage lonen en werkdruk zonder zeggenschap. De stage is dus geen uitzondering, maar een voorproefje van het kapitalisme zelf.

Loon naar werken is geen gunst, het is een recht. Maar rechten worden niet gegeven, ze worden afgedwongen. Daarom moeten studenten zich organiseren. Niet alleen om op hun eigen stageplek iets te verbeteren, maar om het hele systeem te veranderen. Lid worden van een organisatie zoals ROOD of de Revolutionair Socialistische Partij is niet zomaar een symbolisch gebaar, het is een cruciale stap richting collectieve kracht. En binnen vakbonden moeten radicale stemmen luid en zichtbaar zijn, want zolang die ontbreken, blijven compromissen de norm. Alleen door ons te organiseren kunnen we een einde maken aan stage-uitbuiting en vechten voor een echt rechtvaardige samenleving. •

Luuk Noverraz is student Filosofie aan de Universiteit van Amsterdam.

De (on)noodzaak van het MBO

Kayleigh Hofstede

Toen ik zestien was ging ik, met mijn verse vmbo diploma op zak, naar het mbo. Ik zag het puur en alleen als een mogelijkheid om door te groeien; om verder te komen in het onderwijssysteem en zo mijn ambities waar te maken. Mbo was voor mij nooit een punt van bestemming maar eerder een weg ergens naartoe, een mogelijkheid tot doorstroom naar de universiteit. Ondanks dat ik erg duidelijk was over wat ik wilde, werd hier door mijn omgeving anders naar gekeken. Er werden opmerkingen gemaakt als: 'maak eerst nou maar het mbo af' en 'je kan hierna ook gewoon gaan werken'. Het zwaard snijdt aan beide kanten. De ene kant wil je overtuigen van het feit dat je door moet stromen omdat het mbo geen waarde heeft op zichzelf, terwijl de andere kant van het zwaard je wil demotiveren om ambitieus te denken en om dingen te proberen die zogenaamd te moeilijk voor je zijn.

Als maatschappij moeten we af van het idee dat slimme mensen naar het hbo of het wo gaan en domme mensen naar het mbo. Het is onzinnig om te stellen dat mensen met een hoog intellect perse geschikt zijn voor theoretisch werk en nog onzinniger om te stellen dat mensen met een minder hoog intellect zouden excelleren in praktisch onderwijs. Dit

omgeving waar iedereen doet waar hen goed in is en bovenal wat hen zelf wil. Vissen, jagen en de kritiek beoefenen zonder visser, jager of criticus te zijn.

Educatie heeft het doel een student op te leiden zodat hen een nuttige functie kan uitvoeren binnen het hegemoniale economische systeem. Binnen het huidige systeem houdt dit in dat mensen worden opgeleid om te kunnen functioneren en bijdragen aan het kapitalistische systeem. Ondanks dat universiteiten gezien worden als kritisch, als bolwerken van gedachtegoed dat haaks op het systeem staat, is deze plek genoodzaakt te voldoen aan kapitalistische waarden. Een bezetting hier en een open brief met een felle toon is prima maar uiteindelijk moet de universiteit zichzelf in stand kunnen houden binnen het systeem dus de kritiek moet binnen bepaalde perken blijven. De studenten die zij voortbrengen zijn geconditioneerd kritisch.

Genoeg over de universiteit. Er zijn bijna een half miljoen mbo'ers in Nederland, ondanks dit grote aantal is deze vorm van onderwijs nog altijd verwaarloosd. Een verwaarlozing die zich manifesteert in chronische ondervalidatie door vrienden en familie die vragen aan mbo'ers wanneer ze willen doorstromen naar het hbo of in studentenverenigingen die alleen hbo en wo'ers toelaten.

De tweedeling in theorie en praktijk, en onderwijsniveaus in brede zin, hebben een doel voor de kapitalist namelijk: dat er een groep arbeiders is die zich niet bewust is van haar eigen waarde. Een groep arbeiders die daardoor met groot gemak uitgebuit kan worden. Arbeid die als minderwaardig wordt gezien kost minder, onafhankelijk van de waarde die deze arbeid creëert. De kapitalist betaalt de mbo'er, en de arbeider die hen worden zal, lage lonen waar niet tegen gevochten wordt. Het stigma op mbo als onderwijsvorm schept een diepgewortelde onzekerheid over het eigen kunnen. Onderwijs dat kritisch denken ontmoedigt levert arbeiders die niet kritisch zijn en daarom zelden zullen staken. Voor de kapitalist is het produceren van een groep arbeiders met deze eigenschappen een noodzaak.

De kleinering van mbo'ers is goed te merken wanneer je mbo'er af bent omdat het zich vooral in kringen buiten het mbo bevindt. Taal is belangrijk en de keuze van Den Haag om te besluiten mbo'ers 'studenten' in plaats van 'scholieren' te noemen is correct. Mensen binnen het mbo, of net daarbuiten, hebben me verteld dat zij dit fijn vinden. Dat is fijn, echter verandert het materieel niets. Mbo'ers worden nog steeds onderbetaald en er heerst nog steeds een stigma op deze onderwijsvorm. Gezien het bestaan van mbo'ers een noodzaak is onder het kapitalisme, zal het een revolutie vergen om de beoogde materiële verandering bewerk te stelligen.

Kayleigh Hofstede is oud MBO student en doet nu haar master Islam studies aan de Radboud Universiteit.

Illustratie Ava Jongerden

niet denken, maar werken

hoeft niet waar te zijn. Meer dan enkel intellect bepaalt bij welk type onderwijs iemand het meeste baat heeft.

Het is zaak deze tweedeling op te schorten. Dat zou een goede eerste stap zijn. Eenmaal weg met deze tweedeling kan er daadwerkelijk gekeken worden naar iemands vaardigheden. De mate waarin iemand praktisch dan wel theoretisch in een onderwerp excelleert verschilt; vaak geldt dit niet voor alle vakken binnen een curriculum. Daadwerkelijk onderwijs op maat dient voor elke individuele leerling praktijk en theorie parallel aan te bieden. Op die manier creëert onderwijs een

Hoe brengen we socialisme over in onze tijd?

Timmethy Gondorf

Socialisme blijft relevant in een tijd waarin de tegenstellingen binnen het kapitalisme zich verdiepen en waarin de arbeidersklasse zich in de dagelijkse strijd ertegen bevindt. De manier waarop politieke ideeën zich verspreiden is echter grote veranderingen ondergaan naarmate de technologie vorderde.

Mensen waren vroeger meer afhankelijk van de krant en de radio, die vervolgens overgingen naar televisie. Mensen lazen opgewonden de kranten, gingen naar partijbijeenkomsten en hielden discussies in hun lokale gebieden. Hoewel deze methoden in het verleden wel werkten om de principes van het socialisme te communiceren, zien we ook dat deze communicatiemiddelen vaak een beperkt bereik hebben. De traditionele media werkt op een eenzijdige manier waarbij de traditionele media vanuit een gecentraliseerde bron naar een breed publiek wordt verspreid. Dit zorgde ervoor dat er niet veel interactie mogelijk was met het publiek. Met de opkomst van de nieuwe media zoals sociale media, podcasts, streamingdiensten en andere digitale communicatiemiddelen kunnen we zien dat het communicatieveld zeer is veranderd. De informatiestroom is meer gedecentraliseerd, wat betekent dat mensen minder afhankelijk waren van vaste tijden en locaties om socialistische idealen te verspreiden. De informatie wordt zo steeds korter en bondiger maar ook toegankelijker voor een wijder publiek. Daarnaast zien we dat waar vroeger vaak face-to-face werd afgesproken, we nu zien dat onze interacties steeds vaker via schermen plaatsvinden.

In de loop der jaren is het bewustzijn van de tegenstrijdigheden binnen het kapitalisme en de sociale kwesties die daaruit voortvloeien, zoals systemische ongelijkheid, welvaartsongelijkheid en discriminatie, toegenomen. De nieuwe media hebben een grote invloed gehad op het vergroten van het communicatieveld en de vraag blijft dus bij de hand: Hoe houden we het socialisme relevant in het huidige communicatieveld en welke strategieën kunnen worden toegepast om het Socialistische ideeën over te brengen op de arbeidersklasse?

Hoe kunnen wij sociale media gebruiken?

In sociale media gebruik, vinden we een krachtig hulpmiddel dat kan worden gebruikt om socialistische idealen te verspreiden en om mensen te onderwijzen over socialisme. De nieuwe sociale media platforms zoals TikTok, YouTube en andere vormen van podcast en streaming media, vergroten en versnellen de mogelijkheden van interactie tussen de bron en het publiek.

Sociale media kunnen effectief zijn in het verspreiden van ideologie doordat de algoritmes waarop de sociale media is gebouwd een voorkeur hebben voor de lengte van gebruikte maximaliseren. Het algoritme zou dus ook content aanbeve-

len waar de gebruiker waarschijnlijk een sterke mening over heeft. Dit kan onder andere leiden tot het vormen van 'echo-kamers', omgevingen waar mensen alleen meningen of informatie tegenkomen die hun eigen bestaande overtuigingen versterken. Deze algoritmes versterken vaak ook de mate van interacties op content die al een hoge hoeveelheid interacties heeft waardoor interessante, controversiële en/of polariserende onderwerpen vaak een grotere hoeveelheid aandacht krijgen op deze sociale media.

Om gemeenschappen te vinden is het belangrijk om te bepalen wie de doelgroep is waarvoor je content maakt en op welke sociale media platforms deze doelgroep het meest actief is. Ook is er een duidelijke strategie nodig om te kunnen interacteren met je gekozen doelgroep, zo is het bijvoorbeeld nodig om een duidelijke boodschap te hebben die aanslaat op het publiek dat je probeert aan te trekken. Educatieve content kan ook inspelen op bestaande sociale media trends waarbij mainstream content wordt gebruikt op een subversieve manier om mensen dichter naar socialistische ideologie toe te trekken. Deze onderwijzende rol die kan worden aangenomen op sociale media komt voort uit de mogelijkheid om via interactie het publiek te betrekken. Zij kunnen berichten plaatsen, vragen stellen en zo discussies voeren met zowel andere mensen in het publiek, als direct met de bronnen. Vaak zien wij wel dat kortere laagdrempelige vormen van content een grotere betrokkenheid opleveren terwijl complexe socialistische theorieën vaak zijn nuance vinden in langere vorm. De drempel tussen de twee wordt vaak overbrugd door vertrouwen op te bouwen met het publiek voor hun betrokkenheid bij content van de langere vorm. Maar niet alleen vertrouwen is nodig, het is ook nodig om mensen bewust te maken van het bestaan van de content. Zo kunnen korte video's op bijvoorbeeld TikTok of Instagram Reels gebruikt worden om mensen naar de volledige video te sturen op andere sociale media platforms zoals YouTube en andere streaming platforms.

In Nederland beginnen linkse media steeds meer in de mainstream te verschijnen en populaire sociale media tactieken over te nemen om kijkers te betrekken. Een voorbeeld hiervan is de Nederlandse linkse zender 'Left Laser' die een kritische en vaak polemische interviewstijl heeft gebruikt die bekend is in de Nederlandse samenleving en vaak wordt gebruikt door de rechtse nieuwszender 'Pownews'. Deze stijl van inhoud zorgt voor boeiende en kritische inhoud rond politieke onderwerpen die ook druk uitoefenen op politieke figuren die worden geïnterviewd.

Via sociale media kan er vaak ook direct contact worden gezocht tussen mensen. Door middel van persoonlijke berichten en mogelijkheid om te reageren op posts en reactie op posts raken mensen met elkaar in contact en kan dit worden gebruikt om direct ideeën te verspreiden met elkaar. Dit kan ook gebruikt worden om socialistische groepen te vormen die samen discussies voeren en informatie delen. Een strategie binnen het vormen van de gemeenschappen voor het socialistische doel is om online gemeenschappen te vormen met als doel mensen naar bestaande organisaties te sturen waarbij zij lokaal betrokken raken in het activisme.

Hoe kunnen oude en nieuwe media elkaar aanvullen?

De opkomst van de nieuwe media heeft de oude media niet irrelevant gemaakt maar is juist een toevoeging en een vergroting van het totale communicatieveld. Zo is er de moge-

lijkheid om besprekpunten van zowel oude als nieuwe media te kunnen nuanceren en uitzetten zoals gebeurtenissen die op het nieuws komen. Door de snelle informatiestroom van sociale media wordt misinformatie ook snel verspreid, waardoor de traditionele media een rol kan aannemen waarbij het misvattingen opklaart. Deze interactie kan ook omgekeerd plaatsvinden waarbij de sociale media bronnen juist de verklarende rol tot zich nemen.

Traditionele en nieuwe media kunnen ook samen gebruikt en geïntegreerd worden waarbij de informatiestroom dicht bij de actualiteit komt. Dit kan ervoor zorgen dat het publiek als een van de eerste bewust wordt van bepaalde gebeurtenissen die er gebeuren op de wereld en kan zo als eerste actie ondernemen. Sociale media kunnen een rol spelen bij het verbeteren van de betrokkenheid bij deze actualiteiten door bijvoorbeeld campagnes waarbij er ook gemobiliseerd kan worden door binnen online omgevingen te promoten.

Online campagnes die gestart worden kunnen ook legitimiteit vinden door middel van goedkeuring in traditionele media, die toch vaak een autoritaire rol hebben in de ogen van het wijder publiek. Dat kan ervoor zorgen dat een campagne waarvoor gemobiliseerd wordt ineens de betrokkenheid vindt van een veel grotere groep mensen wat de campagne natuurlijk enorm helpt. Campagnes op traditionele media vinden ook een grote toename van betrokkenheid bij het gebruik van sociale media. Zo is er nu een mogelijkheid om discussies te voeren over de campagnes en gebeurtenissen op traditionele media en dan kunnen deze berichten worden versterkt en gedeeld via sociale mediaplatformen.

In het bestaan van traditionele media en de nieuwe media zien wij terug dat elk middel om socialisme te verkondigen gebruikt kan worden om een zo groot aantal mensen te bereiken. Elke middel van communicatie die gebruikt kan worden is er één die gebruikt kan worden voor de socialistische doeleinden.

Hoe interacteert media met de echte wereld en hoe kunnen we dat gebruiken?

De media en de echte wereld zijn nauw met elkaar verbonden en we zien dus ook steeds meer dat sociale media grotere invloed heeft op ons wereldbeeld. Wat we zien en lezen op sociale media schept ook onze verwachting en hoe we de realiteit waarnemen. Een lange tijd was dit door middel van de traditionele media. Die beïnvloedden hoe wij de wereld waarnamen en hoe wij daardoor ook de media waarnamen. Vaak was dit een eenzijdig proces maar door de opkomst van sociale media beïnvloeden wij nu de media en beïnvloeden de media ons, met een grotere interactie tussen de twee.

Tegelijkertijd brengt deze nauwe verwevenheid ook nieuwe risico's met zich mee, zoals het verlies van controle over online gedeelde informatie en de mogelijkheid van sociale polarisatie door middel van algoritmen en interactieve inhoud. Daarom is het belangrijk om mediageletterdheid te bevorderen en media kritisch te gebruiken. Door te begrijpen hoe media onze realiteit beïnvloeden, kunnen we ze gebruiken als krachtige hulpmiddelen voor onderwijs, sociale verbinding en maatschappelijke betrokkenheid, terwijl we de negatieve effecten minimaliseren en de echte wereld positief beïnvloeden.

Van eerste protest naar meer

Iedereen herinnert zich hun eerste protest of demonstratie, het gevoel van eenheid tussen de mensen als je erachter

komt dat je niet alleen een individu bent, maar ook deel uitmaakt van een grotere beweging. De massa's zijn samengekomen om te spreken over hun toestand of om voor anderen te pleiten. Naar je eerste protest gaan wekt daarom vaak gevoelens van doelgerichtheid en trots op, wetende dat je je hebt ingezet om de wereld een rechtvaardiger plek te maken. Om socialistische doelen te bereiken is het noodzakelijk dat je na je eerste protest vaker gaat protesteren en ook betrokken raakt bij het organiseren. En het is dit proces dat moet worden bestudeerd om organisaties in staat te stellen consequent contact te maken met mensen en hen in hun activiteiten op te nemen. Het is de taak van een socialistische organisatie om te voldoen aan de behoeften van de mensen die voor het eerst protesteren, zodat ze zich welkom voelen om de organisatie te leren en te verkennen. Benaderbaarheid speelt een essentiële rol bij het succesvol integreren van mensen in de organisatie en moet een focus zijn bij het vormen van een band met nieuwe demonstranten. Een voorbeeld hiervan is demonstranten laten weten over toekomstige protesten en de agenda van de organisatie, zodat het duidelijk is met welke activiteiten de organisatie zich bezighoudt en voor welke doelen deze organisaties zich mobiliseren. Mensen moeten ook actief kunnen deelnemen aan organisaties en het is de taak van een organisatie om dit te vergemakkelijken, zodat effectieve socialistische bewegingen vorm kunnen krijgen.

Dit kan gedaan worden door direct contact op te nemen met mensen vanuit de partij en om interactie te bevorderen zodat mensen zich welkom voelen om te reageren en om directe discussie met de partij aan te gaan. Door dit contact worden de partijen toegankelijker en dit kan er ook voor zorgen dat een persoon sneller contact opneemt met een organisatie. Het kan hierbij ook mogelijk zijn om zowel de nieuwe media als de oude media te gebruiken om het communicatieveld te vergroten en zo nog meer mensen uit het publiek aan te spreken. Met meerdere calls-to-action kunnen mensen gestuurd worden om bijvoorbeeld contact op te nemen maar ook om activiteiten bij te wonen waarbij zij welkom zijn om de organisatie in het echt te zien en te leren over georganiseerde activisme. Een partij met actieve sociale media vergroot ook de zichtbaarheid en de kansen voor mensen om te reageren en de discussie aan te gaan met de partij. Hierna kan er contact worden opgenomen met mensen van de groep om hun persoonlijke ervaring te delen over de organisatie, wat opnieuw een uitnodiging kan zijn om de organisatie beter te begrijpen. Deze strategieën kunnen ook worden toegepast voor socialistische partijen om leden te werven vanuit sociale media en maken sociale media een krachtig instrument voor de promotie van socialisme.

Wat biedt het socialisme?

Het socialisme biedt de arbeidersklasse een realistisch en hoopvol alternatief voor de groeiende ongelijkheid en het onrecht die in onze samenleving wordt aangetroffen. In deze wereld waar we een toenemende uitbuiting en ongelijkheid zien, is het noodzakelijk om verenigd te zijn. •

Timmethy Gondorf is lid van Rood en RSP Rotterdam, en actief bij 010TegenRacisme en de Rotterdam Palestine Coalition.

Een pleidooi voor Nedersaksisch onderwijs

Ivo Boksem

Nederland kent vele talen. In tegenstelling tot wat sommigen misschien denken is het een moderne uitvinding dat Nederlands de standaard voertaal is. Voor het overgrote deel van de geschiedenis was het Nederlandse grondgebied namelijk opgedeeld in taalgebieden. Ook nu is dit nog het geval: In Friesland wordt Fries gesproken, in Limburg, Limburgs en in het oosten, in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel en Gelderland, vinden we het Nedersaksisch.

Deze talen staan officieel te boek als streektalen. De overheid heeft ze erkend en moet ze wettelijk gezien tot op zekere hoogte beschermen. Nederland is namelijk aangesloten bij het Europees handvest voor regionale- of minderheidstalen. In dit verdrag is vastgelegd dat de aangesloten landen niets mogen doen om streek- en minderheidstalen te schaden.

Streektalen worden echter niet allemaal hetzelfde behandeld. Dit komt doordat het handvest twee-statussen creëert als het gaat om streektalen in de EU en landen zelf bepalen binnen welke categorie streektalen vallen. Talen die onder deel II vallen worden alleen 'erkend', terwijl deel-III-talen actief beschermd dienen te worden. In Europees Nederland valt Fries als enige onder deel III, Nedersaksisch en Limburgs in deel II. Een logische vraag die daaruit volgt is: waarom hebben verschillende talen eigenlijk verschillende statussen?

Het antwoord is grotendeels samen te vatten in de woorden nationalisme en geschiedenisles. Alle talen in het land hebben verschillende geschiedenissen met een gemene deler: contact met, en overheersing door, het Nederlands. Zo gaf Finn, een geschiedenisstudent uit Limburg die zich inzet voor de lokale taal, aan: 'Limburgse geschiedenis kan gekenmerkt worden door overal en nergens bij te horen; het eeuwige grensgebied.' Hij vervolgt: 'Toen Limburg bij Nederland kwam was het na vijftien jaar ook weer eruit met de Belgische revolutie. Hierna is Limburg in tweeën gedeeld door de huidige landsgrens. Limburg werd verdeeld onder twee Nederlandstalige staten aan de wieg van het opkomende nationalisme. Toen werd ook de voertaal Nederlands ingevoerd.'

Het nationalisme, dat zijn oorsprong vindt tijdens het begin van de 19e eeuw, sloeg ook in het zojuist onafhankelijk geworden Nederland in als een bom. Deze nieuwe stroming was gevormd als een reactie op het falen van de multinationale rijken van Oostenrijk, Rusland en het rijk van Napoleon. Het nieuwe inzicht was dat de natiestaat de efficiëntste manier van politiek bedrijven was. De staat en de natie moesten congruent zijn; streektalen pasten niet in deze nieuwe leer.

De streektalen werden tot in de heel recente geschiedenis dan ook actief onderdrukt door de staat. Alle instanties werden daarvoor benut: 'Onder invloed van de machtige kerk kwamen er veel migranten naar Limburg uit katholieke landen zoals Polen. Deze mensen leerden geen Limburgs maar Nederlands,' geeft Finn aan. Kinderen van deze migranten werden de eerste generatie die verplicht naar openbare ba-

Illustratie Ava Jongerden

sissscholen moesten in plaats van werken; openbare basisscholen waar de enige lestaal Nederlands was.

Ook heeft de manier waarop er historisch onderwezen werd over de verschillende talen een groot effect op de status die ze genieten. Vrijwel al het geschiedenisonderwijs dat in Nederland gegeven wordt, wordt in de context van de Hollandse geschiedenis gegeven. Limburg en Oost-Nederland worden genegeerd. Er wordt gepoogd om de geschiedenis van de mensen die daar wonen te vergeten. De uitzondering hierop is de Friese geschiedenis.

De historische onderdrukking van streektalen heeft nog invloed op hoe mensen ze zien, zo valt Bregje uit Enschede op: 'Nedersaksisch heeft een slecht imago. Het wordt als lomp gezien.' Wettelijk gezien zijn Limburgs en Nedersaksisch nu erkend, maar echte verandering heeft dit niet opgeleverd, geeft Finn aan: 'Er is officiële erkenning van Limburgs op EU-niveau via deel II van het handvest. In deel III staan een heleboel concrete dingen terwijl in deel II alleen staat dat het beschermd moet worden, maar waar het in Limburg op neer komt is dat we een soort verplichting hebben om Limburgs te beschermen maar dat het niet daadwerkelijk wordt gedaan.'

In de laatste jaren komt er eindelijk verandering in dit imago. In Limburg, Overijssel en Gelderland zijn er initiatieven aan de slag om de status van de talen te verbeteren en te beschermen. 'Ik merk wel dat Limburgs wordt gezien als minderwaardig,' merkt Emil, geboren en getogen in Limburg, op. Hij vervolgt: 'Daar begint de laatste twintig jaar een kentering in te komen.' Mensen hebben door het steeds extremere kapitalisme een snakkende behoefte aan gemeenschapsgevoel. Dit uit zich in een sterkere drang in de jongere generaties om niet alleen te behouden wat over is van de eigen taal, maar ook juist in de wederopstanding ervan. Overal buiten de Randstad ontwikkelt het beeld van verschillende streektalen ontzettend snel. Nieuwe initiatieven schieten als paddenstoelen uit de grond, merkt Finn op: 'De laatste jaren zie je meer jongereninitiatieven zoals punkrockgroepen die in de taal zingen'. Deze trend valt ook elders in het land op: 'De laatste tien jaar zie je meer initiatieven in Gelderland om het Nedersaksisch nieuw leven in te blazen, zoals het opstellen van lespakketten', aldus Bregje, 'Een ander voorbeeld is de podcast van Hendrik Bökkers, de Nedersaksen, waarin ze dus vertellen over Nedersaksische geschiedenis. Dat is hoe ik ge-

leerd heb dat het de taal van de Hanze was.'

Lang werd er geloofd dat leren van een streektaal ervoor zou zorgen dat iemand slechter Nederlands zou kunnen. Deze schadelijke en toch wel beschamende kijk op taal is inmiddels ontkracht. Het is wetenschappelijk bewezen dat het vroegtijdig leren van meerdere talen juist goed is voor de ontwikkeling. Steeds meer mensen merken dat de liberale Nederlandse staat, en het Nederlands zijn, ze niet meer het gevoel van saamhorigheid geeft. Het praten van de oorspronkelijk eigen taal geeft mensen buiten de Randstad dat weer terug. Er is dan ook geen enkel excuus dat volledige erkenning en gelijkheid van talen nog in de weg kan staan. Het wordt dus tijd dat streek- en minderheidstalen ook écht beschermd en erkend worden, wat dus inhoudt dat ze op scholen gegeven gaan worden waar dat relevant is. •

Ivo Boksem was tussen 2022 tot 2025 voorzitter van RSP Overijssel.

dat er bij de RSP ook behoefte was aan meer scholing, zullen deze scholingen gedeeld worden tussen RSP en ROOD.

De komende maanden gaan beide organisaties verder aan de slag met de scholingen. Op moment van schrijven is er een plan gemaakt dat besproken is door de scholingswerkgroepen en de besturen van de organisaties, welke spoedig besproken zal worden op de kaderdagen van beide organisaties. Ook het geven van de scholingen staat niet stil; nog steeds zijn een hoop leden bezig met het lezen van de teksten en het bespreken ervan. •

Tom Steenblok is lid van het bestuur van RSP en ROOD, en is redacteur bij Paraat.

Reageren op een stuk, of zelf een opinie inzenden? Mail de redactie. weesparaat.nl

Update kaderscholingen bij ROOD en RSP

Tom Steenblok

Een belangrijk onderdeel van de organisatie van ROOD en de Revolutionair Socialistische Partij is het opleiden van de leden. Het is de bedoeling dat zij binnen de kortste keren een goed idee hebben van de organisatie en haar standpunten en dat zij belangrijke concepten kunnen uitleggen. Hun taak is immers om anderen te overtuigen van het socialisme.

Daarom heeft ROOD begin vorig jaar een zestal kaderscholingen uitgerold. In de kaderscholing leest een lid een tekst van zo'n twintig tot dertig pagina's, waarna hen die bespreekt met iemand die de scholing al heeft gelezen. Naast het zomerkamp, leesgroepen, en lokale en landelijke lezingen kunnen leden nu dus ook deze scholing volgen.

Het lid krijgt een basisopleiding in marxistische filosofie en economie, strategie, feminisme, identiteit en discriminatie, imperialisme en klimaat. In elk van deze scholingen wordt een belangrijk onderwerp behandeld voor ROOD.

Hoewel al tientallen leden de scholingen hebben mogen volgen, kan het altijd beter. De teksten waren soms te lang en te academisch, en soms niet helemaal relevant. Ook was het voor de leden niet altijd duidelijk dat het belangrijkste onderdeel van de scholing de bespreking was. Dit leidde soms tot frustraties, wanneer de teksten niet gelijk begrepen werden.

Daarom is ons scholingsteam op dit moment bezig met het herschrijven van de scholingen om ze begrijpelijker en duidelijker te maken. Daarbij zullen leden dus niet langer teksten van anderen lezen, maar zelf teksten schrijven die dichtbij de mensen staan die de stof moeten leren. Omdat bleek

Recensie Bahoz

Wat betekent de revolutie voor jou?

Gijs Brans

Bahoz (2008) vertelt het verhaal van Cemal, een Koerdische jongen die in Istanbul gaat studeren en daar betrokken raakt bij een groep Koerdische communisten die strijden tegen de Turkse staat. In korte tijd ontwikkelt hij zich van simpele student tot ervaren activist en ondergrondse strijder. Die ontwikkeling is niet altijd gemakkelijk. De kosten lopen soms hoog op en Cemal en zijn kameraden worden geforceerd om grote offers te maken voor hun doel. Toch geven ze nooit op. Bahoz geeft ons inkijk in wat de revolutie betekent voor de individuen die ervoor strijden en waarom ze er enorme tegenslagen voor kunnen doorstaan.

In een kille cel hangt Cemal ondersteboven aan het plafond. Twee agenten cirkelen om hem heen en stellen hem vragen over zijn betrokkenheid bij de partij. Hij laat geen woord los. Dan vraagt een van de agenten wat zijn nationaliteit is. “Ik ben Koerdisch”, antwoordt Cemal. Daarvoor krijgt hij een pak slaag. Het is het foute antwoord volgens de Turkse staat, maar Cemal weet wie hij is en zal dat nooit verraden. Een aantal maanden eerder was dat echter nog heel anders. Bahoz opent met Cemal, dan nog in zijn thuisdorp in de bergen van Oost-Turkije, die te horen krijgt dat hij mag studeren in Istanbul. Zijn familie benadrukt dat hij de staat dankbaar moet zijn voor deze kans. Hij heeft geen idee wat hij achterlaat of wat hem te wachten staat wanneer hij met de veerpont zijn dorp verlaat.

Wat hem te wachten staat is die kille martelkamer. Maar het is ook kameraadschap, strijdlust, en een nieuwe betekenis waar hij zijn leven aan wijdt. Dat ligt nu allemaal nog in de toekomst, wanneer Cemal op de universiteit aankomt is daar absoluut nog geen sprake van. Een groep Koerdische activisten vindt Cemals achternaam in het register en herkent dat dat een Koerdische naam is, dus ze zetten alles op alles om met hem in contact te komen. Cemal kan goed met hen overweg, maar moet niets weten van dat hij zogenaamd Koerdisch zou zijn. Cemal is simpelweg een Turk die toevallig Koerdisch spreekt.

Maar toch knaagt het aan hem. Hij maakt kennis met Koerdische cultuur via zijn nieuwe vrienden, en de subtiele vormen van onderdrukking en discriminatie vallen hem steeds meer op. Ook leert hij steeds meer over het geweld dat wordt ondervonden door Koerden in Turkije. Cemal begint zich in te lezen in Koerdische en communistische theorie en zijn po-

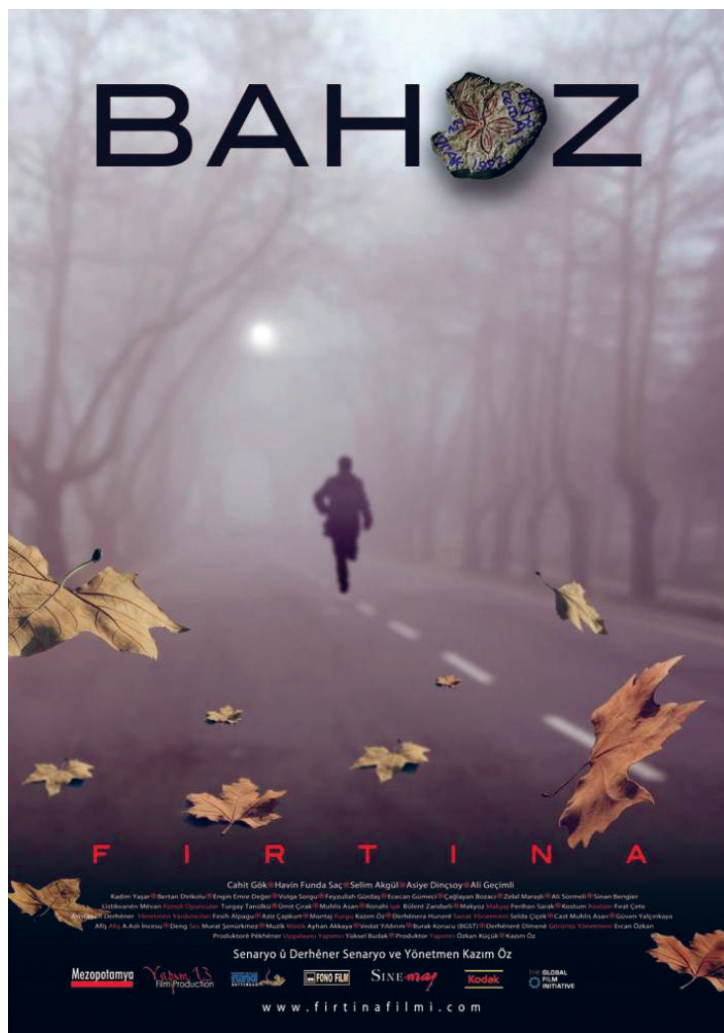
litieke bewustzijn ontwikkelt zich zo verder. Langzaam maar zeker raakt hij overtuigd van de Koerdische zaak, en van zijn identiteit als Koerd. Hij bezit de theoretische kennis van een revolutionair, maar daarmee kom je maar zo ver. Een kameraad vertelt Cemal dat het onmogelijk is om verder te ontwikkelen als je theorie niet aan praktijk kunt koppelen. Het is tijd dat hij de volgende stap neemt.

Van theorie naar praktijk

Theoretische kennis is erg belangrijk, maar pas in de praktijk ondervind je wat het echt betekent om een revolutionair te zijn. Zo ook voor Cemal. Hij begint met kleine demonstraties voor een vrij Koerdistan en tegen fascisme. Hier en daar komt er een molotov cocktail aan te pas. De demonstraties kunnen op intens politiegeweld rekenen, en de activisten die eraan deelnemen worden sterk in de gaten gehouden. Cemal en zijn beste vriend, Orhan, worden uit hun studentenkamers gezet. Ze zullen illegaal bij vrienden moeten gaan slapen. Hun activisme wordt steeds belangrijker voor ze en hun studie verdwijnt naar de achtergrond. Het wordt langzaam duidelijk dat Cemal bereid is veel op te geven voor de revolutie.

De komende tijd spendeert Cemal aan actievoeren, krietkessies met zijn kameraden en schuilen voor de politie. Dat is natuurlijk verbroederend, maar het is lang niet altijd leuk. Het activisme is zwaar werk en gaat altijd boven plezier. Liefdesrelaties worden afgekap als ze de organisatie belemmeren. Cemal wordt meerdere keren opgepakt en gemarteld door de politie. Als klap op de vuurpijl haalt de politie zelfs Cemals vader naar Istanbul om hem zo in de val te lokken. Cemal trapt er niet in, maar het wordt zo wel duidelijk dat hij zelfs zijn familie niet kan vertrouwen.

Het praktisch voeren van de revolutionaire strijd houdt concreet in dat er geen weg terug meer is. In de praktijk moet je je volledig toewijden aan de strijd. Hierdoor krijg je direct te maken met staatsgeweld, maar ook met middelen voor bevrijding. In de praktijk wordt het duidelijk welk geweld de vijand al zal gebruiken als je enkel vraagt om een degelijk bestaan. Daarmee wordt ook duidelijk dat verzet en strijd de enige weg naar echte bevrijding zijn. Dit geldt ook voor Cemal. In de cel ontmoeten hij en Orhan een oude Koerdische activist die het land probeert te verlaten. Hij is gedesillusioneerd, maar kijkt

machten, en die laten dat niet zomaar gebeuren. Net als de meeste andere revolutionairen leerde Cemal dat al snel toen hij actief werd in de beweging. Het geweld dat de gevestigde machten plegen tegen revolutionairen weegt echter niet op tegen het belang van hun doel. Socialisten strijden immers voor de bevrijding van de hele mensheid. Voor Cemal is het primaire doel misschien bevrijding voor de Koerden, maar ook voor hem is socialisme het einddoel.

Het alternatief op die strijd is de eindeloze voortzetting van geweld en onderdrukking. Zoals een van Cemals kameraden zegt: 'de oorlog wacht niet op ons maar neemt al constant levens'. Elke dag worden er mensen geconfronteerd met huisuitzettingen, loonslavernij, dwangarbeid, imperialistisch geweld en zelfs genocide. Minderheidsgroepen zoals de Koerden in Turkije vangen daar vaak hardere klappen van dan arbeiders in het hedendaagse Nederland, maar zij hebben allemaal wat te winnen bij de strijd voor het socialisme. Alleen die strijd kan een einde maken aan het geweld en de onderdrukking. Dat is wat de revolutie betekent, en dat is waarom revolutionairen bijna elke tegenslag uiteindelijk kunnen doorstaan. We hebben geen keuze, het is onze plicht om te strijden tegen onrecht. De revolutie is alles, de bevrijding van iedereen is het hoogste doel wat er is.

Dit is een hoopvolle maar tegelijkertijd ook bittere les om te leren. Het revolutionaire leven is niet makkelijk. Wanneer Cemal uiteindelijk vrij wordt gesproken is alles anders. Veel van zijn kameraden hebben Istanbul moeten ontvluchten en zijn de bergen ingetrokken - een Koerdisch eufemisme voor het oppakken van de gewapende strijd in het Koerdische deel van Turkije. Bahoz eindigt met Cemal, die op de veerpont staat waarmee hij aan het begin van de film zijn dorp verliet, nu de andere kant op. Een man op de boot herkent hem en vraagt of hij niet Cemal is. Cemal ontkent dat, hij zegt Mahmut te heten. Hij keert misschien terug naar waar hij vandaan komt, maar hij is niet meer dezelfde persoon en kan niet terug naar zijn oude leven. Net als zijn kameraden zal hij de bergen intrekken. •

met weemoed naar de twee jongens. Zij leven wat hij tientallen jaren eerder meemaakte. De praktijk leert hen wat het betekent om revolutionairen te zijn, en Cemal en Orhan zijn nog lang niet klaar om dat los te laten.

Het is ze echter niet gegund om de revolutionaire weg nog lang samen te bewandelen. Er zit een informant in hun groep die informatie doorspeelt over een grote actie. Onze protagonisten proberen nog weg te komen maar de politie heeft alle straten afgezet. Als Orhan probeert te vluchten, schiet de politie hem neer. Cemal wordt opgepakt en met marteling onder druk gezet om een bekentenis af te leggen over zijn partijlidmaatschap en wat hij gedaan heeft. Cemal weigert iets los te laten, maar een van zijn kameraden is wel gebroken. Het is genoeg om Cemal nog even vast te kunnen houden.

De revolutie is alles

Cemal heeft veel moeten doorstaan en opgeven voor de strijd. Toch lijkt hij er geen moment spijt van te hebben gehad, noch heeft hij overwogen om op te geven. Daarin reflecteert hij revolutionaire figuren uit de echte wereld. Vaak krijgen die te maken met geweld, verbanning, marteling, en het verlies van kameraden. Velen moeten onderduiken, contact met vrienden en familie verbreken, en komen voor moeilijke keuzes te staan. Toch weerhoudt dat ze er niet van om de strijd door te zetten. Waarom zijn revolutionairen bereid dit allemaal te doorstaan?

Veel mensen vinden het misschien uitzonderlijk of zelfs krankzinnig dat er personen zijn die bereid zijn dit soort dingen te doorstaan voor een politiek doel. Voor revolutionairen is het echter vanzelfsprekend. Vroeger of later krijgen zij in hun strijd nou eenmaal te maken met geweld en ontbering. Je strijdt immers voor het vernietigen van de gevestigde

Recensie Good Will Hunting

Ladderbeklimming zonder systeemverandering

Stefan Grootjans

In *Good Will Hunting* (1997) volgen we Will Hunting, een pientere jongen van arme afkomst die op wonderlijke wijze de mogelijkheden krijgt om de academische ladder te beklimmen. Tijdens zijn baan als schoonmaker lost hij stiekem wiskundige puzzels op, waarna hij door de professor Lambeau wordt 'ontdekt'. Deze helpt hem uit de criminaliteit te komen, stuurt hem naar therapie en probeert hem de kansen te geven om zichzelf te ontwikkelen.

Het verhaal van de bekroonde film wordt vaak geprezen en heeft zelfs een Oscar gewonnen. Voor de kritische kijker is het echter al snel duidelijk dat Will enkel de sociale ladder kan beklimmen door een aantal zeer onwaarschijnlijke omstandigheden. De film kan dan ook worden gezien als propaganda voor het kapitalistische systeem, waarin sociale mobiliteit een droom is die iedereen moet geloven. Tegelijkertijd zal het voor velen tekenend zijn voor hoe onrealistisch het werkelijk is. Voor de goedgelovige kijker is het dus een lekker avondje op de bank, terwijl de kritische kijker er veel stof tot nadenken in zal ontdekken.

Voorbij het kapitalisme zien

Veel recensies zijn positief over de film. Het zou een mooie film zijn over hoe Will door professor Lambeau en Sean Maguire, Wills psycholoog, kan ontsnappen uit zijn verleden van criminaliteit en armoede. Het past perfect in het kapitalistische plaatje: diegenen die talent hebben en hard werken zullen kansen krijgen om succes te bereiken. Misschien zijn ze omringd door een sluier van meritocratische dromen, maar de reviewers negeren veelal dat het verhaal van Will extreem onwaarschijnlijk is. Dat is een naïeve opvatting van de film, waarbij amper oog is voor de realiteit van de situatie. Er zijn namelijk heel veel personen zoals Will die nooit de kans zullen krijgen hun intelligentie toe te passen, omdat de kans veel groter is dat je nooit iemand als professor Lambeau ontmoet die bepaalde kansen kan aanbieden. Mensen die met inzet en hard werk zich ook kunnen ontpoppen tot volwaardige academici. Een verhaal dat ons doet glunderen over een individu die op onwaarschijnlijke wijze toevallig de ladder beklimt kan men doen vergeten dat het deze kansongelijkheid daarmee niet is veranderd. Dat het een inherent aspect is aan hoe de onze wereld werkt. Het komt over als idyllische feel-good propaganda.

Will is heel lang zelf slachtoffer geweest van dit systeem. Door een verleden van mishandeling en pesterij is hij in de criminaliteit beland. Door geluk en zijn buitengewone intelligentie krijgt hij na lang ploeteren een unieke, ongewone kans. Wills intellect wordt opgemerkt en geeft hem sociale mobiliteit. Dit is de 'linkse' interpretatie van de film; een kapot systeem dat mensen onderdrukt, en heel soms, door geluk, mensen de kans biedt te ontsnappen aan de ergste vormen van dit leed. De vraag die de film op gênante wijze negeert luidt echter: waarom bestaat dit leed?

Gevangen in een sociaal-economische positie

Will lijkt zijn kansen initieel niet te willen aangrijpen. Op meerdere punten in de film wijst hij sociale mobiliteit af. Zo neemt hij de sollicitaties waar hij heen wordt gestuurd door Lambeau niet serieus. Hij impliceert ook tegen zijn beste vriend, Chuckie, dat hij de rest van zijn leven bouwvakker zal blijven. Chuckie is het hier niet mee eens, en zegt dat Will het zijn vrienden schuldig is om de beste kansen te grijpen die hij krijgt. Ze hebben beiden de sociale positie geïnternaliseerd. Will wil er binnen blijven omdat hij het kent, Chuckie redeneert vanuit het minderwaardigheidscomplex van de sociale positie en wil dat Will iets 'beters' gaat doen met zijn leven. Will zegt kort hierna tegen Skylar, zijn vriendin, dat hij een andere baan heeft gevonden en het bouwvakken voor de rest van zijn leven achter zich zal laten. Dit laat zien dat ook Will een minderwaardigheidscomplex rondom zijn sociale positie heeft geïnternaliseerd. Hij voelt zich een buitenstaander in de rijke academische cirkels waar hij ineens naar binnen is getrokken.

Ontwikkeling remmen

Wanneer Will zijn kans dan eindelijk aangrijpt, staat hij er niet alleen voor. En dat is nodig, want zonder Sean en Lambeau heeft zijn sociale ladder geen treden: voordat hij in therapie ging zat hij lang vast in een cyclus van slecht verdienende banen en criminaliteit.

Lambeau en Sean vullen een gat dat bij vele arbeiders valt, maar waar voor de meesten de benodigde hulp ontbreekt. Iedereen die steun nodig heeft bij hun ontwikkeling, verdient het om die te krijgen. Dat geldt dubbelop als je van een kansarme achtergrond komt, en als kind mishandeld en gepest bent. Niemand kan het alleen, maar veel mensen hebben zoals het nu werkt geen keuze. Dit vervreemt ons van elkaar en van onze eigen ontwikkeling.

Will wil, net als vele andere mannen in onze samenleving, geen hulp accepteren. Hij heeft de individualistische kapitalistische normen die ons vertellen dat het aannemen van hulp een zwakte is, dat we daarmee anderen dwarszitten en zelf geen waarde hebben. Hij verzet zich tegen bijna alle vormen van hulp die hem toekomen en vindt dat hij alles zelf moet doen. Ook zegt hij, wanneer Skylar hem hulp aanbiedt dat hij deze niet nodig heeft. Wanneer iemand dreigt emotioneel tot hem door te dringen, sluit hij zich af. Wills keuzes zijn compleet getekend door deze onderdrukkende en versplinterende patriarchale ideologie.

De tegenstelling tussen carrière en gezondheid

In het kapitalisme is er wegens werkdruk, burn-out, plezier- en doelloosheid, en vele andere factoren een tegenstelling tussen carrièresucces en gezondheid. In de film komt dit terug in hoe Lambeau Will duwt om kansen te pakken en te kiezen om een carrière te maken. Zo stuurt hij Will naar een aantal sollicitatiegesprekken. Dit leidt tot ergernis bij Sean. Hij vindt, als psycholoog, dat Will hier nog niet klaar voor is

omdat deze nog heel veel heeft te verwerken, dat Wills problemen nog niet opgelost zijn.

Er is hierbij een directe tegenstelling tussen ambitie en gezondheid. Lambeau wil dat Will carrière maakt, terwijl Sean meer om Wills gezondheid geeft. Lambeau bekijkt de situatie vanuit een academisch perspectief en Sean vanuit een psychologisch perspectief. Hij kent Will ook beter als persoon en weet hoe die kan reageren. Lambeau ziet vooral de kansen die Will heeft door zijn intelligentie, en denkt dat Will, net zoals Lambeau, het meeste moet proberen te doen met die intelligentie. Hierdoor behandelt Lambeau Will soms bijna als “project”, en niet als volwaardig persoon.

Uiteindelijk wordt deze tegenstelling in de film opgelost. In de laatste therapiesessie gaat het over Wills verleden. In een emotionele scène vertelt Sean Will dat zijn moeilijke verleden niet zijn schuld was. Sean blijft dit herhalen tot het eindelijk bij Will binnenkomt, wat hem tot tranen brengt. Dit inzicht doet Will goed, zodoende dat hij van het overgrote deel van zijn psychologische problemen af is en klaar is om een goedbetaald kantoorbaantje te gaan doen. Dit is een mooi moment in de film, maar het toont ook een simplistisch ideaalbeeld van therapie. Een film kan uiteraard geen uren tijd besteden aan het laten zien van een rigoureuze therapie traject, maar dit is juist weer érg simpel. Vaak is ‘genezen’ niet helemaal mogelijk en is het doel vooral om problemen beheersbaar te maken. Sterker nog: voor velen zijn de problemen die ze ervaren niet op te lossen met therapie. Voor hen is het werken of verzuipen in schulden.

Klassisme

Als het op een ‘goede baan’ aankomt, geeft de film bijzon-

dere voorbeelden uit de middenklasse. Lambeau kiest er namelijk voor om Will te laten solliciteren bij een verzekeringsmaatschappij en bij de National Security Agency (NSA), die wereldwijd ‘informatie verzamelt’ (spionage) voor de Amerikaanse overheid. De film presenteert dit als voorbeelden van goed, betekenisvol en nuttig werk, waar Will een beter leven van zal krijgen dan bouwvakken of schoonmaken. Dat verzekeringen vooral proberen zoveel mogelijk geld van hun klanten te stelen en zo weinig mogelijk uit te keren, of dat de NSA een belangrijke factor is in het onderdrukken van stemmen, en het mogelijk maken van dodelijk Amerikaans imperialisme, zijn hier duidelijk niet van belang. Het is een klassiek voorbeeld van het afkopen van de arbeidersklasse; Leg je waarden naast je neer en werk mee met het imperialisme om een comfortabel individueel leven te lijden.

Will komt op gegeven moment met een mooi betoog over hoe hij, door het kraken van codes voor de NSA, actief mee zou werken aan Amerikaans imperialisme en oorlogsdoden in het Midden-Oosten. Hierbij heeft hij het ook over hoe burgers uit armere achtergronden het moeten uitvechten op het front, om de belangen van de rijke heersende klasse te beschermen. Dit toont

ook duidelijk grote verschillen in de sociale positie van Lambeau en Will, waarbij ze een organisatie als de NSA vanuit een compleet ander perspectief bekijken. Lambeau probeert dit Will te ontleren. Daarbij speelt Lambeau eenzelfde rol als de psychologen van CEO's, die hen leren om te gaan met het leed dat ze dagelijks aanrichten.

Good Will Hunting blijkt een interessante film voor zowel critici als liefhebbers van het kapitalisme. Het kan dienen als propagandamateriaal of juist kritische kunst. Wellicht zijn het deze verschillende interpretaties die de film tot zo'n groot succes hebben gemaakt. Dat succes neemt niet weg dat veel van de kritiek die de film presenteert in het niet valt tegen de boodschap die de kijker mee krijgt. Het verhaal doet denken aan de “Orphan Crushing Machine”, een machine die dagelijks wezen verbrijzelt. Als er een keer een wees gered wordt van dit apparaat staat dat overal in de pers, maar aanpassingen aan het apparaat zelf kunnen niet besproken worden. De film is meer bezig met het uitpluizen van de details van deze miraculeuze ladder-beklimming dan het analyseren van hoe de ladder in elkaar zit. Daarmee doet de film toch onder voor hoeveel lof deze krijgt. •

ABONNEER JE OP PARAAT!

WEESPARAAT.NL/ABONNEREN

Paraat is het tijdschrift van de Revolutionair Socialistische Partij. Wij zetten ons in voor het verenigen van revolutionaire socialisten onder het marxisme. Dit doen we door het verspreiden van onze analyses en het opbouwen van de socialistische cultuur. Ter bevordering daarvan publiceren wij nieuws, achtergrondstukken, cultuur, en meer.

Voor de verspreiding van het socialisme zijn gedegen analyses van en kennis over het kapitalisme cruciaal. Ook de problemen die het kapitalisme met zich meebrengt, dienen beschreven en verklaard te worden. Het kapitalisme beïnvloedt de samenleving op vele niveaus en we hopen al deze manifestaties bloot te leggen en te verklaren, om ze zo sterker te kunnen bevechten.

De levenloze cultuur van de kapitalisten vraagt om een alternatief. Het vraagt om de cultuur van, en voor de werkende mensen. Die bestaat uit feesten, tradities, liederen, dichtkunst, film, et cetera. Wij hopen deze cultuur te bevorderen.

We willen daarnaast de strijd van de werkende mensen verder verspreiden. Elke dag gaan werkers de strijd aan voor verbetering van hun omstandigheden en het is de taak van de media om die strijd aan iedereen kenbaar te maken. Wij hopen daar onderdeel van uit te kunnen uitmaken.

Wil je hieraan bijdragen? Dat kan! We zijn altijd op zoek naar inzendingen, artikelen, redacteurs, nalezers en noem maar op! Neem contact met ons op via redactie@weesparaat.nl

Wil je je op een andere manier inzetten voor een betere wereld? Word dan lid van de Revolutionair Socialistische Partij via mijn.socialisten.org/ aanmelden. Ben je tussen 14 en 28? Dan kun je ook lid worden van ROOD, Socialistische Jongeren via roodjongeren.nl/word-lid.

Samen hebben we een wereld te winnen!

Colofon

Hoofredactie:

Bestuur van de Revolutionair Socialistische Partij (Gijs Brans, Michel Eggermont, Marco Iorio, Kayleigh Hofstede, Maite van Lith, Silt l'Montagne, Tom Steenblok, Johan Veenstra)

Redactie:

Majda Bekraoui, Ivo Boksem, Olivier Gelling, Laurens Monster, Tom Steenblok, Sterre Wichelaar

Eindredactie:

Robby Bender, Gijs Brans, Veronique van Dijk, Mark Huiskens, Koen de Kooter, Mara De Leeuw, Roy Mastboom, Silvan Paauwe, Linda Prins, Ashley van Velzen

Beheer social media:
Tom Steenblok

Webdesign:
Meike Essenstam, Jelle Besseling, Nowa Ammerlaan

Hosting:
Pingun

Logo:
Meike Essenstam, Jelle Besseling

Layout:
Tom Steenblok

Cover:
Tom Steenblok (achtergrondfoto: Guido van Nispen, CC-BY-2.0 via Flickr)

Poster met dank aan Jules Maximus

Voor contact en inzendingen:
redactie@weesparaat.nl

Lees ons ook online! www.weesparaat.nl

Brecht gedicht hier inpassen

**‘Hongerlijder, grijp naar het
boek: het is een wapen.
Jij moet de leiding overnemen.’**

- Bertolt Brecht

